

Jaume DE PUIG OLIVER – Josep Mª MARQUÈS PLANAGUMÀ

ELS PRIMERS DOCUMENTS
DEL PRIMER PRESIDENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA,
BERENGUER DE CRUÏLLES, BISBE DE GIRONA (1359-1362)

*Introducció**

En totes les llistes que els historiadors han publicat relatives al personal de la Diputació del General de Catalunya el primer nom que s'hi llegeix és el de

* Sigles emprades:

ADG = Arxiu Diocesà de Girona

ARNALL = M. Josepa ARNALL i JUAN, *Lletres reials a la ciutat de Girona (1393-1515)*, 4 vols., Barcelona, Fundació Noguera 2000-2005, 2092 p.

C = ADG, *Processos*

Cortes = *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña publicadas por la Real Academia de la Historia*, 26 toms en 27 vols., Madrid, Real Academia de la Historia 1899-1992.

CR = *Catalunya Romànica*, 27 vols., Barcelona, Enciclopèdia Catalana 1984-1998.

D = ADG, *Manual de col·lacions de beneficis*

DHEC = *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*, 3 vols., Generalitat de Catalunya – Editorial Claret, Barcelona 1998-2001, 667, 773 i 749 p.

DJG = Gemma ESCRIBÀ i BONASTRE – Maria PILAR FRAGO i PÉREZ, *Documents dels jueus de Girona (1124-1595)*. *Arxiu Històric de la Ciutat, Arxiu Diocesà de Girona*, Girona, Ajuntament de Girona 1992, 383 p.

Documents = Antoni RUBIÓ i LLUCH, *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, 2 vols., Barcelona, I. E. C. 2000 (edició facsímil), 486 i CXV – 453 p.

EUBEL = C. EUBEL, *Hierarchia catholica Medii Aevi*, vol. I, Münster 1898.

G = ADG, *Libri Notularum*

GUILLERÉ = Christian GUILLERÉ, *Girona al segle XIV*, 2 vols., Ajuntament de Girona – Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1993, 504 i 500 p.

LV = Christian GUILLERÉ, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, Ajuntament de Girona – Fundació Noguera 2000, 737 p.

LVm = Griselda JULIOL i ALBERTÍ, *Llibre vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*, Ajuntament de Girona – Fundació Noguera 2001, 757 p.

n. = número

PM = Josep Mª MARQUÈS i PLANAGUMÀ, *Pergamins de la Mitra (1188-1624)*, Girona, Institut d'Estudis Gironins 1984, p.

PUIG = Jaume DE PUIG OLIVER, *Documents relatius a la Inquisició del «Registrum Litterarum» de l'Arxiu Diocesà de Girona (s. XIV)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XVII (1998), 381-462.

RC = *Cartoral de Rúbriques vermelles*. Transcripció íntegra de Josep Mª MARQUÈS i PLANAGUMÀ, dipositada en sengles fotocòpies a la Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona i a l'Arxiu de la Catedral de Girona, disponible també a internet: <http://www.arxiuadg.org>

TASIS = Rafael TASIS i MARCA, *La vida del rei en Pere III*, Barcelona, Editorial Aedos 1961, 395 p.

Berenguer de Cruïlles¹. Encara que sigui anacrònic parlar avui de *presidència* en relació amb un organisme estamental medieval representatiu dels braços com era la Generalitat antiga, una nòmina ha d'ésser forçosament encapçalada per algú, i aquest algú és i no pot ser ningú més, encara que només sigui per raons merament protocol·làries, que Berenguer de Cruïlles.

Com és natural, i ho han posat en relleu les darreres recerques sobre els orígens de la Diputació del General, la institució va passar per una primera fase (1359-1413) considerablement fluida. Elegit a finals del 1359, Berenguer de Cruïlles fou diputat només durant dos anys, car morí l'estiu del 1362. Tal data no serà mai superada en aquestes pàgines, on no serà tinguda en compte la documentació que vagi més enllà del darrer mes de l'any 1360, de manera que ens mourem en la més tendra infància cronològica de la institució. L'ocasió de fer-ho l'ha donada l'aparició en l'ADG d'un bon nombre de lletres del primer diputat eclesiàstic eixit de la Cort de Cervera, a propòsit de qüestions de la seva responsabilitat política, i d'algun altre document de naturalesa purament política.

El fet és excepcional, perquè a la mateixa Cort de Cervera s'havia pres l'acord que, un cop acabada la feina per la qual havien estat elegits, els diputats havien de cremar els papers². Sorgida com una eina primàriament fiscal —pe-

U = ADG, *Registrum Litterarum*

VAYREDA = Pere VAYREDA I OLIVAS, *El priorat de Lladó i les seves filials*, Barcelona, Editorial Balmes 1930, 331 p.

VINCKE = Johannes VINCKE, *Zur Vorgeschichte der Spanischen Inquisition. Die Inquisition in Aragon, Katalonien, Mallorca und Valencia während des 13. und 14. Jahrhunderts*, Bonn 1941.

ZARAGOZA = Ernest ZARAGOZA PASCUAL, *Abaciologi benedictí de la província Tarraconense*, Fundació Balmesiana (Biblioteca Balmes), Barcelona MMII, 429 p.

1. Cf., a títol d'exemple, Joan Francesc BOSCA, *Memorial Històric*, edició a cura de Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Associació de Bibliòfils de Barcelona 1977, 131; Ignacio RUBIO Y CAMBRONERO, *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI*, Barcelona, Diputació Provincial de Barcelona 1950, vol. I, 138 (bo i fent Berenguer de Cruïlles bisbe de Barcelona); *GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA*², vol. VII, 63, *sub voce* Catalunya, Principat de; J. M. SANS I TRAVÉ – C. BALLART I POSTIUS, *El catàleg de Diputats i Oïdors de comptes de la Generalitat de Catalunya (1359-1710) de Pere Serra i Postius*, dins «Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols», VIII (1980), 63-118, especialment 69; Maria Teresa FERRER MALLOL, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya (1359-1412)*, dins «Miquel Coll i Alentorn. Miscel·lània d'homenatge en el seu vuitatè aniversari», Barcelona 1984, 221-269, especialment 255-256; *La gènesi de la Generalitat de Catalunya: de la Cort de Cervera a Ferran II 1359-1518*, dins Josep Me SOLÉ I SABATÉ (dir.), *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents, vol. I 1359-1518*, Barcelona, Generalitat de Catalunya i Fundació Enciclopèdia Catalana 2003, 21-35; *Una institució en evolució: les primeres diputacions 1359-1413*, dins *ib.*, 37-45; *Berenguer de Cruïlles bisbe de Girona 1359-1362*, dins *ib.*, 46-56.

2. «Item que passats los dos anys dessus dits tots los comptes e totes altres scriptures privades fetes sobre les coses dessus dites per quis vulla sien tengudes en Catalunya venguen en mans dels dits administradors les quals scriptures sien cremades e abolides per ells axí que no puguen apparer ne puguen esser trobades en temps esdevenidor»: *Cortes, Cortes de Cataluña III*, Madrid 1900, 402. Aquesta disposició explica, en tot cas, perquè els documents que Berenguer de Cruïlles escriu en qualitat de diputat *només* han estat conservats en el seu arxiu episcopal.

rò no només fiscal—, la institució emanada d'aquelles Corts ni tans sols no podia pensar encara en organitzar-se corporativament, ni que fos amb uns mínims serveis estables. La documentació avui exhumada ho confirma. Retornat de Cervera a Girona, el 7 de març del 1360 Berenguer de Cruïlles habitava pel seu compte dos notaris, Francesc Viader i Berenguer Guerau, com a notaris seus en tant que diputat elegit a les Corts³.

Això explica perquè, no obstant les disposicions preses sobre la crema de documentació emanadora de la nova Diputació, alguns papers del seu primer president s'han conservat. La cúria de Girona va tractar els documents del primer diputat eclesiàstic com acostumava a fer amb l'altra documentació del bisbe: incloent-la en els registres de l'arxiu, tal com volia l'estricta rutina burocràtica. Probablement ni el bisbe ni la seva cúria no van tenir consciència que un dia aquella documentació podria ésser vista unilateralment com la correspondència del diputat eclesiàstic d'una institució cridada a tenir uns desenvolupaments sorprenents, en aquella mateixa època i ja no cal dir sis segles més tard. Per això hauria estat impertinent d'editar aquests escrits com els primers documents de la primera Generalitat de Catalunya. No. Són els primers documents del primer president de la institució, conservats de forma privada, encara que oficial, en l'arxiu del bisbat que regentà.

Ja és sabut i no cal insistir-hi que la Diputació del General, com a organisme que es convertiria en permanent entre Cort i Cort, va néixer a redós de la guerra dels dos Peres, és a dir, de Castella contra Aragó (1356-1369). El rei va necessitar homes i diners com mai fins aleshores, i els diners només podien venir de les Corts. Corts, doncs, foren reunides a Perpinyà el 1356, Parlament del braç reial a Lleida el 1357, i novament Corts a Barcelona el 1358.

Les Corts de Perpinyà es van obrir el 30 de juny i s'acabaren l'onze de setembre de l'any dit. Aleshores el perill venia de la guerra amb Gènova i de l'endèmica insurrecció sarda, encara que el conflicte amb Castella ja es veia a venir. Quan després de les Corts el rei passà per Girona, va fer un pacte amb el bisbe, molt possiblement per iniciativa d'aquest. El 3 d'octubre Berenguer de Cruïlles feia saber a tots els homes d'església del bisbat que havia pactat amb el rei una ajuda pecuniària (60.000 sous) en substitució del dret d'host i cavalcada⁴. Repartida la quantitat, calia pagar 21 sous i 3 diners per cada home propi i per cada home lliure que volgués eximir-se del servei⁵. El bisbe vigilà atentament que els oficials reials i els barons respectessin l'acord⁶. D'al-

3. Cf. ADG, G-35, f. 136rv (= infra n. 32).

4. A l'ADG hi ha documentació que indica que ja abans de la guerra amb Castella, a propòsit d'altres guerres foranes, Berenguer de Cruïlles havia fet concòrdia amb el rei sobre exempció d'host i cavalcada a favor dels homes d'església: U-21 f. 134rv; U-30 f. 61v-62v.

5. ADG, U-30 f. 23v-24r; U-30 f. 27rv, f. 92v-93r.

6. ADG, U-29 f. 6rv; U-30 f. 27v, 62v, 67v, 91r-92r, 185r; U-32 f. 11rv; U-35 f. 37v (= infra n. 1), 47v-48r.

tra banda també donà facilitats perquè els procuradors del rei poguessin dur a terme les seves exaccions en els llocs de jurisdicció reial, sense que els homes d'església hi possessin cap impediment⁷.

El Parlament del braç reial convocat a Lleida a principis del 1357, ja en plena campanya contra l'atac dels castellans, atorgà 70.000 lliures al rei⁸, que no van ésser recaptades, perquè sobrevingué una treva⁹.

Les Corts de Barcelona se celebraren del 30 d'agost al 19 d'octubre l'any referit. Després d'incessants dilacions a propòsit de bandositats del comte d'Empúries i els seus aliats (Urgells i Cardones) contra el vescomte de Rocafort i els seus (els Cabrera), els braços atorgaven al rei 13.000 lliures que s'havien de recaptar per focs. Aquesta vegada el braç militar contribuïa amb diners i amb prestacions de cavallers¹⁰. El rei intervenia directament en la gestió del subsidi atorgat pels nobles, perquè l'administrador del subsidi és un oficial reial, i perquè els oïdors de comptes de l'administrador també els nomenava el rei.

En les Corts de Cervera del 1359 el panorama canviarà de forma notable. D'una banda, el donatiu és molt més important: 144.000 lliures l'any durant dos anys. Hi contribueixen tots tres braços, però encara separatament. El braç reial, que fins aleshores havia estat el terreny abonat per a la fiblada fiscal del monarca, aporta la meitat del donatiu: 72.000 lliures. Els braços eclesiàstic i militar aporten conjuntament l'altra meitat. El sistema de diputats, oïdors i consellers dels diversos braços elegits per la Cort, sense intervenció del rei, inaugura de fet i ocasionalment, com ha estat recalcat¹¹, la institució de la Diputació del General. No cal insistir-hi. En tot cas, la documentació ara exhumada explica, entre altres coses, en part i a nivell local, perquè els braços decideixen a Cervera d'administrar el donatiu de forma autònoma, la qual cosa significa: recollir-lo i liquidar-lo. També explica com i perquè Berenguer de Cruïlles fou elegit diputat pel braç eclesiàstic i, per tant, perquè encapçala la llista dels Presidents de la Generalitat de Catalunya.

7. ADG, U-30 f. 90v, 189r.

8. Cortes, *Cortes de Catalunya XI*, Madrid 1907, 473-484; Miquel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Pere ORTÍ GOST, *Corts, Parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu (1288-1384)*, Generalitat de Catalunya – Departament de Justícia, Barcelona 1997, 179-190.

9. Ramon D'ABADAL I DE VINYALS, *Pere el Cerimoniós i els inicis de la decadència política de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona 1972, 265-266. Cf. també infra n. 31 nota 127.

10. Cortes, *Cortes de Catalunya II*, Madrid 1899, 706-709. Berenguer de Cruïlles, en una lletra més aviat àcida al comte d'Empúries, es refereix als XX sous que calia pagar per foc d'església i als X per foc de cavaller; aquests, a més, havien de contribuir amb homes de cavall, i al comte n'hi tocaven deu. Cf. infra n. 3.

11. FERRER MALLOL, *Els primers diputats...*, o. c., 221-222.

I

En els documents que ara són editats, es ventilen qüestions força diferents. Una és que en ocasió del subsidi de l'any 1358 la recaptació origina tot tipus de problemes jurisdiccional i tot tipus d'abusos. Sigui perquè l'oficial encarregat d'administrar el subsidi delegués funcions en els senyors locals, sigui perquè aquests actuessin pel seu compte, el cas és que el bisbe no para de rebre queixes i no es gira de feina a l'hora d'afrontar anomalies. Reputem simptomàtic que, a propòsit de les queixes, s'hagin conservat en el registre algunes lletres de particulars que indiquen al bisbe situacions conflictives¹². N'hi devia haver pla més, a part de les informacions aplegades per altres mitjans.

D'altra banda, les lletres del bisbe Berenguer de Cruïlles posen de manifest que el braç eclesiàstic contribuïa amb normalitat, confirmada per alguns petits incidents. A la diòcesi de Girona tocava a 20 sous per cap¹³, la qual cosa plantejava tot de problemes nous. No eren a punt els mecanismes de la recollida del subsidi¹⁴ i, per la seva banda, els senyors laics aprofitaven l'avinentesa per a recollir ells els diners dels homes d'església que vivien dins la seva jurisdicció, sense mirar gaire prim¹⁵. I els castellans exercien una pressió bèl·lica que en algun moment degué semblar angoixosa, constituint un element de pertorbació major.

Quan aquests es presentaren a la marina de Catalunya, atacant Barcelona, Sant Feliu de Guíxols i Palamós, era el temps de collir els esplets. Pere III va proclamar naturalment l'usatge «Princeps namque»¹⁶, per obligar tothom a prendre les armes. El bisbe Cruïlles va fer dues coses: va defensar la marina de Sant Feliu, presentant-s'hi amb cinc mil homes d'església, segons diu —segurament exagerant una mica¹⁷—, i va defensar les collites, tolerant que molts dels altres homes d'església no anessin a la guerra. Entre aquest segon grup també hi havia homes dels altres senyors eclesiàstics. Cruïlles descriu gràficament que el pes de les càrregues imposades era tan onerosos que havia reduït els homes d'església i els seus amos a la misèria. No era pas qüestió, doncs, de perdre la collita del 1359, encara que l'estol castellà sobreguégés a marina. Per això el bisbe va haver d'arribar després a un ajust econòmic amb el rei: aquest li estirà 1.000 lliures de multa i el bisbe va ordenar talla entre els

12. Cf. infra n. 2.

13. Cf. infra n. 3.

14. Això es veu amb diafanitat en les lletres n. 5 i 8, en les quals el bisbe es preocupa perquè els seus vassalls constitueixin síndics per a imposar la talla del fogatge a Ruplà, Parlavà i Ultramort; i comissiona algú especialment, com a Terrades, perquè reculli els diners. A la Bisbal sembla que els síndics feien la seva feina amb normalitat, n. 35.

15. El bisbe se'n queixa a oficials del sotsveguer de Besalú, n.1; a la comtessa d'Osona, n. 2 nota 60; al comte i a la comtessa d'Empúries i als seus consellers, n. 3, 4, 10-11; al vescomte de Rocabertí, n. 7; a Guillem sa Riera, senyor de Vulpellac, n. 10.

16. Cf. infra n. 14.

17. Cf. infra n. 26-27.

homes d'església que no havien obeït el «Prínceps namque» per a recollir-les, perquè ell les havia avançades de la seva pròpia bossa¹⁸. Al mateix temps, es preocupava perquè ni els seus batlles ni els oficials reials no molestessin ningú dels qui no havien sortit a lliutar contra els castellans¹⁹, imposant penes.

Però la contribució de guerra i les mesures militars que prenia el rei no agradaven als eclesiàstics. Berenguer de Cruïlles es queixa amargament en dues lletres seves dels canvis que la pressió fiscal del rei i la pressió bèl·lica han introduït en les formes polítiques tradicionals. Les llibertats eclesiàstiques no tenen cap força²⁰, l'Església és morta si ha d'obeir cegament el comandament militar del rei²¹. D'altra banda, aquest aprofita l'avinentsa d'una crisi molt seriosa per a conquerir espais fiscals que li havien estat tradicionalment vedats, i així, de cop exigeix als homes d'església 8 sous de contribució especial de guerra per fogatge, és a dir *per capita*, imposició decretada per la reina Elionor de Sicília, aleshores lloctinent del rei²², i confirmada després pel rei, com és natural.

De manera que en poc temps s'acumulen tres imposicions de guerra sobre les classes actives: els 20 sous de les Corts de Barcelona del 1358, l'estimació de les mil lliures a repartir entre els homes d'església que no van fer cas del «Prínceps namque» i una imposició directa de 8 sous, del tot il·legal. Llegir-ho en els papers no té punt de comparació possible amb el desassossec que una situació com aquesta devia produir en els afectats.

Tant és així que l'ADG guarda un curiós testimoni de la indignació que va produir a l'abat de Ripoll el joc de mans econòmic que Berenguer de Cruïlles va ordinar amb el rei a propòsit de la multa per no haver fet cas del «Prínceps namque». Posat en una situació d'emergència, el bisbe de Girona fou pràctic, ni que fos a contracor. Es va empassar les immunitats eclesiàstiques i es presentà a la marina, a fer veure que guerrejava arduament; després, foragitat el castellà, pactà amb el rei, que tampoc no devia voler que les collites es perdessin, una manera mitjançant la qual tothom pogués quedar bé. L'abat de Ripoll, al qual el bisbe havia defensat les collites que tenia dins el seu bisbat —i no eren pas molt importants—, no es va voler avenir amb l'estima de la part que li tocava pagar i apel·là a la cúria romana d'Avinyó contra el bisbe, al·legant que les 1.000 lliures havien estat donades per Cruïlles gratuïtament,

18. La lletra n. 15, en la qual el bisbe mana a tots els clergues que donin llistes dels noms de tots els masos, bordes, mitjos masos i joves homes d'església, del juliol d'aquell any, engega el mecanisme recaptador d'aquesta talla.

19. Cf. infra n. 16, 17, 23, 24, 28, 33.

20. Cf. infra n. 26: «...libertates Ecclesie, immunitates, priuilegia et franquitates uiribus carere omnino...»

21. Cf. infra n. 27: «... si aquela ueguada isquessen d'aquest bisbat los hòmens de l'esglea per anar a Barçalona, tostemps fóra introduïda aquella costuma e los hòmens de l'esglea foren morts e l'esglea perduda...»

22. La primera lletra que esmenta aquest impost és el n. 19. En el n. 44 s'aclareix que la imposició havia de servir per tal d'armar una galera.

és a dir, sense que el rei les exigís. Aquesta acusació no era pas innocent. Significaria als ulls de la cúria romana que Cruïlles havia actuat sense la més mínima cautela, reduint espontàniament a zero les llibertats eclesiàstiques. El bisbe de Girona se'n defensarà, al·legant davant els curials del papa que el rei el forçà a pagar, cosa prou creïble en aquelles circumstàncies. El que traspua l'actitud de l'abat de Ripoll és una resistència acèrrima a pagar, en virtut d'un concepte totalment tancat, depassat per les circumstàncies, de la immunitat eclesiàstica. Berenguer de Cruïlles va comprendre almenys que una situació de guerra no era el moment més adequat per a lliurar-se a exercicis de filigrana jurídica i va decidir pagar; això sí, pagant el menys possible i amb contrapartides.

La capacitat del bisbe de Girona de prendre la iniciativa no va passar desapercebuda en els braços eclesiàstic i militar. En el primer, per raons òbvies; en l'altre, perquè els nobles eren executors nats de les exaccions reials (bans i penes), fins i tot sobre homes d'església²³, però en presentar-se les contribucions de guerra, Berenguer de Cruïlles es mostrà intractable. En aquest sentit, la conversió en multa de les fortes penes previstes contra els conculcadors de l'usatge «Princeps namque» i el fet que aquesta, en el cas dels homes d'església del bisbat de Girona, fos pagada al comptat pel bisbe, bo i disposant-se tot seguit a fer ell la talla corresponent per rescabalar-se, suposava una mesura extraordinària, que privava els nobles i els oficials reials de poder exercir eventuals rapinyes en profit propi.

II

Els documents de l'ADG ajuden a entendre per què Berenguer de Cruïlles fou elegit diputat eclesiàstic. Acabem de veure que abans de les Corts de Cervera ja es mostrava expeditiu i enèrgic, i que sabia mantenir els poderosos senyors veïns seus a ratlla, impeding que s'excedissin, com tenien per costum. Mostrà gosadia davant el rei en ocasió de l'absència dels homes d'església gironins durant la batalla naval de Barcelona, perduda pel castellà. Però la voracitat fiscal de la Corona no tenia aturador i, l'estiu del 1359, hom es trobà de cop davant l'exigència, que ja hem esmentat, dels 8 sous *per capita*, imposats per la reina i exigits de seguida a tothom, homes d'església inclosos, pels oficials reials.

Quan el rei convoca Corts a Cervera²⁴, Cruïlles passa immediatament a l'acció. El 19 de setembre prepara una entrevista amb el rei i per això dema-

23. En el n. 3, lletra adreçada al comte d'Empúries, el bisbe admet que hi ha homes «de l'esgleya qui comunament e indiferentment han acostumat de contribuir ab los vostres hòmens». Cf. també infra n. 19 i *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 390.

24. La primera convocatòria és datada el 22 de maig per al dia 1 d'agost a Vilafranca del Penedès: *Cortes, Cortes de Catalunya II*, 1. Són prorrogades al mateix indret per al 1 de setembre:

na a nou abats de la diòcesi que li enviïn una bèstia cadascun²⁵. El 26 del mateix mes, possiblement retornat a tota velocitat de Barcelona gràcies a un sistema ben organitzat de postes, convoca per lletra els disset abats de la diòcesi, per animar-los a assistir a les Corts i per a deliberar sobre el problema de les exaccions reials i les solucions que s'hi podien trobar²⁶. L'endemà torna a demanar bèsties a cinc abats per al divendres 4 d'octubre²⁷. Tot fa pensar que en els seus anants i vinents el bisbe va parlar o pactar amb el rei una solució legal i ponderada, una vegada obtingut l'acord dels abats de la seva diòcesi. I és natural de pensar que darrere el bisbe hi havia el capítol de la Seu, l'abat de Sant Feliu i el seu capítol, i la resta de la jerarquia diocesana. Veurem de seguida quin fou l'acord. El que ara interessa de remarcar és que Berenguer de Cruïlles va a les Corts de Cervera amb unes idees, amb un programa i amb tota la diòcesi al darrere. Els documents avui exhumats no permeten de saber si a través dels prelats gironins les idees i el programa de Cruïlles foren donats a conèixer a personalitats eclesiàstiques de les altres diòcesis en un dels seus dos desplaçaments. No és inversemblant de pensar que Cruïlles s'hagi entrevistat amb l'arquebisbe de Tarragona, Pere Clasquerí, aleshores canceller. El que és indiscutible és que, al costat d'aquest, que el sobrepujava en jerarquia, Berenguer de Cruïlles serà un dels líders del braç eclesiàstic d'aquelles Corts, potser el més important.

Les seves idees eren clares. El bisbe de Girona estava convençut per endavant que calia pagar²⁸. Però també era molt evident per a ell que el rei no podia procedir de forma arbitrària, sense garanties, i encara menys deixant la recollida del subsidi de les Corts en mans dels oficials reials o, potser pitjor, dels nobles. Si es va entrevistar amb el rei, aquest va trobar en el bisbe gironí l'home que necessitava, perquè el problema del monarca era, com sempre, la penúria de l'erari reial, i Berenguer de Cruïlles encarava la situació d'aquells moments amb un gran realisme.

El 18 de desembre el braç reial i els braços militar i eclesiàstic atorgaven a Cervera els respectius donatius al rei²⁹. L'endemà Pere III anul·lava els abu-

Cortes, Cortes de Catalunya II, 8. Més tard les Corts són convocades a Tarragona per al dia de sant Miquel (29 de setembre): *Cortes, Cortes de Catalunya II*, 21. I prorrogades per al dia de sant Lluç (18 d'octubre): *Cortes, Cortes de Catalunya II*, 26. Són avançades per al dia 10 d'octubre encara a Tarragona: *Cortes, Cortes de Catalunya II*, 27. Finalment són canviades a Cervera per al mateix 10 d'octubre el dia 1 d'octubre: *Cortes, Cortes de Catalunya II*, 33, 39.

25. Cf. *infra* n. 18. La lletra és datada el 19 de setembre i el bisbe vol l'animal, tal com diu, el diumenge al vespre, dia 22.

26. Cf. *infra* n. 19.

27. Cf. *infra* n. 20.

28. Ho deia amb tota claredat en la lletra al comte d'Empúries del 1 de gener del 1359, *infra* n. 3: «... lo seynor rey, cor de tot son regne pot hauer e de tothom, pus que sia equal lo don e la demanda».

29. Cf. *Cortes, Cortes de Catalunya III*, Madrid 1900, 388-419; SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST, *o. c.*, 191-210, 211-228.

sos comesos pels oficials en ocasió de la promulgació del «Princeps namque», condonant totes les penes civils incorregudes, i anul·lava l'impost dels 8 sous i tots els greuges als quals podia haver donat lloc, en un llarg document que fou gelosament arxivat a l'ADG, d'on el publiquem ací³⁰. El dia 20 el rei es feia enrere de la prohibició que havia dictat que ningú no acudís a la justícia eclesiàstica³¹. En els dos documents Berenguer de Cruïlles hi és nominalment esmentat com un dels relators de la supressió dels greuges. El seu nom ve darrere del de l'arquebisbe Clasquerí, per evidents raons de protocol i perquè no és creïble que el canceller es dediqués a contrarrestar des de l'interior del consell reial la política del rei. Per això cal pensar que l'autor de les dues propostes fou Cruïlles. Aquestes dues qüestions, l'una ja prevista per Cruïlles en la seva lletra del 26 de setembre als disset abats, i l'altra perfectament viva al bisbat de Girona almenys, foren elements generals que Cruïlles hauria negociat amb el rei i que havien de complaure al braç eclesiàstic. La documentació avui coneguda no permet precisar cap més detall. Però els fets parlen. L'elecció del bisbe de Girona com a diputat del braç eclesiàstic i la posterior confirmació del rei³² avalarien la nostra teoria que Cruïlles va fer un gran paper a Cervera, perquè prèviament havia diagnosticat la situació amb justesa i havia sabut pactar amb el rei. El braç eclesiàstic, parapetat sempre darrere la immunitat sagrada, havia d'ésser arrossegat a pagar des de dins. La fórmula de Cruïlles era simple: suprimir uns impostos il·legals i discutibles per un altre de legal major, pactant a les Corts les garanties necessàries. Si amb l'excusa de la guerra el rei es trobava en posició d'haver d'imposar sense control ara una ajuda ara una altra, hom no acabaria mai de pagar i de discutir, perquè de guerres no en faltarien. Si el donatiu era copiós, però el seu control quedava en mans de les Corts, a través d'una comissió diputada «ad hoc» i estrictament reglamentada, el rei obtenia el que necessitava i els braços no perdien en cap moment el control de la situació. Oi més si, tal com es va pactar a Cervera, les Corts assumien l'organització dels aspectes militars de l'ajuda³³.

És evident que Berenguer de Cruïlles no fou l'inspirador únic del dens articulat de les profertes dels braços a Cervera, però sens dubte va ésser un dels participants que van contribuir a crear el consens necessari perquè d'aquelles Corts en sortissin un conjunt de mesures i directrius eficaces, amb les quals hom pogués parar els peus a Castella, redreçar la situació bèl·lica i reorganitzar la qüestió de la fiscalitat reial, amb la implicació dels braços. La guerra

30. Cf. infra n. 21.

31. Cf. infra n. 22. Aquest no és el conflicte de les notaries. Com es diu en la lletra del rei, Pere III havia prohibit que els clergues al·leguessin el privilegi clerical al moment d'ésser acusats o deferits en justícia, i que els laics recorreguessin a la justícia eclesiàstica, si podien obtenir justícia d'un tribunal civil.

32. Publicada per Mª Teresa FERRER MALLOLL, *o. c.*, 255-263.

33. Cf. *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 394-395, 398, 412-414.

amb Castella era una guerra nova, car des del temps de Pere II el Gran ni Aragó ni València no s'havien sentit tan greument amenaçats al llarg de totes les seves fronteres occidentals. La implicació dels braços en l'organització de la defensa militar indica fins a quin punt la situació fou vista com altament compromesa. Berenguer de Cruilles formà part del grup de dirigents que, amb el rei al davant, saberen ponderar amb clarividència el que estava en joc i avaluar correctament els mitjans que hom necessitava per a fer-hi front.

Tot fa pensar, doncs, que el bisbe Berenguer fou un polític hàbil i que havia pres bé la mida als seus interlocutors. No es coneixen resistències aferissades en els representants del braç eclesiàstic contra el fogatge eixit de Cervera. En canvi, no es podria dir el mateix d'algun sector del braç militar, perquè el comte de Pallars impedí el cobrament del subsidi a les seves terres³⁴. Si l'Església no presentà resistència, això no vol pas dir que un abat de Ripoll, com hem vist, no fos reticent. Però al capdavant els eclesiàstics segueixen, com els altres braços, l'únic camí que en aquells moments podia ésser eficaç.

III

Tant bon punt arriba a Girona de les Corts, el bisbe se les ha de veure amb els oficials reials que seguien actuant amb els criteris que tenien vigència abans de la magna reunió de Cervera. A Girona, a Banyoles i a Besalú hom executava penyores i imposava penes, raó per la qual Cruilles interposa la seva autoritat i branda l'excomunió³⁵. La lletra n. 28 permet de saber que ell havia estat escollit delegat dels braços eclesiàstic i militar per a rebre i administrar l'ajuda concedida al rei pels dos braços³⁶, i el 14 de febrer signa rebut a dos altres diputats de 50 lliures. Més amunt hem fet referència a l'habilitació de dos notaris per a la seva feina com a diputat de les Corts, la qual cosa significa que tenia la percepció que el treball se li multiplicava. I d'alguna manera devia ésser així, perquè dels 67 documents ací publicats 44 corresponen a l'actuació de Cruilles immediatament després de les Corts ceriverines i estem segurs que n'hi hagué molts més, que no foren registrats o que al seu moment foren destruïts.

Una de les seves primeres preocupacions és la confecció del fogatge. El fogatge acordat a Cervera no fou pas, efectivament, el primer que es va llevar. Al final dels capítols del donatiu dels braços eclesiàstic i militar es pot llegir: «Item quel dit senyor Rey faça donar e liurar de continent als dits II braces lo libre lo qual en Margens te dels fochs qui son stats comptats en los II anys pas-

34. Mª T. FERRER MALLOLL, *o. c.*, 229-230.

35. Cf. infra n. 23, 24, 28, 31, 33, 44, 49, 65.

36. Figura prevista a Cervera: cf. *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 418; SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST, *o. c.*, 223.

sats o trellat daquell e axi mateix daquell qui te en Pere deç Vall»³⁷. Els braços demanen un o el fogatge elaborat segurament després de les Corts de Perpinyà i abans de les Corts de Barcelona del 1358. L'elaboració d'aquest fogatge o materials de fogatge fou iniciativa del rei, i a Cervera el rei atorgava «quen sia feta letra». De la lletra se'n devia encarregar Jaume des Far, perquè el 21 de febrer del 1360 el bisbe de Girona reclamava la lletra d'aquest als diputats Arnau de Busquets i Ponç d'Altarriba, per tal de poder obtenir còpia del fogatge a través de Francesc Ferrer, porter reial que llevava els focs del bisbat gironí per ordre del rei³⁸. Al cap de poc, el 16 d'abril manava als clergues de Castelló que confeccionessin llista de les persones laiques afocades a Castelló³⁹, qui sap si per fer comparacions amb la llista corresponent de l'oficial reial. En tot cas, la voluntat de control i d'actuar amb rigor és clara. Pel que fa a les poblacions de la bisbalia, Cruïlles hi envia algun notari delegat per donar instruccions i fa nomenar-hi síndics perquè facin la talla del fogatge, intentant de controlar abusos i morosos⁴⁰. Va haver d'intervenir en l'impost que havien o no de pagar les majordones dels clergues, segons el que s'havia acordat a Cervera⁴¹. I quan els parroquians no pagaven o pagaven fora de termini, no dubtava a fulminar excomunió⁴². Sembla que la recaptació funcionà amb regularitat. El març del 1360 Berenguer de Cruïlles firmava rebut als síndics de la Bisbal, capital dels seus dominis empordanesos, de 8.800 sous de la talla del fogatge⁴³. Va defensar els jueus de possibles abusos dels oficials reials⁴⁴ i vigilà que aquests i els nobles no tornessin a cobrar als homes d'església de llur jurisdicció que ja havien pagat la talla del fogatge als síndics episcopals⁴⁵. En algun cas, com és ara el de Vilabertran, va haver de rectificar instruccions donades en el sentit d'actuar contra homes del vescomte de Rocafort⁴⁶.

En el document del 19 de desembre, en el qual el rei cassava i anul·lava les imposicions arbitràries i els possibles abusos comesos des de les Corts de Perpinyà (1356) a propòsit de les ajudes, el monarca havia jurat «predicta omnia et singula tenere et perpetuo observare, et contra ea non facere uel uenire aliquo ingenio siue arte»⁴⁷. Aquesta darrera expressió no és gens anodina. El Cerimoniós era conegut com un gran murri, els seus soferts vassalls sabien que el seu enginy i les seves arts eren fines, i procuraven prevenir-se'n.

37. *Cortes, Cortes de Cataluña III*, 419; SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST, *o. c.*, 224-225.

38. Cf. *infra* n. 30 i nota 124, n. 61.

39. Cf. *infra* n. 38, 43.

40. Cf. *infra* n. 41, 42, 62, 64, 66, 67.

41. Cf. *infra* n. 34, 58.

42. Cf. *infra* n. 64.

43. Cf. *infra* n. 35.

44. Cf. *infra* n. 45-46.

45. Cf. *infra* n. 48, 50.

46. Cf. *infra* n. 36-37.

47. Cf. *infra* n. 21, p.

El cas és que l'estiu del 1360 el veguer de Girona, Guillem de Canet, s'empecava una multa de 5 sous contra els homes d'església que blasfemaven de Déu i dels sants, els qui portaven armes en els cementiris i en altres llocs closos, els qui jugaven a porta tancada i els qui anaven per camins «non condirecta», expressió que potser es podria traduir per «tortuosos» en el sentit de sospitosos (i sense que es pugui excloure el sentit moral de «mals camins»). Ara com ara no hi ha cap element objectiu per a suposar que la mesura fos un invent del rei per a procurar-se diners al marge de les vies establertes a Cervera. Però es pot excloure que fos així? Com sigui, aquesta mesura sublevà Berenguer de Cruïlles, que el 10 d'agost intimava el veguer que suspengués aquest abús⁴⁸. Possiblement a causa de l'augment de les queixes dels afectats, els dies 22 i 25 del mateix mes Berenguer de Cruïlles expedia una bateria de lletres dirigides al veguer, als clergues de Besalú i a tots els altres clergues de la diòcesi, a Jaume des Far, conseller del rei, a Pere ça Costa, batlle general de Catalunya, a Pere de Marges, sotstresorer del rei, a Jaume des Monell⁴⁹, advocat del bisbe, a l'abat de Banyoles, a Bernat Cavaller, sotsveguer de Besalú i a Eximèn Sanxis de Ribavellosa, doctor en dret civil i conseller del rei, denunciant els abusos del veguer de Girona i la il·legalitat de la mesura, atès que el bisbe entenia que els seus homes eren beneficiaris de la remissió de penes atorgada pel rei a Cervera el 19 de desembre del 1359⁵⁰. En aquestes lletres el bisbe carrega molt l'accent sobre la misèria de la gent, oprimida per tantes càrregues, i acusa directament el veguer de voler omplir-se la butxaca. És particularment brutal el seu llenguatge quan denuncia que el veguer se servia d'un jueu, Bonjuhà Benvenist, naturalment pèrfid, per extorquir diners a la gent amb falsedats, amenaces i mentides. Prohibia als diocesans que hi tinguessin cap tracte i excommunicava qualsevol que comprés o venés penyores obtingudes pel veguer dels homes d'església amb aquells procediments.

Tant si l'actuació del veguer era responsabilitat exclusiva seva com si seguia instruccions del rei o d'algun dels seus oficials, la reacció de Berenguer de Cruïlles era un acte d'afirmació d'autoritat. El mateix dia 25 d'agost trametia Ramon de Pujals, monjo del monestir de Banyoles, al rei «o a son consell» per tal d'informar de la situació i obtenir les garanties indispensables contra actuacions d'aquesta mena. El cas fou resolt com demanava Cruïlles, perquè a finals de setembre el bisbe aixecava les mesures que havia pres contra el procurador fiscal de Besalú, que es va presentar a Girona a donar explicacions, i contra el jueu Bonjuhà Benvenist⁵¹. Tanmateix, el 12 d'octubre el rei signava un manament a favor dels homes de la bisbalia del bisbe de Girona, condo-

48. Cf. infra n. 50.

49. Per a Jaume des Monell, dit també a voltes Monells, cf. Jaume DE PUIG I OLIVER – Josep M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*, vol. I, I. E. C., Barcelona 2007, n. 146 nota 370.

50. Cf. infra n. 51-57.

51. Cf. infra n. 59-60.

nant les quantitats pendents de pagar del donatiu que la província eclesiàstica tarraconense havia fet a la Corona en les Corts del 1358⁵². El rei anava fins i tot una mica més enllà de donar satisfacció per abusos comesos. Sembla evident la seva voluntat de no indisposar-se amb el diputat eclesiàstic que demostrava tanta energia i resolució.

IV

Avui el nostre treball queda aturat en aquest punt. El conjunt de documents que s'hi publiquen no tanquen, ni de bon tros, l'actuació de Berenguer de Cruïlles com a diputat de les Corts de Cervera. Més endavant, i en tot cas en un altre treball, a mesura que siguin explorats els darrers registres de lletres del seu pontificat, per ventura serà possible de fornir altres detalls i més informació. Per això ara seria precipitat extreure conclusions definitives sobre el perfil humà i polític del qui encapçala la llista de presidents de la Generalitat de Catalunya. N'hi ha prou d'haver constatat que en un arxiu local, certament ric i poc explorat encara, hom hi pot trobar documents d'interès sobre un període crucial de la història del nostre país i sobre una institució decisiva, dels inicis de la qual no sobren pas els testimonis.

D'altra banda, potser algun lector trobarà que els documents de Berenguer de Cruïlles exhumats avui són susceptibles de desvetllar la curiositat sobre aquesta personalitat medieval gironina. La seva voluminosa correspondència en català, ara en curs d'edició, un dia podrà corroborar-ho.

V

Publiquem els documents seguint els criteris indicats en les pàgines 57-62 de la introducció del volum I de *Lletres del bisbe de Girona*, citat suara. Al costat del número d'algunes lletres hi ha una numeració en xifres romanes posades entre parèntesi: són, a parer nostre, els documents que Berenguer de Cruïlles fa escriure com a diputat, és a dir, aquells que segurament no hauria pogut escriure com a simple bisbe.

52. Cf. infra n. 61.

DOCUMENTS

a) *Abans de les Corts de Cervera*

1

1358 desembre 5. Girona

ADG, U-35, f. 37v

A Ramon Fonoses i Bernat des Pujol⁵³. No forcin els clergues de Sant Joan les Fonts a pagar el subsidi reial per la guerra amb Castella.

A la vostra discretió fem saber que hauem entès^a, per relació^b d'alcunes persones de part de'n Bernat ça Rouira⁵⁴, clergue tonsurat qui està ab lo prior del monestir de Sent Joan çes Fons⁵⁵, a nós feta, que vosaltres lo dit Bernat, jatssia clergue^c e^d qui^d no tén ne posseheyx^e holberch^f, borda ne mas, forçat[s] e destreyets per^g auctoritat del seynor rey^g de pagar en la tayla feta entre-ls lochs^h certa cosa al senyor rey perⁱ rahonⁱ de laⁱ guerra que ha ab lo rey de Castella^{k56}, de la qual cosa, si axí és, nos maraueyam fort, con^l lo seynor rey no vuy-la^l ne sia^m a vosaltres lagutⁿ ne dejats tayar ne forçar clergues negun simple ne sos béns a contribuïr en la dita taya, majorment^o con él no tenga neguns béns seens, axí con dit és, per què us sia tengut.

Per què us pregam e encara requerim^p per^q les presents que per la dita rahon contra lo dit Bernat ne sos béns^r no procehiscats, ans^s tot procés contra él ho sos béns per açò fet reuochets^s.

En altra manera, hauríem, si requests n'érem, a procehir contra vosaltres.

Dada a Gerona, a v jorns del mes de deembre.

Als honrats en^f R. de Fonoses e en Bernat dez Pujol.

Marges: pro | bisbe de Gerona | [*manu scribentis:*] dominationi vestre uideatur ut petatur ne significantur crimina et mitetur translatum inquisitionis ut sic appareret an premissa veritate nitantur. | [*man prop episc:*] a l'altra ueguada ho ferets axi. bene.

53. Fonoses i des Pujol són funcionaris del veguer de Girona o del sotsveguer de Besalú i actuen en nom d'ell.

54. Clergue sense ofici ni benefici, acollit a un monestir, no ha deixat rastre conegut a l'ADG.

55. Per al priorat de Sant Joan les Fonts, cf. CR IV 335-347. En la data de la lletra, el prior no consta: ZARAGOZA 185.

56. Per a la guerra dels dos Peres, cf. TESIS 163-197; RAMON D'ABADAL I DE VINYALS, *o. c.*, 191-254.

^a seq per alscu cancell ^b seq dalsc cancell ^c seq el qual segons ques diu cancell ^d interlin ^e seq ne cancell ^f seq ne cancell ^g interlin ^h seq feta a pagar cancell ⁱ seq la cancell ^j interlin ^k seq de quens maraue cancell ^l interlin ^m seq ne sia iter ⁿ seq ne sia [interlin: nel seyor rey no uuyla] cancell ^o seq con dit és cancell ^p seq ab cancell ^q interlin ^r seq per la dita rahon cancell ^s in mrg sin ^t seq Bernat cancell

2

1358. ADG, U-35, fragment cosit entre folis 31 i 48

*Francesc de Peradalta*⁵⁷, procurador de l'ardiacia d'Empordà (= cardenal de Tudela {«Tutellensis»})⁵⁸, al bisbe. El batlle i el saig del castell d'Anglès, oficials del comte d'Osona⁵⁹, han penyorat homes de Plantadís a causa de la guerra contra Castella. Intervingui per fer revocar penyores i penes posades.

A la vostra dignitat, mossènyer, suplicha Francesch de Peradalta, procurador del honrat ardiaquen d'Empurdan, que con lo bayle^a e-ls altres oficials del castel d'Anglès ayen contretz e peyoratz los homes de Plantadíg de la val d'en [...], qui són homes propis del dit ardiachonat, de pagar cascun XXIII sous per lo subsidi del seynor rey e per [...], [e] los dits homes propis del dit ardiachonat sien leg menats e peyorats per los dits bayle e sayg del [...] nultemps més per los dits oficials no foren per deltes ni per tayas ne per altra

57. Clergue de vida llarga i de jove ja ben relacionat amb les més altes jerarquies eclesiàstiques. El 1362, essent beneficiat de la Seu i per influència del mateix cardenal del qual era procurador el 1358, obtindrà la sagristia d'Anglès: D-161 f. 41v-42v. El 1379, durant l'episcopat de Bertran de Mont-rodon, és procurador de l'obra de la Seu i el capítol li aprova actes: D-166 f. 25rv. El mateix any signa rebut al bisbe de 200 florins, 100 per a una causa contra Felip de Palau, que pretenia una canongia sense ésser noble, i 100 per a una campana que s'estava fonent: G-58 f. 117v-118r. El juliol del 1381 signa rebut a Ramon Albert de 1.500 sous llegats a l'obra de la Seu i de 10 lliures que li devia per la possessió de Sobiràrigues: D-168 f. 22r, G-59 f. 117v-118r. El març del 1386 signarà rebut als marmessors de Jaume de Soler, sagristà segon de la Seu, de 28 lliures: D-168 f. 188v. El maig següent és prevere de capítol, i en la mateixa qualitat de procurador de l'obra, rep la promesa de Guillem Oliver d'Estany, procurador de Bernat de Bruguerols, ardiaca estat de la Selva, que li seran abonades 59 lliures i 19 sous provinents de les vacants de l'ardiaconat i de la cabiscolia: D-169 f. 1r. El 1397 concorda el lluïisme d'una casa situada dins la ciutat vella: D-174 f. 26v. El 1400 és obtentor d'un benefici a Santa Maria de Pals i encarrega el servei del benefici: U-89 f. 71r de la 2ª numeració, U-101 f. 33r, U-102 f. 50r de la 2ª numeració, U-103 f. 38r. Els anys 1400-1401 són documentades diverses actuacions seves com a procurador del capítol: U-89 f. 88rv, U-101 f. 27v-28r. El 1401 consta com a titular de la doma de la Cellera: U-101 f. 32v-33r, U-102 f. 42v. Consta mort el 1404: U-104 f. 89r, 93rv.

58. És Hug Roger, O. S. B., nebot de Climent VI, mort el 21 d'octubre del 1363: EUBEL I, 17.

59. És Bernat, II vescomte de Cabrera, el gran privat de Pere III, creat comte d'Osona el 1356: TASIS 161.

cosa pey[orats] [... ..] del dit ardiachonat, con tostemps lo dit honrat ardiaquen aya aquí acus[tumat] [per] los dits hòmens e per la rahon damont dita los dits oficials del dit C[omte d'Osona] [hon]rat ardiaquen,

per què lo dit Ffrancesch per nom que damont suplica a la vostra [pater-nitat] homes pagar no dejen que y façats aquela prouision que uós, mossènyer, conexeretz ésser [faedora] oficials e, en cars que pagar deyen, que sia enentat contra los dits oficials que l'enenta[ment] contra los dits homes tornen en lo primer stament.

En tal manera que·l dret del dit ardiaconat romanga [... ..] car si a pagar han lo bayla e sag del dit ardiachonat constraynaran les dites quantitatx, si tenguts són, en açò m[atex] uos plàcia fer aquela prouision que uós conexe-rets.

Nostra Seyor Déus uos conserua al seu seruej e ab creximent de vostra honor.

{*man prop episc: fiat litera justa*}

Ítem, mossènyer, los dits bayle e sag del dit castel en los dits hòmens for-zatz de manament e per forçe de penes de part de la seyora comptessa en absència del seynor compte posades. Per què, mossènyer, uos plàcia de fer prouision contra la dita seyora, si uós conexerets d'ésser feador, d'aqueles a reuocar, car les dites penes han fetes registrar en la cort del dit castel, per tal que tostemps en dempnatge del dit seyor ardiaquen aparega.

{*man prop episc: idem et hostendatur nobis ante*}⁶⁰

^a *seq e cancell*

3

1359 gener 1. Girona

ADG, U-35, f. 124v-125r

*Al comte d'Empúries*⁶¹. *Respon sobre taxació d'homes d'església del comtat.*

Responsiua super facto taxationis hominum Ecclesie comitatus Impuriam.

Senyor: Vostra letre reebuda sobre el fet de la taxatió dels hòmens de l'es-gleya qui són dins vostre comtat poblats e aquela e les coses en ela contengu-

60. S'ha conservat la lletra del bisbe als clergues d'Anglès perquè intimin ordre a la com-tessa d'Osona de revocar penes posades i restituir quantitats cobrades, sota pena d'excomunió, *ib.*, f. 47v-48v.

61. És l'infant Ramon Berenguer d'Aragó, per al qual cf. *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*, vol. I, n. 199 nota 471.

des ben enteses, vos responem que vós, seynor, hauets haüt vostre acort, e creu que bon e deliberat. Però, seyor, nós hauem per espatxat que-l seynor rey || no pot tatxar nostres hòmens. Nós los podem tatxar e no negun més. E quant él los pogués tatxar per son profit e per sa honor per la forma que fet ha, vós, seynor, no us en podets alegrar de la dita taxation, cor lo seynor rey, qui ha tatxat aquells dels richs hòmens e dels altres que paguen x sous, e d'açò nós no auem cura; e que aquells de l'esgleya paguen xx sous, e açò entenem d'aquells de l'esgleya, salua sa reuerència, que él no puscha fer, e en cas que posqués no us hi podets vós, seynor, entendre per res, cor lo seynor rey diu açò en aquells de l'esgleya qui comunament e indiferentment han acostumat de contribuir ab los vostres hòmens. E con, seynor, açò no sia acostumat en lo vostre comtat, ans en aquell sia lo contrari per vs e costum antich e per priuilegis, couinençes e concessions de comtes passats e per vós, seynor, confermats e reffermats, e no par, seynor, vós açò puscats fer ne nós no u poríem sofferir, veent la gran lesion e dampnatge de l'esgleya.

E siats cert, seynor, que hi procehiríem axí con de dret e justícia sia, e encara hi farem altres prouisions ab lo seynor rey e en altra manera, que puyshauia a tornar a vós e a vostra terra a perpetual periudici. E amàrem més que-l seynor rey n'agués xxiii sous, hoc c sous, de quascun hom per nostre grat e per nostra concessió, que si vós, sényer, n'auíets i diner per la forma^a que demanats. E nós hauem estar per amor vostre e per honor que no-ns som auenguts ab lo seynor rey dels hòmens de l'esgleya, qui són dins lo comtat d'Empúries, per tal que no fos periudici a uós ne a l'esgleya, e vós volets fer aquesta faena en fort irrepairable periudici de nós e de l'esgleya nostra. E con lo seynor rey, en cas que él ho posqués fer, ho no fer, pus él ho volgués hauer per la forma per vós demanada, fos molt decebut en aquesta faena, car, fet per vós lo seruey al seynor rey dels xx homes de cauall que vós^b li hauets promeses e aquells pagats⁶², ne sobrierien a uós atretants e més e pus; e lo seynor rey seria açí e en açò fort enganat e decebut, e nós pendríem per vós en açò gran tort e lesion de l'esgleya per les couinençes qui són entre vós e nós, e no u fariem per lo seynor rey, cor de tot son regne pot hauer || e de tothom, pus que sia equal lo don e la demanda.

Per què, seynor, uuyllats-hi ben acordar, que cert siats, seynor, que nós procehiríem contra vós e vostre comtat axí con dret sia per aquesta rahon, e nós nuyl hom nostre ne del capítoll ne de l'esgleya no y tayllariem per aquesta rahon ne sofferríem tayll vostre. E valrria més, seynor, altra via preséssets pus profitosa e a vós, seynor, e a vostra terra que aquexa^c.

Clam-me de vós, seynor, del manament que hauets fet a Verges per l'official vostre, en Soler, e per les^d aygues qui-m^e affolen ço del meu, e per aquells

62. En el conflicte formal originat a les Corts de Barcelona del 1358 per les bandositats entre els Cardona-Empúries i els Cabrera-Rocabertí, el comte Ramon Berenguer se sostragué a un judici de Cort arribant a un compromís amb el rei: *Cortes, Cortes de Catalunya I*, 689. El bisbe hi fa aquí al·lusió manifesta.

que hauets tenguts preses a Uerges, per tal cor^f s'eren clamats a la mia cort e de cosa spirituall e de testaments e d'açò que deuien a l'esgleya, e altres coses que fets en periudici de ma juredicció spirituall; e fets-ho mal e encorrets ma sentència de vet. E parria, seynor, per ben auerinar, e puyt yo no us faç res contra vostra juredicció, que-m lexets estar la mia.

E plàcie-us que ço fets contra mi e ma esgleya e ma juredicció vuyllats reuocar, car yo, seynor, no u poria sufferir e^s hauria a procehir contra vós, e sabrie'm molt greu per cert.

E si res vos plau, seynor, que puxam fer per vós, rescruat-nos-en fiançosa-ment.

Dada a Gerona, lo primer dia de janer.

Bisbe de Gerona.

Domino comiti Impuriarum.

^a seq que d cancell ^b seq lo cancell ^c seq E cancell ^d seq ag cancell ^e seq tolem cancell
^f in marg dext ^g seq ac cancell

1359 febrer 14. Girona

ADG, U-34, f. 59rv

A Pere de Santcliment⁶³ i a Nicolau Pere⁶⁴, consellers del comte d'Empúries. Prega no exigir als homes d'Església diners per a la guerra contra Castella.

Sapiats, senyors, que entès hauem que-l seynor infant ara de present, no contrastans capítols ne manera per vós, senyor de Senclement, per nom d'él e nós per nom dels prelats e hòmens de l'esgleya qui són dins son comtat, fets

63. Individu distint del Pere de Santcliment veguer de Girona i Besalú, per al qual cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, núm. 78 i nota 207. Cf. PG 268. Per aquest servidor dels comtes d'Empúries, cf. *ib.*, núm. 455, 462.

64. La família Pere és documentada a Castelló l'abril del 1327, en ésser citada Adelaida, vídua de Nicolau Pere, com a deutora d'Adret Estruc, jueu de Girona: U-2 f. 113v. El Nicolau Pere de la lletra és jurista i actua al servei del comte d'Empúries com a mínim a partir del 1357, quan és requerit pel bisbe que obligui Guillema, esposa de Francesc Seguí, de Castelló, a pagar un deute al monestir de Sant Daniel: U-31 f. 205v-206r. El novembre del 1357 taxa un *Speculum Iuris*: G-35 f. 79rv. El gener del 1358 intervé en la composició entre comte i bisbe per injúries a Francesc Cocó [per al qual cf. VINCKE 167, PUIG 55] i Guillem Terrats, clergues de Castelló, pactada en debitori de 50 florins d'or de Florència: G-38 f. 44v; i el mes de maig, en la presa de possessió del procurador del bisbe de la meitat de la jurisdicció de Serra: PM 1253. Tingué un fill anomenat també Nicolau, encomanat l'any 1362 a un tutor, la qual cosa vol dir que el jurista era mort: D-161 f. 89v-90r. A l'ADG l'any 1370 és documentat un Nicolau Pere com a general de l'orde de la Mercè: U-60 f. 17v.

e tractats, vol leuar e fa^a leuar, e vol^b hauer^c dels dits hòmens certes quantitats per les despeses que ha fetes e farà en la ajuda^d que^e fa al^e seynor rey per la guerra de Castela. E jatssia que en cas que-ls homes pagar deguessen, però sí hauien espay de^f pagar segons la auinença^f per tot aquest mes de^s ffebrer^h. E noresmenys se deuien formar e ferⁱ obseruar per lo dit senyor infant los dits capítols^j axí^k con el priuilegi de la sal, axí con^k en altres coses, segons la tenor d'aquels, || la qual cosa ne res^l d'aquela ne d'aquels no-s serua^m eⁿ maraueyam-nos^o-en^o ffort^p.

Per què quascun de uosaltres affectuosament pregam que uosaltres^q al^r dit senyor infant conseylets e-l preguets^r que tota innouació que feta haja ne feta fer contra la auinença e capítols damons dits vuyla reuocar de continent ho sobreseer, axí con nós li escriuem. Car en veritat a nós és vijares que fos meyllor e pus profitós a él e als homes, que ab grat seu e dels prelat e d'els se seruàs ço qui emprès és e res no si^s innouàs^t ne s'i faés, tro que hagués acabament ço qui emprès és en auinença e en capítols^u.

E^v en^v açò farets gran bén e justícia.

Dada a Gerona^w, a XIII jorns de ffebrer.

Marges: Bisbe de Gerona | Als honrats e discrets en P. Sentclement et en Nicholau P., conseylers del senyor infant comte.

^a seq fer cancell ^b interlin ^c seq vol interlin cancell ^d seq del cancell ^e interlin
^f interlin ^g seq març cancell ^h interlin ⁱ seq hos cancell ^j seq que en la sal qui cancell
^k interlin ^l seq daquels cancell ^m seq de la qualcosa nos nos cancell ⁿ interlin
^o interlin ^p seq e al dit seynor infant nescriuem cancell ^q seq a el conseylets cancell ^r
interlin ^s seq innouas cancell ^t interlin ^u seq En cancell ^v interlin ^w seq dijous
cancell

5

1359 febrer [14-15]. [Girona]

ADG, U-34, f. 115r

A la universitat de Rupià, Parlavà i Ultramort. Llicència per constituir dos síndics a cada poble i imposar talles.

En Berenguer per la gràcia de Déu bisbe de Gerona, als amats vniuerses e sengles hòmens del loch nostre de Ruppian, salut en nostre Senyor.

A instància e supplicació de part vostra a nós fetes, volem e per tenor de les presens a^a uosaltres^a atorgam e licència donam que II hòmens del dit loch nostre de Ruppian e I de Palarrauan e altre d'Ultramort elegiscats e elegir puxats en síndichs o cònsols ho jurats, qui per profit commun e dels dits lochs^b hajen plen poder de fer tayles e adobar tots contrasts qui-s sdeuenguen ho moguen entre-ls^c hòmens dels dits lochs^c, axí per camins^d con per altres

coses, segons que e-l loch nostre de la Bisbal consemblantment és acostumat de fer.

Dada.

^a interlin ^b seq elegir cancell ^c interlin ^d seq h cancell

6

1359 febrer 15. Girona

ADG, U-34, f. 115r

A Ramon Berenguer, comte d'Empúries. Compleixi allò pactat amb el bisbe sobre contribució dels homes d'Església del comtat a la guerra contra el rei de Castella.

A la vostra magnificència, senyor, fem saber que de present hauem entès que^a, no^b contrastants la manera e-ls capítols tractats entre-l honrat en P. Sent^c clement^d per nom uostre, d'una part, e nós de part dels prelats e hòmens de l'esgleya qui són dins lo vostre comtat, d'altra, per rahon de l'ajuda que d'èls demanats per^e les^f despeses per vós fetes e feedores en ço que al seynor rey per la guerra de Castela hauets promès, vós hauets manat e manats als dits prelats e homes lurs que paguen a uós per quascun certa quantitat de continent. E jatssia éls pagar deguessen, encara sí hauien spay per tot aquest mes de febrer; e en cas encara que pagar dejen, vós, senyor, certs capítols, qui de la sal, qui de moltes altres coses, vós^g deuets primerament fermar^h e fer observar segons la tenor d'aquels, de la qual cosa nos maraueylam || fort, que res promès e tractat vós vuylats mudar-ne res e-n contrari fer. E en veritat seria meylor e pus profitosa cosa que ab grat vostre e dels prelats e dels homes se faés e-s seruàs ço qui emprès és.

Per què, seynor, vos pregam affectuosament que tota innouació qui sia començada contra ço qui emprès és neⁱ contra-ls dits capítolsⁱ vuylats fer reuocar de continent ho sobre-seer tro^j la auinença haja acabament^l, per tal que major profit se-n seguescha a uós e a éls.

Dada a Gerona, a XIII jorns de ffebrer.

Bisbe de Gerona.

Al molt^k alt^l senyor infant en R. Berenguer, comte d'Empúries.

Marge: pro.

^a seq nos cancell ^b interlin ^c seq vicenç cancell ^d interlin ^e seq rahon deles cancell
^f interlin ^g seq seynor cancell ^h -mar interlin ⁱ interlin ⁱ interlin ^k seq se cancell ^l interlin

1359 febrer 21. Girona

ADG, U-34, f. 63v

Al vescomte de Rocaberti⁶⁵. Prenga de no exigir als homes d'Esgésia diners per a la guerra contra el rei de Castella.

A la vostra noblea, sényer, fem saber que hauem entès per relacion d'als-cuns dignes de fe que uós, per rahon del subsidi que·ls^a hòmens de l'esgleya poblats^b dins lo loch de Terrades^b fan al seynor rey en ajuda de les despeses^c fetes e feedores per él per la guerra que ha ab lo rey de Castela, hauets fet penyorar los dits hòmens.

Per què, sényer, con nós ja en açò façam prouehir e justar per i persona de casa nostra ço qui a ells pertany a pagar per la dita rahon, pregam-uos^d, sényer^e, que les^f penyores^g que^h auets preses dels hòmens de Terrades^h purament eⁱ sens totes messions lursⁱ restituièscats ho^j façats restituir^j, e totes penes per aquesta rahon als dits hòmens posades cancel·lets e cancel·lar^k façats sens tota triga. E^l d'açò us prech caramente axí com pusch^l, cor^m nósⁿ fem leuar la tayla per bonaⁿ persona^o e la quantitat que als^p dits hòmens en açò pertany a pagar tant tost la trametrem^q, sényer^f, a uós, jatssesia que de uolentat nostra^r l'aguésses^s promesa al seynor rey^s, e^t que seruets ço que per la dita rahon hauem ab uós emprès^t.

E si res, sényer, volets, fiançosament nos ho fets saber.

Dada a Gerona, a XXI jorns de ffebrer.

Bisbe de Gerona.

Al molt noble e molt honrat en Dalmau, per la gràcia de Déu vescomte de Rochabertí.

Marge: pro.

^a seq seyor cancell ^b interlin ^c seq que cancell ^d seq caramente e instanment cancell ^e interlin man prop episc ^f seq dites cancell ^g seq als dits homes cancell ^h interlin man prop episc ⁱ interlin ^j interlin ^k seq e anull cancell ^l interlin man prop episc ^m seq rehebuda e instada per la dita cancell ⁿ interlin man prop episc ^o seq nostra los dits diners cancell ^p corr pro aes ^q seq a uos seyner a uos cancell ^r interlin et in marg dext man prop episc ^s in calce litterae man prop episc ^t interlin

65. És Felip Dalmau I de Rocabertí i de Montcada, per al qual cf. *Lletres del bisbe de Girona*, o. c., n. 164 nota 405.

1359 febrer 21. Girona

ADG, U-34, f. 64r

A destinatari no indicat. Comissió per a recollir els diners que els homes de Terrades han de pagar com a contribució de la guerra contra el rei de Castella.

Bisbe de Gerona.

Con los hòmens de Terrades hajen a pagar alcuna^a tayla per nós ho^b per nom nostre entre·ls dits hòmens^b faedora en ajuda del seynor rey,

emperamor d'açò per les presens^c volem e us manam que uós aquella tayla leuets e cuyligats e encontinent a nós aquela trametats^d e^e almenys dins VI jorns^f seguens^g après lo dia dejús scrit^e que encontinent presentets o façats presentar al seynor vescomte^h alcunaⁱ letra que nós per la dita rahan a éi trametem.

Dada a Gerona, a XXI jorns.

^a seq certa quantitat en ajuda *cancell* ^b *interlin* ^c *in marg sin* ^d seq sens tota triga *cancell*
^e *interlin* ^f seq e *cancell* ^g *corr pro* apres ^h seq aquesta *cancell* ⁱ *interlin*

1359 abril 2. Girona

ADG, U-34, f. 144r

El bisbe firma a Llorenç Negrell, de la Bisbal, rebut de 220 lliures, aportació dels homes de la vila a la guerra contra Castella.

Nos Berengarius, episcopus gerundensis, recognoscimus uobis, Laurentio Nigrelli, de Episcopali, quod^o soluistis nobis nomine hominum [castr]i nostri^b de Episcopali^c et^d eius termini, et nos abuimus et recepimus numerando a uobis ratione^d tallie illius quantitatis que domino regi per eos^e in auxilium expensarum quas sustinere debet datur^f pro guerra quam^g rex Castelle contra^h ipsumⁱ et terram suam facit, ducentas et viginti libras barchin. de terno, quas exsoluistis inter diuersas vices a prima die mensis madii vltima lapsi ysque in presentem diem.

In quorum testimonium facimus vobis pre[sentem] albaranum nostro sigillo sigillatum.

Quod fuit actum Gerunde, secunda die mensis aprilis anno a Natituitate Domini Millesimo CCC L nono.

Marge: p

^a seq habuimus et recepimus a uobis numerando inter diuersas solutiones alias solutione pro diuersis sumptibus que per homines castri et termini ^b cancell ^c interlin ^d seq fieri debebant ratione ^e cancell ^f interlin ^g ^d interlin ^e seq [interlin: datur] exsoluitur ^f cancell ^g interlin ^h seq dominus ⁱ cancell ^j seq dictum dominum regem ^k cancell ^l interlin

1359 maig 9. Girona

ADG, U-33, f. 8rv

A l'infant Ramon Berenguer, comte d'Empúries. Guillem sa Riera⁶⁶, senyor de Vulpellac, ha imposat talla i multa entre els homes que l'Església té al dit lloc, perquè no volgueren anar amb ell a guerrear a Castella, fent-ne prendre alguns per la cúria d'Ullastret. Obligui el dit ça Riera a revocar les penes i processos contra aquells homes.

A la^a magnificència vostra, senyor^b, significam^c per les presents^c que-n Guillem ça Riera, senyor del loch^d de^d Volpayach^e, faent^f tort e injúria als homes^g que l'esgleya ha e-l dit loch, los quals él volch forçar que anassen ab él en Castela, e quan no ho volgren fer él féu entre éls taya a pagar a él certa quantitat^h de diners, e quan aquela pagar no volgren los féuⁱ clauar^j les portes de lurs holberchs e-ls penyorà, les quals nos lus faem retre et desclauar lus holberchs. Aprés él, no content de les coses damont dites, e^k no contrastan que éls hauien fermat dret d'estar sobre les coses damont dites a coneguda de son jutge^k, féu-los prendre per la vostra cort de Huylestret, de la qual se són manleuats sots certes penes, en la qual manleuta huy per la dita rahó estan, en gran dan e periudici^l dels dits hòmens e^m de lur franchea e llibertat que han e hauer deuen, con lo dit Guillem ça Riera no haja dret ne hús ne custuma de res que él lus deman per la dita rahon.

66. L'any 1309 és documentat un Guillem Riera (de Riera, ça Riera, SARRIERA), les filles del qual venen a Pere de Xesa les possessions que tenien a Parlavà, PM 631. Al seu torn aquest les venia al bisbe Vilamarí, PM 676 [cf. RC 160 f. 193v-195r; *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, n. 58 nota 166]. Aquest Guillem Riera, segurament de la coneguda família de cirurgians de Girona, GUILLERÉ II 369-370, 427, 433, PG 494, 662, seria el pare del de la lletra, casat amb Sibil·la de Sant Sadurní, amb una donació *propter nuptias* de 63.000 sous barc. de tern. A ella el gener del 1357 el bisbe donava possessió del castell de Sant Sadurní, constituint el marit en procurador en els afers del castell: PM 1226, 1228, 1231-1232. El 1358 i el 1360 el bisbe reclamà als dos esposos la potestat del castell de Sant Sadurní: G-35 f. 100r, 152r, disposat a tornar-la amb la condició de fer-ho amb escriptura pública, U-35 f. 53r. Com a senyor de Vulpellac, procedí a fer obres al campanar de l'església, per tal d'encastellar-lo, no sense aixecar les sospites del bisbe: U-32 f. 188r, U-33 f. 30v. Immediatament abans de la lletra, el mes de març del 1359, els homes de Vulpellac es queixaven que Guillem Riera sostenia que Vulpellac era castell i per això els exigia host i cavalcada, a la qual cosa el bisbe oposava que Vulpellac no era castell, sinó «domus»: U-34 f. 68r-69r. Documentació complementària: U-38 f. 51r, U-47 f. 60r, U-70 f. 66r-67r. Sibil·la morí el 1411, U-111 f. 58v-59r.

Vn, con vós, senyor, hajatsⁿ en^o lo^o dit Guillem e senyoria e força, e guardar dejats é l e-ls altres e castigar que no façen a negun tort ne injúria, emperamor d'açò^p, senyor, a uós recorrén pregam^q que^f façats reuocar totes ll penes e processess^s per^t vostres^u oficials contra los dits hòmens fets ne fets fer en qualque manera per la rahon damont dita^v. En tal manera, senyor, si us plau, en açò vós hauèn, que deguda iustícia sia al[s] dits homes feta.

E si res uos plau que façam per uós, fets-nos-ho saber fiançosament.

Dada a Gerona, a IX jorns del mes de Mayg.

Bis[be d]e Gerona.

Al molt alt senyor infant en Ramon Berenguer, comte d'Empúries

^a seq vostra cancell ^b seq creem que remembra con l'altre dia per nostres letres vos escriuim en qual manera en cancell ^c interlin ^d interlin ^e seq fahia cancell ^f interlin ^g seq del dit cancell ^h seq quascun dels cancell ⁱ seq clauer cancell ^j interlin ^k in calce litterae ^l seq lur cancell ^m seq del l cancell ⁿ seq el cancell ^o interlin ^p interlin ^q seq e per justicia encara requerim quel dit cancell ^r seq per lo dit G. [interlin: de continent dem] cancell ^s seq per é l fets ho cancell ^t seq sos cancell ^u interlin ^v seq in calce litterae e que-ls tenga simplement e de plan a coneguda del seu jutge si demanda contra els per la dita raho vol donar e que nols vuyla [ve]ljar ne fer perdre [res] del lur en messiones ne en [d]ljespeses injustament cancell

11

1359 maig 9. Girona

ADG, U-33, f. 8v

*A la comtessa d'Empúries*⁶⁷. *Exposa i demana el mateix que a la lletra anterior.*

A la vostra magnificència, senyora, per les presens significam que nós per nostres letres al seynor infant escriuim e-l pregam que^a a é l plàcia que uuyla fer manament a-n Guillem ça Riera, seynor del loch de Volpayach, que tort ne iniúria fer no deja als hòmens que l'esgleya ha e-l dit loch^b per la rahó dejús escrita, ço és, que-l dit Guillem volch enguany los dits homes forçar que-l seguissen en Castela, e quan^c no ho uolgren fer, axí con tenguts no eren, é l féu^d entre éls taya a pagar e a dar a^e é l^e certa^f quantitat de diners. E quan aquela pagar no uolgren, é l lus féu clauar les portes de lurs holberchs e-ls feu peynorar, les quals nós lus faem retre e lurs holberchs desclauar, feta per los dits homes ferma de dret d'estar sobre aquestes coses a coneguda de son jutge. Aprés açò lo dit Guillem, la dita ferma no contrastant ne content de les coses damont dites, ans mal a mals ajustant, los dits homes lo dit Guillem per la

67. És Maria Àlvarez de Xèrica, per a la qual cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I, n. 343 nota 712.

cort del loch d'Uylestret prendre féu, e manleuats d'aquela sots certes penes^g, per la dita rahon estan en gran dan e periudici dels dits homes e de lur franchea e libertat que han, con lo senyor del dit loch no haja dret, ne vs^h, ne costuma de res que·l dit Guillem lus deman per la dita rahon.

Perquè laⁱ vostra magnificència affectuosament pregam que ab acabament façats ab lo senyor infant, al qual per semblant manera escriuem, que de continent reuocar faça per lo dit Guillem totes penes e processses per él ho a instància d'él fets en qualque maneraⁱ. Ffaent, senyora, si us plau, en tal manera que dit seynor infant faça que deguda iustícia sia als dits homes feta.

E si res vos^k plau que façam per vós, fets-nos-ho saber fiançosament.

Dada a Gerona, dijous a IX jorns del mes de Mayg.

Bisbe de Gerona

A la molt alta senyora la comtessa^l d'Empúries.

Marge: f.

^a seq el vuya cancell ^b seq en l cancell ^c seq fer cancell ^d seq fer cancell ^e interlin ^f seq par cancell ^g seq estan cancell ^h seq de cancell ⁱ corr pro ala ^j seq e quels dits homes tenga lo dit G. simplament e de plan a conenguda del dit jutge seu e quel que nols vuyla vexar en messions ne en despeses iniustament cancell ^k interlin ^l seq demp cancell

1359 maig [20]. Girona

ADG, U 33, f. 15r

El capítol al rei. Malalt el bisbe, li tremeten Pere Ferrer⁶⁸ i Bernat Oliva⁶⁹, clergues, com a procuradors de l'església de Girona, tal com el rei havia demanat.

68. L'abril del 1341 obté un dels beneficis fundats per Bernat de Vilamarí a la Seu, G-15 f. 88v. El 1349 presenta per al benefici de Sant Sadurní fundat per Guillem Borrassà, D-158 f. 11r. Consta com a prevere de capítol a partir del 1356, quan el bisbe l'envia a diversos cardenals per tractar sobre l'entredit del comtat d'Empúries, U-30 f. 70r. El 1357 ret comptes de 888 florins despesos en capes grogues de vellut i en la causa contra Vidal de Vilanova que es duu a la cúria romana, G-36 f. 41v-42r. L'octubre del 1357 rebia àpoca de salaris divesos per la talla a favor del cardenal que es trobava a Aragó, G-37 f.66 v. El setembre del 1358 prometia a Guillem Letongart o Letumgard de pagar-li per Nadal el que se li devia per vidrieres fetes a la Seu, G-39 f. 136v. Atorga i rep procures diverses per afers corrents del capítol de la Seu, G-38 f. 152rv, D-162 f. 83v. L'any 1359, abans de les Corts de Cervera, és encarregat de missió prop del rei, U-33 f. 15r, i ho tornarà a ésser l'any 1362, D-162 f. 12r, U-44 f. 3v. El 1360 serà clavari de causes pies dels difunts i n'administra els fons, G-40 f. 48v, U-324 f. 38r. Paga les despeses de la legació del cardenal Guiu de Porto a Espanya, G.-40 f. 49r. El 1361 és pabor-dre de maig i de novembre amb Bernat Oliva, D-161 f. 8v-9v, 47v-48r, U-324 f. 40v. Arbitra en certs excessos comesos a Lloret, D-161 f. 42v-43r. El 1362 distribueix en nom del bisbe 60 lliures entre religiosos i esglésies de Girona, D-161 f. 48v-49r. Mort Berenguer de Cruïlles i

A la vostra reyal magestat, senyor, fem saber que, reebuda ab deguda reuerència vostra letra, en la qual se contén que deguésem trametra a la vostra^a magnificència nostres procuradors ab los quals la vostra excel·lència poguéis de^b sos affers a bén de la cosa pública hauer col·loqui e acordar, a la vostra senyoria, senyor, trametem l'onrat en Pere Fferrer, preuere de nostre capítol^c, e-l discret en Bernat Oliua, clergue de l'esgleya de Gerona, als quals, senyor, plàcia a uós creure de ço que us diran de nostra part, con plenament no hajam pugut hauer en altra manera deliberatió ab lo reuerent pare e senyor bisbe nostre de Gerona^d, per rahó de la^e disgràcia de sa persona de què és detengut de present.

E comanam-nos, senyor, deuotament en vostra gràcia.

Dada.

Humils vostres lo Capítol de l'esgleya de Gerona.

nomenat bisbe Ènnec de Vallterra, Pere Ferrer recull diners per a la morabatinada que es fa al bisbe nou: D-161 f. 126rv, G-43 f. 106v-107r. El desembre del 1363 és procurador de bisbe i capítol per al Concili provincial, G-44 f. 118rv. El 1364 permuta la capellania de Cassà de Pelràs amb el diaconil de Sant Iscle de Vallalta, D-162 f. 81v. Era viu encara el 1366, quan bisbe i capítol li signaven àpoca de 900 florins rebuts de Guillem de Torrelles, bisbe de Barcelona i marmessor de la jutgessa d'Arborea, G-48 f. 67r.

69. El primer esment de la carrera eclesiàstica de Bernat Oliua és del 1346, quan actua com a beneficiat de Sant Daniel, PM 1132. El desembre del 1349 és cabiscol de Sant Feliu de Girona i promet pagar una capa a la seva església, G-23 f. 54rv. El 1351, mantenint la cabiscolia de Sant Feliu, és preuere de capítol de la Seu i paga 30 florins per la prebenda de la catedral i 45 per una canongia que té a Sant Feliu, fruits del primer any reservats al papa, G-26 f. 143r. Devers 1361 intervé en l'legat de 100 florins que el cardenal de Tusculum havia deixat per a reparar les cases dels beneficis que posseïa a la Seu, i que foren destinats a comprar ornaments de vellut, D-161 f. 47rv. El 1362 consta com a ferialer de la Seu i el mes de març el bisbe li signa àpoca de 245 florins, uns quaderns de dret, robes, un llibre pautat amb invitatoris i himnes, cinc instruments musicals, unes *Hores de Santa Maria* i escriptures diverses que havien pertangut a Berenguer Ripoll, clergue de Girona, G-42 f. 54v-55v. El mateix mes paga 47 sous de despeses a dos cursors del papa que viatgen per a procurar-li palmes, D-162 f. 14v. El mes de maig següent rep del bisbe 500 sous, part de les 50 lliures que paga anualment al Ferial de la Seu per raó del castell de Rupià, D-161 f. 50rv. El juliol el capítol li assigna la casa canonical que havia tingut Bernat Ferrer, D-162 f. 3v. L'any 1364 és sotscol·lector de la cambra papal i es nega a donar al bisbe cap quantitat provinent de la mateixa, D-162 f. 99. El mes d'agost següent fa procura a Bonanat Esprac per a exigir fidejussors a Pere Ferrer de Terrers, arrendatari de la pabordia de Novembre, D-162 f. 109v. El 1365 és procurador de Pere Roger, àlias de Belfort, cardenal de Santa Maria Nova i futur papa Gregori XI: PG 540. El 1368, atesa la desorganització dels aniversaris, és nomenat, amb altres, pel bisbe i el capítol de la Seu procurador per a posar-hi ordre. G-50 f. 47r-49r. El 1371, en qualitat de canonge i cabiscol de Sant Feliu, proveeix el benefici de l'escola de cant i música, D-164 f. 47v-48r. El 1373 té en comanda 30 florins que Eblo de Miers (Mederio), canonge estat de Girona i bisbe Vasionense (= de Vaison, sufragània d'Arles, a la Provença: EUBEL I 547), lliurà per instituir un aniversari, D-167 f. 52rv. L'abril del 1374 actua com a pabordre de Novembre de la Seu, reconeixent a Ramon Roca, natural de Lloret i veí de Palamós, que és home propi seu, D-167 f. 127rv. El juny de l'any 1376 rep comissió per instituir el benefici fundat per Ramon de Pompià, cavaller difunt, a Santa Maria de Crespià, amb 10 lliures de renda, U-68 f. 137r. El 1379 és nomenat procurador de les 93 capellanies unides, G-58 f. 63r-64v. No consta l'any de la seva mort.

Al molt excel·lent príncep e senyor lo senyor en Pere per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Malorques, de Cerdenya e comte de Barchinona, de Rosseyló e de Cerdanya.

^a interlin ^b seq vostres cancell ^c seq e en l cancell ^d seq per raho per ço cor con cancell ^e interlin ^f interlin

13

1359 maig 20. Girona

ADG, U 33, f. 15

Al rei. El bisbe, malalt, s'excusa de no poder acudir al rei, i li tramet com a procuradors seus Bernat Oliua i Pere Ferrer, clergues⁷⁰.

Seynor: A la vostra real magestat suplic que agats-me per escusat, quan per una gran malaltia e perillosa del coll no són pogut anar a uós.

E tramet-uos los discrets en^a Bernat Oliua^a e-n Pere Ferrer, preueres del^b capítoll de Gerona, per^c escusar-mi. Los quals ab lo capítoll de Gerona ensems he fets^d e^d constituïts procuradors. E plàcia-us, seynor, de creure aquells e [...].

Besant uostres mans, seynor, humilment me coman en la uostra gràcia.

Scrita etc., a XX de mayg.

Al molt alt príncep e senyor mon senyor lo rey d'Aragon.

Humil^e seruidor uostre lo bisbe de Gerona, apareyllat al uostre manament.

^a interlin ^b seq ab cancell ^c seq escesar cancell ^d interlin ^e seq sar cancell

14

1359 juny 12. Girona

ADG, U 33, f. 26v

Als batlles de la Bisbal, Bàscara, Sant Sadurní, Dosquers i Crespià. Publicat l'usatge «Princeps namque», mana que concentrin llurs homes a la Bisbal per anar a defensar Palamós de l'estol del rei de Castella.

Bisbe de Gerona. Al amat en Bernat ça Frigola⁷¹ batlle nostre de la Bisbal.

70. Lletra escrita al registre de mà pròpia del bisbe.

71. Cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I n. 129 nota 327.

Con nós siam estats requests de part del seynor rey per vertut del Vsatge «Princeps namque» de^a fer anar nostres hòmens a la mar per deffensar la ribera contra^b l'estol del rey de Castella qui és en les mars de Barcelona⁷², per ço per les presens espressament uos diem e us manam que demà que serà dijous ho al pus luny diuenrres bon matín siatz ab totz los hòmens^c del loch e terme de la Bisbal qui puschen hostejar al loch de Palamors per deffendra aquell ab armes, axí con acostumat és en semblant cars.

E açò no mudetz ne façatz tarda en res.

Dada a Gerona, a XII jorns de juny.

Fiat similis bajulo de Bàschera

Item de Sancto Saturnino

Item de Duobus Queriis

Item de Crespiano⁷³.

Marge: pro.

^a seq recórrer *cancell* ^b seq les *cancell* ^c seq ab *cancell*

1359 juliol 18. Girona

ADG, U-36, f. 12r

A tots els clergues, Per alguns afers a profit de l'església es necessiten els noms de tots els masos, bordes, mig masos i homes joves d'església, d'hospital i de cavalleria; els donin al majordom episcopal.

Nós en Berenguer per la gràcia de Déu bisbe de Gerona, als amats en Christi (*sic*) vniuerses e sengles clergues del nostre bisbat e a lurs lochstinentes als quals les presens peruendran, salut en nostre Senyor.

Con nós per als cuns afers, los quals toquen profit de l'esgleya e dels hòmens d'aquela, hajam mester tots los noms de quascun mas amasat e bordes e migs mases, joues^a hòmens^a e joues fembres qui sien de l'esgleya, axí bén de clergues e de religioses ho^b d'orden de caualleria o d'espital de pobres ho de qualque altres persones eclesiàstiques,

emperamor d'açò a uosaltres e a quascun de vosaltres espressament en vertut de santa obediència e sots pena de vet diem e manam per les presens

72. L'estol castellà, comanat pel genovès Egidio Boccanigra —germà del dux—, es presentà davant Barcelona el 9 de juny del 1359: TASI 191ss.

73. No són citats els batlles de Paret Rufí, Ruplà, Parlavà, Ultramort, Serra, la Pera i Ullà. És probable que en la data de la lletra els homes d'aquests pobles del centre de l'Empordà estiguessin enfeïnats a segar i batre.

que ls noms dels mases borners, joues hòmens e joues fembres de vostres parròquies a nós ho al nostre majordom dins nostre palau de Gerona en scrits clarament e depertida trametats dins vi dies primers següens après que les presens haurets vistes. E que espresents e declarets en quals mases ho bordes e migs mases stan persones ho no, e en quals ha pubils ho dones vídues ho hereteres. E si açò no sabets per vosaltres mateys, que us en certifiquets ab certs parroquians vostres dignes de fe.

En altra manera, si açò no fets, contra quascun de vosaltres en açò inobedient procehirem, en tal guisa que us sia a grossa pena e als altres en exempli.

E volem que soscriuats lo die que aquestes letres haurets rehebudes en i cohern segelat ab nostre segel, lo qual lo portador ab si porta.

Dada a Gerona, a XVIII jorns de juliol del ayn de nostre Seynor de M CCC L nou.

Marge: pro.

^a *interlin* ^b *interlin*

16

1359 agost 26. Girona

ADG, U-36, f. 63r

A Guillem Pedrera⁷⁴, batlle de Bàscara. Sobressegui de forçar homes de Bàscara a pagar penes per no obeir el «Princeps namque» i no haver anat a Palamós a defensar l'atac dels castellans.

En Berenguer per la gràcia de Déu bisbe de Gerona, al amat en G. Paderra batlle nostre de Bàschera, salut e dilectió.

Entès hauem que vós per imposicions de penes e en altre manera forçats e forçar voletz alsquns hòmens nostres de Bàschera a pagar certes quantitatx de diners per ço car són cahutz, segons^a que-s diu^a, en^b la pena de «Princeps namque», cor no anaren l'altra dia a Palamors e en la ribera, jatssessia^c tots els altres hi anassen^c, per deffensar^d aquell e aquella de les galeas dels castellans, enamichs del seynor rey d'Aragó.

Per ço ab les presents spressament vos diem e us manam que per aquesta rahó no anentetz d'aquí auant contra los ditz hòmens ne lurs béns^e.

Dada a Gerona, a XXVI jorns d'agost en l'ayn de la Natiuitat de nostre Seynor de M CCC L nou.

74. Cf. *Lletres del bisbe de Girona*, o. c., vol. I, n. 88 nota 233.

Marge: pro.

^a *interlin* ^b *seq les cancell* ^c *interlin al man* ^d *seq aquella cancell* ^e *seq tro altra manament de nós hajatz en contrari cancell*

17

1359 setembre 18. Girona

ADG, U-33, f. 187r

A Ramon Lledó⁷⁵, batlle de Dosquers. Ha imposat pena a G. d'Ullà, home propi del bisbe, per no haver anat amb els altres homes a Palamós. La li remeti, per no haver pogut saber la moguda dels altres.

Berenguer per la gràcia de Déu bisbe de Gerona, al amat^a en Ramon Ledon batle nostre [de Dosquers], salut e dilectió.

Ffem-uos saber que ha proposat denant nós en G. d'Uyan, del terme de Dosquers, homen nostre propi, que uós aquel [... ...] ab nós de la pena en què diets e afermats que és ca[hut], per tal quant [no] seguí lo panon^b ab^c los altres homes de Dosquers^c l'altre jorn enuers les mars de Palamors.

Vn, con lo dit G., segons que diu, haje l'olberch separat e luny dels altres e no pogués saber tant tost la moguda dels altres [tots si-s] fos ab lo panon^d al^e loch^c de Monells,

emperamor d'acò, si axí és, volem que sia absolt de la dita pena e aquela li remetats e li^f relaxets, e qu'e él nós per les presents, si^g axí és con él ha proposat^g, aquela li remetem e li relexam.

Dada a Gerona, a XVIII jorns de setembre en l'any de nostre Senyor M CCCL nou.

^a *seq nostre cancell* ^b *seq ab los ho cancell* ^c *interlin* ^d *seq a cancell* ^e *interlin* ^f *interlin* ^g *interlin*

75. Cf. *ib.*, vol. I, n. 529 nota 985.

b) *Preparació de les Corts de Cervera*

18

1359 setembre 19. Girona

ADG, U 33, f. 51r

A l'abat de Sant Salvador de Breda⁷⁶ i als altres abats diocesans. Li enviïn una bèstia per al viatge que farà el bisbe per negociar amb el rei.

Bisbe de Gerona. Venerabili et religioso fratri Dei gratia abbati Monasterii sancti Saluatoris de Breda.

Con nós cuytosament hajam a anar al senyor rey per alscons affers nostres e de l'esgleya, uós affectuosament pregam que-ns trametats vna bèstia vostra la qual hauem mester en nostra viatge^a, e que la hajam al pus lonch dimenge a uespre en Gerona.

E en açò us^b pregam que no haja fala.

Dada a Gerona, a dijous ans de la festa de sent Matheu.

Fiat similis abbati sancte Marie de Villabertrando⁷⁷

Item alia abbati sancti Quirici⁷⁸

Item alia abbati sancti Petri Rodensis⁷⁹ – isti ponatur

Item alia abbati sancti Michaelis de Fluuiano⁸⁰

Item alia abbati Ameriensi⁸¹

Item abbati sancti Felicis Guixellensis⁸²

Item alia abbati Balneolensi⁸³

non fiat⁸⁴ Item sancti Petri de Gallicantu Gerunde⁸⁵

Fiat item alia abbati sancti Petri de Bisulduno⁸⁶

76. És Ramon de Castellvell (1350-1363): DHEC I 351.

77. És Ramon d'Escales (1348-1377): DHEC III 675.

78. És probablement Guillem de Castre (1359-1375): DHEC I 560; ZARAGOZA 140.

79. És Arnau de Samassó (1357-1369), abat estat de Banyoles (1340-1356): DHEC I 191, III 274; ZARAGOZA 348.

80. És l'abat Ramon (1351-1362): DHEC II 185; ZARAGOZA 171.

81. És l'abat Bernat (1358-1362): DHEC I 72; ZARAGOZA 37. Cf. també Josep Mª MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *El monestir d'Amer: persones i institucions*, dins «Quaderns de la Selva» 17 (2005), 53-80, especialment p. 60.

82. És Francesc Pou (1348-1376): DHEC III 357; ZARAGOZA 211.

83. És Bernat Cavaller (1356-1361), abat estat de Besalú: DHEC I 191, 294; ZARAGOZA 68, 94.

84. Escrit *alia manu*.

85. És Pere Roure (1348-1365): DHEC II 241; ZARAGOZA 189.

86. És l'abat Francesc (1356-1380): DHEC I 295; ZARAGOZA 94.

Marge: bisbe de Gerona | pro.

^a in marg sin ^b seq e dacous cancell

1359 setembre 26. Girona

ADG, U-37, f. 120r-121r

Havent estat convocades Corts generals, el bisbe convoca tots els abats de la diòcesi per tractar sobre l'impost de 8 sous per foc en vista de la guerra contra Castella.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, venerabilibus et religiosus viris per eandem Sancti Petri Rodensis, Beate Marie de Villabertrando, Sancti Cirici, Sancte Marie de Rosis⁸⁷ et Sancti Michelis de Fluuiano monasteriorum abbatibus nostre^a diocesis^a, salutem in Filio Virginis gloriose.

Discretionem^b vestrum^c cuiuslibet^c ignorare non credimus qualiter illustrissimus dominus rex Aragonum ad generales^d Curias^d per eum celebrandas^d nobis et vobis ac aliis^e diem festum beati Michelis proximum assignauit, quam postea ad festum beati Luche nunc venturum prorogauit, et postmodum dictam^f diem^f ad eas^g celebrandas^g ad^h diem x tertiam mensis octobrisⁱ instantis proxime^j commutauit.

Et cum pro adhibendis remediis periudiciis et continuis grauaminibus que per^k officiales regios et^l alios^l nobis et^m uobis et ecclesie et personis eiusdem inferuntur in dictis Curias interesse Deo medio intendamus, et super hiisⁿ primitus et specialiter^o in et^p super infrascriptis colloquium et deliberationem vobiscum^q et^r aliis prelati dicte nostre diocesis, quibus similiter scribimus^r, ante recessum nostrum^s habere velimus, an videlicet^t singuli vestrum aut duo uel^u plures^u ex vobis omnibus ad Curias ipsas ire intendatis et que remedia adhibeantur in exactione que per certos comissarios domini regis nobis et hominibus ecclesie et prelatorum dicte nostre diocesis nunc inferitur^v, qui a singulis hominibus ipsis octo sol. exigunt et extorquent, contra^w quos iam rite procedimus^w et a nobis et singulis personis^x vestrum et clericorum pro^y beneficiis^y, ut intelleximus, quod est peius^z, certas pecunie summas^{aa} extorquere^{bb} instituunt, etsi eas^{cc} vos et nos non persoluamus, temporalitatibus nostris et vestris nos et uos priuare intendunt, cum in singulis^{dd} diocesibus^{ee} regni Aragonum^{ee} preterquam in nostra iam hoc^{ff}, ut dicitur^{gg}, actu inceptum fuerit; et mala peioribus cumulando, contra homines vestros in dicionibus || nobilium consistentes similem preparant agere exactionem que

87. És Francesc de Raset (1348-1372), segons DHEC III 289. És Francesc Gic, segons ZARAGOZA 355.

per ipsos nobiles exerceatur, et dicti homines, ut moris est, per^{hh} eosdemⁱⁱ nobiles^{jj} in personis et rebus diuersimode torqueantur,

eapropter discretionem^{kk} vestrum cuiuslibet ex corde rogamus et in Domino, de cuius negocio agitur, exortamur quatenus^{ll} secunda die dicti mensis octobris ex causis premissis coram nobis in ciuitate Gerunde cum singulis^{mm} etⁿⁿ omnibusⁿⁿ priuilegiis et munimentis que pro vestro et dictorum^{oo} hominum iuuamine habere^{pp} possitis^{qq} et cum omnibus grauaminibus tam hic quam in dictis Curiis offerendis personaliter intersitis, taliter quod^{rr} in quantum per vos et nos fieri poterit^{ss} in et super premissis et aliis malis^{tt} permissione diuina inferendis cum Dei auditorio valeat prouideri.

Et hoc aliquatenus non mutetis.

Datum Gerunde, xxvi^{uu} die mensis septembris anno a Natiuitate Domini M CCC L Nono.

Fiat similis abbatibus de Camporotundo⁸⁸, Sancti Laurentii de Monte⁸⁹, Sancti Petri de Bisullduno et^{tt} de Balneolis^{tt} et priori de Letone⁹⁰ et^{uu} de Oliuiis^{uu91}. Et de infra castrum Bisullduni⁹², si uolueritis. *{Man prop episc:}* ita.

Item alia^{vv} abbatibus Sancti Saluatoris de^{ww} Breda^{ww}, Sancti Felicis Guixellensis, prioribus de Vliano⁹³, et de Circata⁹⁴. *{Man prop episc:}* et de Rupe Russa⁹⁵ [*cancell: et de Oliuiis et aliis*] et mandatum capitulo nostro et Sancti Felicis et abbati Sancti Petri.

Et iste diuidantur per IIII cursores *{Man prop episc:}* ita et fiant incontinenti et expediantur in nocte.

Sunt in numero isti prelati, scilicet:

Sancti Petri de Rodis^{xx}

Sancte Marie de Rosis

Sancti Cirici

Sancte Marie de Villabertrando

Sancti Michelis de Fluuiano

de Balneolis

Sancti Petri de Bisullduno

Sancti Laurentii de Monte

Sancte Marie de infra castrum Bisullduni

Sancti Petri de Camporotundo

de Letone

de Oliuiis

88. És Bernat de Folcarà (1348-1361): DHEC I 403; ZARAGOZA 113.

89. És Jaume Rovira (1349-1361): ZARAGOZA 307.

90. És Ramon II de Biure, VAYREDA 139.

91. No consta: cf. CR V 477.

92. És Bernat Serra (1359-1360): DHEC I 296.

93. No consta: cf. CR VIII 328-329.

94. No consta: cf. CR V 336.

95. No consta: cf. DHEC III 271.

de Vliano
 Sancti Felicis Guixellensis
 Sancti Saluatoris
 de Ruppe Russa
 de Circata

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, venerabilibus et religiosis^{yy}
 viris per eandem^{zz} Sancti Stephani de Balneolis, Sancti Petri de Bisullduno,
 Sancti Laurentii de Monte, Sancti Petri de Camporotundo monasteriorum
 abbatibus necnon^{aaa} Sancte Marie de infra castrum Bisullduni^{bbb}, Sancte Marie
 de Latone et Sancte Marie de Oliuiis monasteriorum prioribus nostre dioce-
 sis, salutem in Filio Virginis gloriose.

Discretionem etc.

Marge: pro.

^a interlin ^b seq vestram cancell ^c interlin al man ^d corr pro generalem curiam cele-
 brandam | post celebrandas seq ffestum cancell ^e seq festum beati Mat cancell ^f interlin ^g
 corr pro eam celebrandam ^h interlin ⁱ seq proxime dictam diem nunc cancell ^j interlin
^k seq officialibus cancell ^l interlin al man ^m in marg dext al man ⁿ seq uobis cancell ^o seq
 et cancell ^p interlin ^q seq habere velimus cancell ^r interlin et in marg dext ^s interlin
^t seq uidelicet iter cancell ^u interlin al man ^v seq a qui cancell ^w interlin ^x seq quod
 personis cancell ^y interlin ^z seq et pro habere cancell ^{aa} seq habere cancell ^{bb} interlin
^{cc} seq non persoluamus cancell ^{dd} seq diocesibus prouincie terracone cancell ^{ee} interlin ^{ff}
 interlin ^{gg} seq an cancell ^{hh} seq vos diuersimode torquantur cancell ⁱⁱ interlin ^{jj} seq
 vestram cancell ^{kk} seq que omnia secundum cancell ^{ll} seq omnibus cancell ^{mm} interlin ⁿⁿ
 seq iuamine cancell ^{oo} interlin et in marg dext ^{pp} seq cum deo adiutorio cancell ^{qq} seq
 diuino cancell ^{rr} interlin ^{ss} seq me cancell ^{tt} interlin ^{uu} interlin ^{vv} seq priori de cancell
^{ww} interlin ^{xx} ms Rosis ^{yy} interlin ^{zz} seq abb cancell ^{aaa} seq Prioribus cancell ^{bbb} seq
 et cancell

1359 setembre 27. Girona

ADG, U-37, f. 121r

*Als abats de Banyoles, de Sant Pere de Roda, de Sant Quirze, de Vilabertran i de
 Sant Miquel de Fluvià. Mateix contingut que la lletra n° 17.*

^a Bisbe de Gerona, venerabili et religioso Dei gratia abbati Balneolarum.
 Pregam-vos affectuosament que pugam hauer açí en Gerona vna bèstia
 vostra lo dia de sen Ffrancesch primer^b vinent^b.
 E grayr-vos-ho èm molt.
 Dada a Gerona, a XXVII dies de ^c setembre.
 Episcopus.
 Similis abbati Rodensi^d.

Sancti Cirici.
 Sancte Marie de Villabertrando.
 Sancti Michelis de Fluuiano.

^a *inc* Episcopus Gerundensis *cancell* ^b *interlin* ^c *seq sep cancell* ^d *seq item sancte Marie de Rosis cancell*

c) *Durant de les Corts de Cervera*

21

1359 desembre 19. Cervera

ADG, PM 1267⁹⁶

El rei Pere III, a petició dels braços eclesiàstic, nobiliari i reial de la Cort, cassa i anul·la les mesures perjudicials preses en ocasió de la guerra amb el rei de Castella, des de les Corts de Perpinyà (1356) i de Barcelona (1358), i promet de restituir les exaccions efectuades per aquella causa.

Hoc est translatum fideliter sumptum Gerunde octaua die febroarii anno a Natiuitate Domini Millesimo Trecentesimo Sexagesimo...

In nomine Domini. Amen. Pateat vniuersis quod nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Majorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, exposito nobis reuerenter pro grauaminibus per Generale Cathalonie nunc in curia quam celebramus in villa Ceruarie congregatum, nos et officiales nostros ab aliquo tempore citra fecisse et fieri fecisse diuesas exactiones et compulsiones tam in personis quan in rebus et alia grauamina, de quibus infra mentio existit. Ideo ad humilem supplicationem per vos, reuerendum et venerabilem in Christo patres (*sic*) Petrum⁹⁷, Tarrachone archiepiscopum, et Berengarium, gerundensem episcopum, et alios etiam prelatos et personas ecclesiasticas, necnon comites, vicecomites, barones et milites atque etiam syndicos ciuitatum et villarum nostrarum Cathalonie et cunctos alios qui ad Curiam, quam in villa Ceruarie de presenti tenemus, conuenistis propter ea nobis factam, concedimus de approbatione, consilio et consensu totius

96. Editat a *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 375-383, amb les diferències que assenyallem en l'aparat crític [RAH = Reial Acadèmia de la Història].

97. És Pere Clasquerí, per al qual cf. DHEC I 549. A l'ADG hi ha registrat amb data 30 de gener del 1380 el «Vidimus» de lletres del patriarca administrador de l'arquebisbat de Tarragona a favor de Pere de Clasquerí, tàrtar batejat que es deia Balcem i que és declarat lliure sota certes condicions, U-71 f. 85v-86r.

presentis Curie generalis vobis omnibus et singulis prenominate et cunctis aliis personis et vniuersitatibus infra Principatum Cathalonie nunc et in futurum degentibus et constitutis, et toti etiam Generali Cathalonie quod ex aliquibus peccuniarum exactionibus, etiam propter abusum Vsatici «Princeps namque» uel alium quemcumque abusum, et personarum compulsionibus de et super intrando in galeas aut alia vasa marina nostrarum armatarum pluribus et diuersis personis dicti Principatus Cathalonie factis et fieri iussis per nos uel illustrem Alienorem, reginam Aragonum, consortem nostram carissimam uel locumtenentem nostri, et officiales, portarios uel quosuis alios comissarios uel executores nostros et ipsius, occasione guerre inter nos et regem Castelle vigentis uel alia quauis causa, a tempore uidelicet citra quo prima generalis Curia per nos in villa Perpiniani extitit celebrata, aut ex quibusdam sententiis per quosdam sapientes nostre Curie nomine aut de mandato nostro aut alias latis contra quasdam vniuersitates Cathalonie super prebendo nobis in succursum dicte guerre certum auxilium et iuuamen, aut etiam ex Curie^a iudicio in generali Curia quam vltimo Barchinone celebrauimus edicto^b siue facto nona decima die mensis octobris anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o quinquagesimo octauo, quod iudicium incipit, «In Dei nomine. Nos Petrus etc. Quia^c pridem nos pro declaracione fienda in generali Curia etc», et finit. «Adicitientes (*sic*) quod tam nos et jus nostrum quam^d ipsi omnes et eorum jus sint in eis puncto, esse^e et statu quibus erant antequam presens Curia teneretur, in tantum quod ex presentis Curie iudicio nobis ac eisdem non acrescat jus aliquod aut decrescat»; aut quibuscumque sententiis aut declarationibus occasione dicti iudicii factis, aut etiam ex obligationibus seu securitatibus per nonnullas vniuersitates ciuitatum et villarum nostrarum Cathalonie de mandato nostro, uel dicte regine, uel locumtenentis nostri quibusdam mercatoribus et ciuibus Barchinone prestitis super exsoluendo eisdem certas pecunie quantitates pro valore duodecim mille florenorum, quos sibi deberi pretendebant per nonnullos januenses qui ex pacto inito per nostros procuratores et nuntios cum Duce et Communi Ianue a nostre^f capcionis iugo liberati nudius extiterunt⁹⁸; aut etiam^g ex quibusdam aliis actibus iudicialibus aut extra iudicialibus per nos aut dictam reginam ut locumtenentem nostri aut nostros uel ipsius officiales, portarios, exeutores aut quosuis alios comissarios seu iudices, siue sententiando, iudicando, declarando, cognoscendo, disponendo, ordinando, consulendo, mandando, tatzando et fortias aut toltas faciendo, uel alias exequendo aut alias qualitercumque et quomodocumque a dicto citra tempore premissorum occasione factis aut fieri iussis uel etiam attemptatis^h; aut etiam ex quibusdam pramaticis sanctionibus et quibusdam declarationibus uel aliis quibuscumque prejudiciis seu aliis grauaminibus in generali uel speciali, que per nos aut alios ex comissione uel de mandato nostro facte et late a dicto citra

98. La qüestió dels genovesos presoners a Catalunya ja havia estat tractada al Parlament de Barcelona del 1355: *Cortes, Cortes de Catalunya 1*, Madrid 1896, 481.

tempore extiterunt; que tamen practatice sanctiones, periudicia seu grauamina si que ultra predicta contra Constitutiones Cathalonie uel Vsaticos Barchinone uel Consuetudines, vsus, priuilegia, libertates et immunitates generales uel speciales late et facte fuerunt, nullum jus nobis et nostris successoribus in possessione uel proprietate aut alias quomodolibet atquiratur, nec uobisⁱ superius nominatis aut alicui seu aliquibus ex uobis aut cunctis aliis personis nec hominibus uestris et vniuersitatibus et Generali Cathalonie conjunctim uel diuisim in possessione uel proprietate aliquantulum amitatur, nec atquisitum fuisse uel amissum dicatur nec dici possit aut etiam allegari, nec predicta aut predictorum aliquod tradi possint ad consequentiam uel exempla uel argumentum aut simile aliud inde sumi.

Et si quis contra contenta a principio usque ad uersum «aut etiam ex quibusdam» exclusiue, scienter et cum pertinacia allegando uel alias fecerit, ipso facto, nisi certificatus de hoc infra triduum destiterit^j, sit infamis. Super cuius infamia nequeat per nos aut successores nostros nisi cum consensu generalis Curie Cathalonie dispensari. Et si forsan nos aut quiuis alius de hiis certificati et requisiti infra triduum non prohibuerimus^k cum effectu, eo ipso amittamus et amittat causam illam in qua contrarium predictorum promiserimus et non prohibuerimus aut promiserit et non prohibuerit allegari.

Et nichilominus promittimus in nostra bona fide regia quod restituemus seu restitui faciemus hominibus ecclesiarum totum id quod ab eis habitum uel exactum fuerit de mandato nostro aut dicte regine u^l locumtenentis nostri uel officialium uel^m commissariorum nostrorum uel eiusdem regine, pretextu tallie octo sol. a quolibet focho hominum Ecclesie habendorum anno presenti per dictam reginam ut locumtenentem nostri indicte et per nos etiam post reditum de Majoricis ad partes Cathalonie confirmate⁹⁹, et quamlibet temporalitatem, reditus et bona per nos aut de mandato nostro hac de causaⁿ occupatam uel occupatos, emperatam uel emperatos eis a quibus occupata uel occupati, emparata uel emperati extiterunt, restituimus et absoluimus cum presenti. Et quod super hiis et aliis omnibus a singulis supradictis et infrascriptis uobis et cuique uestrum et vniuersitatibus supradictis et cuilibet earundem et hominibus uestris ac aliis quorum intersit litteras exequatorias contendemus^o et fieri faciemus libere atque absque iure sigilli, et etiam quod faciemus cancellari et deleri dictas securitates et obligationes per dictos mercatores et ciues Barchinone et de eis liberationem fieri illis vniuersitatibus et personis que easdem fecerunt. Quasquidem etiam securitates et obligationes nullas esse decernimus et pro infectis penitus haberi volumus ex debito iustitie et ex nostre regie plenitudine potestatis. Nos uero integre dictis mercatoribus satisfacimus uel satisfieri faciemus.

Concedimus etiam et volumus et perpetuo ordinamus quod nos et vos omnes et singuli superius nominati et homines uestri et nostri successores et

99. Cf. Tasis 194.

vestri ac etiam cuncte vniuersitates et persone Cathalonie presentes pariter et futuri et totum etiam ipsum Generale Cathalonie, predictis omnibus que a dicto citra tempore acta et atemptata fuerunt non obstantibus, simus et sint in omnibus et per omnia in eis esse et statu quibus eramus et erant tempore quo dicta prima Curia Perpiniani celebrata extitit et finita; in tantum quod ex aliquibus que postmodum, ut premittitur, secuta fuerunt nullum jus nobis aut vobis uel ipsis nec alicui aut aliquibus ex^p ipsis aut nostris uel vestris aut ipsorum successoribus uel eorum hominibus uel alicui alii vniuersitati uel persone acrescat uel acreuisse aut decreuisse deinceps per quempiam dici possit aut etiam allegari.

Quoniam nos cum presenti reuocamus, annullamus, irritamus et cassamus, et nulla, irrita et cassa nuntiamus omnia et singula que huic nostre uoluntati et ordinationi ac aliis in presenti instrumento superius et inferius contentis possent aliquid generaliter uel specialiter contrahere. Et que etiam esse possent contra Constitutiones et Consuetudines Cathalonie generales uel speciales, Vsaticos Barchinone, vsus, vsancias vniuersales uel particulares cuiuslibet ciuitatis, ville uel loci Cathalonie. Atque etiam contra priuilegia, concessionem, beneficia, libertates et immunitates per nos aut nostros predecessores vobis^q omnibus et singulis prenomatis et vestris predecessoribus et cunctis vniuersitatibus et personis Cathalonie ad supplicationem vestri uel ipsarum vniuersitatum et personarum aut nostri uel nostrorum predecessorum motu proprio aut alias qualitercumque in generali uel speciali concessa, quibus ex aliquibus que acta uel secuta fuerint post finitam dictam primam Curiam Perpiniani vsque in hunc presentem diem preiudicium aliquid nolumus generari, immo uolumus ea omnia remanere in suis pleno robore et valore eisque vti libere ualeatis, quemadmodum ante dictas practamicam seu practamicas sanctiones, declarationes et alia subsequata in preiudicium predictorum facere poteratis, ut^f consueuistis.

Volumus autem, ut nullum super hoc dubium oriatur, quod restrictio^s contenta in versu «aut etiam ex quibusdam» etc., ibique «tamen practamicæ» etc.^t, ad contenta ante dictum versiculum limitanda nullatenus extendatur. Declaramus etiam in predictis non comprehendi sententias vltra predictos casus e principio comprehensos vsque ad dictum versiculum «aut etiam ex quibusdam» etc.^u inter nos et^v quoscumque alios per nos aut alios ex comissione uel de mandato nostris causa cognita latas, nec etiam donationes per nos factas aut vendiciones aut quosuis alios contractus, actus seu negotia inter nos aut alios voluntarie celebratos, extra casus tamen in dicto capitulo comprehensos.

Et ut predicta omnia et singula melius obseruentur et ut ad ea obseruanda fortiori vinculo astringamur, iuramus per Deum et crucem Domini nostri Jhesu Christi coram nobis positam atque etiam quatuor sancta Dei euangelia manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia et singula tenere et^w perpetuo obseruare, et contra ea non facere uel uenire aliquo ingenio siue arte.

Mandantes cum presenti, vicem epistole quoad hec in se gerenti, cunctis successoribus nostris et inclito ac magnifico infanti Johanni, primogenito nostro carissimo, duci Gerunde et comiti Ceruarie, necnon et generali gubernatori nostro, ac eius vices gerentibus et cunctis aliis officialibus et iudicibus nostris presentibus et futuris quod predicta omnia et singula teneant et obseruent et faciant per cunctos nostros subditos teneri et perpetuo obseruari, et contra ea seu aliquid predictorum non veniant nec quemquam venire permittant aliqua ratione.

Hec igitur omnia et singula supradicta facimus, concedimus et promittimus vobis, dictis prelati et aliis personis ecclesiasticis, infantibus, baronibus, richis hominibus, militibus et aliis quibusuis personis de brachio militari, necnon vniuersis et singulis sindicis et procuratoribus vniuersitatum ciuitatum et villarum regiarum Principatus Cathalonie et vestris successoribus, in manu et posse scriptoris et notarii infrascripti, tanquam publice persone hec a nobis pro vobis et omnibus aliis personis quarum interest et intererit et interesse potest ac poterit legitime stipulantis, patiscentis et recipientis. Promittentes sub virtute per nos superius prestiti iuramenti quod nunquam contra predicta uel aliqua de predictis ueniamus, consentiemus aut aliquem venire permittemus aliquo iure, causa uel etiam ratione, sub bonorum nostrorum omnium ypotheca.

In cuius rei testimonium presens publicum instrumentum fieri et sigillo magestatis nostre iussimus comuniri.

Datum et actum in villa Ceruarie, nona decima die decembris anno a Natiuitate Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo nono, nostroque regni vicesimo quarto. Franciscus Tau[lerii]^{x100}. Sig+num Petri Dei gratia regis Aragonum, Valencie, Majorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, qui has constitutionem, reuocacionem et concessionem et omnia et singula in eis contenta de consilio et approbatione et consensu tocius Curie prelibate laudamus, firmamus, concedimus et iuramus. [Segueixen 74 signatures de representants dels tres braços presents a la Cort]. Sig+num Bertrandi de Pinós, scriptoris prefati domini regis ac Curie supradicte et auctoritate eiusdem domini regis notarii publici per totam dominacionem ipsius...

^a RAH certo ^b RAH edito ^c RAH om ^d RAH quod ^e RAH om ^f RAH nostro ^g RAH esse ^h RAH acceptatis ⁱ RAH nobis ^j RAH destitit ^k RAH seq aut prohibuerit ^l RAH aut ^m RAH aut ⁿ RAH seq et ^o RAH concedemus

100. Cortes transcriu «Tau»; Mª Teresa FERRER MALLOLL, en un dels documents que publica a *Els primers diputats...*, o. c., 261, transcriu «Cau». SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST transcriuen «Taulerii», perquè cap al final del document del donatiu del braç reial que editen troben aquesta clàusula: «Similia capitula, signata manu Francisci Taulerii sub hac forma ‚Franciscus Tau’ et similis littera, signata eodem signo ‚Franciscus Tau’ fuerunt tradita nuntio universitatis ville Turricelle de Montegrino; et dicta littera fuit data ut supra. Probata. Idem»: o. c., 209. Seguim, doncs, el seu criteri.

^p RAH in ^q RAH uel ^{fr} RAH et ^s RAH restitutio ^t RAH et etiam ^u
 RAH et etiam ^v RAH aut ^w RAH om ^x RAH Tau

22

1360 desembre 20. Cervera

ADG, U-38, f. 147r

*El rei a Berenguer d'Abella*¹⁰¹, *vicegovernador general de Catalunya i a tots els oficials reials. No impedeixin en els casos pertinents, per dret o per costum, el recurs a la justícia eclesiàstica*¹⁰².

Petrus Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, nobili ac dilecto consiliario nostro Berengario de Apilia, militi, gerenti vices gubernatoris in Catalonia generalis, necnon vicariis, baiulis ceterisque officialibus nostris presentibus et futuris vel locatenentibus eorumdem, salutem et dilectionem.

Continebat humilis peticio, nobis pro grauamine pro parte tocius Curie generalis quam cathalanis in villa Ceruarie celebrauimus oblata, quod nos seu nostra curia prohibuimus et prohibemus sub magnis et terribilibus penis corporum et bonorum, ne aliquis nobilis, miles aut generosa persona, aut alius tenens equum et arma, si de aliquo crimine acusetur vel defferatur, quantumcumque persona ipsa vite munita sit priuilegio clericali et ipso priuilegio gaudere possit et debeat, audeat uel presumat allegare vel se tueri priuilegio supradicto. Et etiam prohibuimus per nostras practicas sanctiones et alias ordinationes ne aliquis laycus audeat ad curiam ecclesiasticam habere recursum ratione iuris vel alias, in casu quo possit super hiis pro quibus ad curiam ecclesiasticam recurrerit consequi iustitiam per iudicem secularem. Que omnia nedum in preiudicium libertatis ecclesiastice facta fore dicuntur, sed etiam tocius nostre rei publice, que leditur in libero arbitrio licito restringendo. Propter quod dicta Curia nobis humiliter supplicauit vt predictum grauamen tollere et alias super predictis prouidere ex iusticie debito dignemur.

101. El 1350 el bisbe l'escriu en qualitat de cambrer reial major, U-19 f. 42v. El febrer del 1359 és lloctinent del governador general de Catalunya, i el bisbe l'escriu perquè detingui un clergue criminal i un altre clergue que hauria tingut tracte carnal amb una monja de Santa Maria del Mar, U-34 f. 55v. El març següent el bisbe intervé prop seu a favor de Ramon de Massanes, posat sota manlleuta pel sotsveguer de Berga, i li certifica que Massanes fou a la guerra contra Castella amb Gilibert de Cruïlles, nebot del bisbe, U-34 f. 125v. El febrer del 1360 li demanarà, com a procurador reial al ducat de Girona, que revoqui processos contra Pere de Coll, canonge de Lladó, bannit per Abella, perquè el bisbe està disposat a fer justícia, U-37 f. 147v.

102. Instrument inserit en la lletra que es publica infra n. 56.

Ideo supplicationem huiusmodi fauorabiliter annuentes, volumus vobisque dicimus et mandamus vt rex prefatus et etiam tanquam pater et legitimus administrator incliti ac magnifici infantis Johannis, primogeniti nostri carissimi, ducis Gerunde et comitis Ceruarie, quod in casibus pertinentibus de iure vel consuetudine ad Ecclesiam non impediatis aliquos ad iudicem ecclesiasticum habere recursum, practica sanccione contra predicta edita in aliquo non obstante.

Datum Ceruarie, xx die decembris anno a Natiuitate Domini M^o Trecentesimo Quinquagesimo nono. Raimundus Vitalis.

d) *Després de les Corts de Cervera*

23

1359 novembre [?]

ADG, U-37, f. 16rv

Pregó públic contra diversos monjos de Sant Esteve de Banyoles i altres persones, fet fer per Berenguer d'Abella, conseller reial i procurador general a la vegueria de Girona, a causa de l'avalot que van moure contra P. de Segalars¹⁰³, porter del rei, quan executava penyores.

Ara ojats què us fa saber lo noble en [Berenguer] d'Abelya, consenyer (*sic*) del seynor rey e procurador general en l[*o* ducat] de Gerona e comtat de Ceruera per lo dit seynor rey en [Pere le]deyme aministrador del molt alt infant in (*sic*) Johan, [fill] seu e duch de Gerona e comte de Ceruera, que con frare [.....], fra Ffrancesch^a de^b Batet enfermer, fra Ffrancesch[.....ca]marer, ffra Ffrancesch Galiners¹⁰⁴, fra G. Terrade[s.....], fra] R. de Porcheres, monges del monestir de [Sant Esteue de Banyoles], e en Bernat

103. Pere de Segalars és paraire a Girona; un homònim, possible nebot seu, que resideix a Rupjà, es va comprometre el gener del 1355 amb sacrament i homenatge d'aprendre amb ell l'ofici, però no compleix, raó per la qual el bisbe mana empresonar-lo, U-25 f. 137r. Aquest possible nebot o parent era mort el 1374, havent deixat vídua, Francesca, i el bisbe es preocupa que hom pagui el seu aixovar: U-62 f. 190v-191r. L'any següent el bisbe la defineix sense indicació de pagament, la qual cosa vol dir que era dona pròpia seva i pobra: D-167 f. 319v-320r.

104. Podria tractar-se del mateix individu que l'any 1363 serà candelero del monestir i amb el monjo almoier i l'infermer es querellaran davant el bisbe sobre ús de cases pròpies de llurs oficis, arribant el conflicte a la cúria romana: U-49 f. 119r, U-51 f. 6r. Cf. infra n. 57 nota 177.

Folit¹⁰⁵, P. Oler¹⁰⁶, lo fiyl d'en Rouira¹⁰⁷ [....., tots^c] de Banyoles, hajen auatlotat^d [..... en lo dit loch de Banyoles en P. des Sagualers, porter de [senyor] rey, lo qual en lo dit loch^e per lo dit seynor peynoraua [..... ab] armes agoytaren e encalçaren en lo camín públich, [volent] aquel auiciure e tolre^f les peynores que hauia fetes si-l [.....], e les dites coses sien leges e malestants, e les quals [deuen] ésser castigades,

emperamor d'açò lo dit noble gita de [garda e] de protecció reyal los desús anomenats e quascun d'éls [e sos] béns, e notifica e mana a tothom generalment de qual[que con]ditió ho estament sia que per aytals d'aquí auant los hajen ne aquels no deffenen, estans gitats de garda e protecció dessus dites.

^a seq bateto cancell ^b interlin ^c putative cancell et seq del dit loch cancell
^d seq e in cancell ^e interlin ^f corr pro tolres

24

1359 desembre 21-24. Girona

ADG, U-37, f. 15v-17r

A tots els clergues. El bisbe auxiliar intima ordre de revocació del pregó públic fet contra alguns monjos del monestir de Banyoles i altres persones que s'oposaren a P. de Segalars, porter del rei, quan executava penyores.

[F]rater Arnaldus Dei gratia episcopus Galtellinensis vicarius in spiritua-libus et [tempo]ralibus generalis reuerendi in Christo patris domini Berengarii per eandem [episcopum] gerundensem, dilectis in Christo clericis ecclesiarum ciuitatis et [di]ocesis gerundensis vel earum locatenentibus ad quos presentes peruenerint, salutem in Domino.

Fama^a publica referente et^a ffidedigna relatione ac graui et clamof[s]a querimonia, quod^b dolenter referimus^b, pro parte monachorum^c infrascriptorum monasterii Sancti Stephani de Balneolis, ordinis^d sancti Benedicti^d, dicte dio-

105. Clergue vinculat amb el monestir de Banyoles, puix que el setembre del 1362 serà presentat pel monjo Ponç de Pals, fill de Gispert de Pals, per al benefici de les Onze Mil Verges, fundat per Guillem de Pals, cavaller, a Sant Feliu de Boada, D-162 f. 13v.

106. Altre clergue vinculat amb el monestir de Banyoles, car l'agost del 1362 l'abat Ponç de Sanadal el presentarà a la sagristia de Santa Maria dels Turers, de Banyoles, D-162 f. 5r. Segurament és un personatge distint del Pere Oller, diaca de Marenyà, que el bisbe citarà el 1364, D-162 f. 93r.

107. Podria tractar-se de Guillem Rovira, paraire de Banyoles, l'esposa del qual, Constança, l'any 1373 rebia llicència d'escollir confessor, U-63 f. 105r. El 1383 era arrendador, amb altres, de les rendes de Palau s'Ardiaca, D-168 f. 77v. El seu fill podria ésser el canonge del priorat agustinià d'Olives, anomenat també Guillem Rovira i documentat a l'ADG els anys 1401 i 1402: U-101 f. 50r; U-102 f. 27v, 61v-62r. Cf. infra n. 49 nota 162.

cesis, audientiam nostram nouiter circumstrepit necnon per^e legitimam informationem auctoritate nostra et nostro officio receptam nobis constat tanquam^f de notorio^f quatenus nobilis uir^g Berengarius de Abeya^h, consiliarius et procurator infascriptusⁱ, inⁱ mense nouembris proxime preterita, de die, publice et patenter ac uoce preconiaⁱ cum naphilo, primo^k in villa et platea Bisullduni per Petrum Canpilionis, preconem publicum, Bernardum Arnós¹⁰⁸ et [Colomerii], de Bisullduno, tubicinatores, et G. Rubei¹⁰⁹, de Bisullduno^l, legi, et secundo per [...], preconem, et ... Ferraterii, de Bisullduno, legi in villa et platea de Balneolis preconizationem, tubicinari et edi fecit palam^k, publice et notorie quandam preconizationem cuius series sic se habet:¹¹⁰

Verum^m cum per dictam preconizationem et in eis contentaⁿ clare^o et notorie^o appareat et constet eosdem nobilem procuratorem, preconem, tubicinatores et dictos G. Roig et Ferraterii, qui premissa^p legerunt, excommunicationum sententias contra tales religiosos^q et personas ecclesiasticas talia mandantes et eas a guidatis (*sic*) regalibus et securitatibus de facto et publice eicientes^q et^t contra constitutiones sacri consilii terraconensis editas et publicatas incurrisse^s, cum^t et hoc fieri esset^t contra constitutiones generalesⁿ Cathalonie et^v contra iustitiam et contra ius^v et iniuste, honore^w dicti nobilis semper saluo^w, hecque sic taliter^x de facto et ita notorie ac [...] preiudicialia, dampnosa et contra ius et iustitiam et dictas constitutiones^y ac contra ipsas^z personas^{aa} ecclesiasticas religiosas^{aa}, monachos et clericos periculose^{bb} facta et^{bb} attemptata non^{cc} possumus nec debemus^{cc} conniuentibus oculis pertransire, immo eisdem armis spiritualibus, in quantum a Deo ac iure [cum] iustitia nobis conceditur, obuiare et^{dd} eosdem eisdem armis defensare spiritualibus [...] ut] periclitantium et [...] excommunicatorum nomina propter animarum periculum sint omnibus manifesta^{dd},

eapropter uobis per presentes dicimus [et mand]amus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis, quam [vestrum quem]libet requisitum monitione canonica^{ee} precedente in[currere] uolumus nisi feceritis que mandamus, quatenus eosdem nobilem [procuratorem], P. Campilionis preconem, Bernardum Arnós, ... Colomerii tubici[natores], G. R[oyg], ... Ferra[ter]ii lectores dicte preconizationis et eorum quemlibet [...] moneati]s et requiratis vice nostra, quos nos etiam har[um serie] [et^{ff} ex debito nostri] officii, cum periculum sit in mora^{ff}, requirimus, vt dictam preconizationem et contenta in ea [pu]blice et notorie, de facto et effectu debito cassent [anullent] et^{gg} reuocent, ac cassari, annullari et reuoca[ri pe]nitus et in eisdem locis quibus pre-

108. L'any 1351 és documentat un sabater probablement gironí, de nom Bernat Arnós, al qual el clergue Francesc de Llémna promet de no perjudicar, i Arnós li defineix perjudicis causats, G-26 f.63v-64r.

109. Guillem Roig, de Besalú, és documentat el 1381 com a pare de Pere Roig, clergue, en testimonial de tonsura a favor d'aquest, U-101 f. 66r.

110. Segueix el pregó publicat suara mateix, supra n. 23.

missa minus debite co[missa] fuerunt faciant^{hh}, et [nic]hilominus de dampnis et iniuria dictis religiosisⁱⁱ, monachis et clericis^{jj} [...] et eorum cuilibet et^{kk} Ecclesie^{kk} illatis et factis integre satisfaciant prof[ut me]rentur et^{ll} decet^{ll} infra^{mm} VI dies a monitione et requisitione vestris etⁿⁿ nostrisⁿⁿ proxime et continue in antea numerandos, quorum^{oo} sex dierum^{pp} duos^{qq} pro primo^{rr}, aliquos^{ss} duos^{ss} pro secundo, et reliquos^{rr} duos^{rr} pro tertio ac peremptorio termino eisdem nobili procuratori, preconii et tubicinatoribus ac lectoribus dicte^{uu} preconizationis et eorum cuilibet ad hec, cum spatium trium communium^{vv} contineant^{ww} edictorum et periculum sit in mora, nostro nomine assignetis.

Alioquin, licet, ut premittitur, sint dictis^{xx} excommunicationum sententiis tam^{yy} a jure quam^{yy} per dictas^{zz} constitutiones sacri concilii terraconensis latis, ut premittitur, innodati^{aaa}, et^{bbb} nemini liceat falcem suam ponere in segetem alienam^{bbb}, ex tunc^{ccc} vestris^{ddd} et^{eee} nostris^{eee} monitione et^{fff} requisitione^{ggg} eorumque mora et culpa precedentibus^{hhh}, eosdemⁱⁱⁱ etⁱⁱⁱ eorum quemlibet^{jjj} excommunicationis sententia^{kkk} canonicè^{lll} promulgata^{mmm} contraⁿⁿ predicta attemptantes denunciatis et pu[blice... ..]ⁿⁿ. Vosque eosdem ex tunc excommuni[catos] in ecclesiis vestris publice nuntietis^{ooo} et^{ppp} excommunicatos euitetis et publ[ice euitari faciatis]^{ppp} tantum et tamdiu donec de eorum absolute legitime uobis constet.

Reddite latori presentes litteras etc.

Datum { *fine mutila* }

^a interlin ^b interlin al man ^c seq monasterii sancti Ste cancell ^d interlin al man ^e seq p cancell ^f interlin ^g interlin ^h seq tanquam cancell ⁱ seq voce preconia quamdam preconizationem cancell ^j interlin et in marg dext ^k in calce litt ^l seq et postea cancell ^m interlin ⁿ seq legitime cancell ^o interlin ^p seq legit cancell ^q add in marg sup ^r interlin al man ^s seq incurrisse ac cancell ^t interlin ^u seq perpetr perper cancell ^v interlin ^w interlin ^x interlin ^y seq periculose cancell ^z corr pro ipsos ^{aa} interlin ^{cc} interlin et in marg dext ^{dd} interlin et in marg dext ^{ee} seq proceden cancell ^{ff} interlin al man ^{gg} seq voce cancell ^{hh} seq prout decet infra quinque dies a monitione cancell ⁱⁱ interlin ^{jj} seq pro cancell ^{kk} interlin ^{ll} interlin ^{mm} seq VI dies cancell ⁿⁿ interlin ^{oo} seq trium cancell ^{pp} seq primum cancell ^{qq} interlin ^{rr} seq secundum cancell ^{ss} interlin ^{tt} interlin ^{uu} seq procut (?) cancell ^{vv} seq edictorum cancell ^{ww} seq trium tantum cancell ^{xx} seq excommunicationis cancell ^{yy} interlin ^{zz} seq excommunicationum cancell ^{aaa} seq contra ex nunc pro ex tunc et cancell ^{bbb} interlin ^{ccc} seq pro ex nunc vestris cancell ^{ddd} corr pro nostris ^{eee} interlin ^{fff} seq requisitionibus cancell ^{ggg} seq prece cancell ^{hhh} seq contra eos cancell ⁱⁱⁱ interlin ^{jjj} seq monitionibus et requisitionibus nostris et vestris non parentes in hiis scriptis cancell ^{kkk} seq si cancell ^{lll} interlin ^{mmm} corr pro promulgamus

1359 desembre 31. Girona

ADG, U-37, f. 20rv

A Bernat Cavaller¹¹¹, sotsveguer de Besalú, i Bernat de Cornellà¹¹², lloctinent seu. Ha forçat homes d'església a comparèixer i els ha imposat penes; dits homes han estat perdonats pel rei; els deixi en pau.

A la vostra discretió, senyors, fem saber que ara nouela[ment hauer] entès que uosaltres hauets fets^a [...] e venir dauant uosaltres tots^b los homes de l'esgleya habitats [...]^b e a aquels posades diuerses pe[nes^c que]^c dejen^d pagar^d tots bans e penes en què sien^e cahuts. E con lo senyor rey ara en les corts [de Cer]uera, a^f instància nostra^f haja als^g hòmens tots [d'esgleya del] nostre bisbat remeses^h totes penesⁱ per^j cartes^j en [què eren] cahuts tro al present mes de deembre¹¹³ e [... ...] que la sua remissió haja fermetat e sia obseruad[a,

em]peramor d'açò affectuosament quascun de vosaltres pregam e per justícia vos requerim que contra los dits hòmens [ne] negun d'aquels ne lurs béns no procehiscats, ans tots [ma]namens e processés e penes a éls posades per^k la rahon damont dita en tot e per tot reuoquets e t[ot ço] que d'éls per la rahon damont dita hauets h[auit] || encontinent^l restituïschats.

111. El 1336 és documentat un Bernat Cavaller, de Besalú, en l'acte de conferir la batllia del delme de Capsec a Pere de Juell, el qual la reconeix al bisbe, G-6 f. 158v. El 1356 un (altre) Bernat Cavaller és domèstic del rei, PG 481. El juny del 1357 compra a Galceran d'Hortal un sisè del delme de Maià, G-6 f. 200v-202r. El mateix any consta com a parent del bisbe de Mallorca, Antoni de Collell [cf. EUBEL I, 337], U-32 f. 125r. L'agost del 1358 actua com a batlle i veguer de Besalú a propòsit d'uns deutes que havien de liquidar uns veïns de Dosquers, PM 1255. El maig del 1360 participarà, amb altres, en la captura i lliurament al bisbe de l'abat de Banyoles, U-38 f. 43r. L'agost del mateix any, Berenguer de Cruïlles li escriurà a propòsit de les gestions que fa a la cort per a gestionar exempcions dels homes d'església del bisbat, U-38 f. 101r. El 1361 el bisbe li demana informació sobre un problema sorgit a causa de la casa del domer de Sant Vicenç, de Besalú, U-43 f. 13r. El 1365 és notari de Besalú, PG 416, i actuant com a fidejussor d'Astruga, vídua en primeres núpcies de Bernat de Cistella i en segones de Jaume Rovira, és excomunicat per deutes a la marmessoria de Rovira, i per tal de rebre l'absolució, promet satisfer 2.500 sous a raó de 100 sous anyals, G-44 f. 1r. El setembre del 1368 demana al bisbe que doni a manlleuta de 1.000 florins a Bernat d'Hospital, de Bàscara, perquè pugui estar dins la vila, U-57 f. 238r. Els anys 1374 i 1375 és procurador general del comtat de Besalú, U-62 f. 142r, 185v-186r.

112. Segurament es tracta del donzell que els anys 1385-1388 i 1396-1399 serà veguer de Girona, GUILLERÉ I 133; D-168 f. 188r; D-173 f. 39v; U-76 f. 9r de la 2ª numeració. Apareix per primera vegada en documentació episcopal l'any 1349, quan hauria estat ferit en una brega, G-23 f. 47v-48r. El 1360 pren part amb Bernat Cavaller en la presó de l'abat de Banyoles, U-38 f. 43r. El 1375 s'havia casat amb la filla de Guillem Domenge, dotada amb 22.000 sous barcelonesos, GUILLERÉ II 440. El juliol del 1383 comprarà a Simó i Arnau de Biure el delme d'Espolla per 6.000 sous, G-61 f. 47v, D-168 f. 93r. I l'any següent alienarà una part del delme de Santa Margarida de Bianya, D-168 f. 119v.

113. Cf. *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 417; SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST, *o. c.*, 221.

En altra manera, con no pugam ne dejam fugir a justícia, hauríem, requests, a procehir contra vosaltres. E desplauria-ns fort.

Dada a Gerona, derrer dia de deembre.

Als honrats en Bernat Caualler, sotsuager de Beselun, e-n Bernat de Corneyan, tenent loch d'aquel, e a quascun d'éls.

Marge: pro.

^a seq venir e amones [...] cancell ^b interlin ^c seq paguen cancell ^d interlin ^e seq
cahuts per [...] cancell ^f interlin ^g seq dits homes cancell ^h interlin ⁱ seq generalment
cancell ^j interlin ^k seq les rahons cancell ^l seq reuochets cancell

26

1360 gener 21. Girona

ADG, U-36, f. 176rv

A en Sabugueda¹¹⁴. Precisa els fets de què l'acusa l'abat de Ripoll¹¹⁵, amb motiu de la promulgació de l'usatge «Princeps namque» i el tracte que el bisbe va fer amb el rei per a eximir els homes d'església de l'obligació d'anar a Barcelona per a defensar la marina.

114. És Bonanat Sahugueda. El maig del 1349 és clergue de capítol i el bisbe el nomena amb altres per a obligar-se a satisfer al papa la part que ha de prendre la cambra papal en la concessió atorgada al bisbe de poder delegar la visita pastoral per un trienni, U-14 f. 66rv. L'agost del mateix any resideix a la cúria romana com a procurador del bisbe, primer juntament amb Berenguer de Vila, després tot sol, acabat amb Guillem de Torrelles, futur bisbe d'Osca, Barcelona i Tortosa [cf. DHEC III 558], també amb Bernat de Camós i finalment amb Pere Ferrer de Terrers, Joan Llopis i Jaume Soler: G-23 f. 3v, 86r, 131v-132r, 179v, 189r-190r; G-24 f. 38v-39r, 60v, 107fr, 175r-176r; U-32 f. 199v; U-33 f. [50-56]. Es mantindrà a Avinyó almenys fins al 1358, intervenint en la causa que el bisbe va tenir a la cúria contra Vidal de Vilanova [cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I, n. 7, 13, 160, 201, 207, 342, 478, 497, 565]: U-28 f. 7rv, U-29 f. 151r, U-32 f. 144v, 199v. El 1357 va haver d'instar del papa a favor del bisbe absolució d'excomunió per retard en enviar diners, manca de secret, omissió de visites pastorals i altres causes, G-35 f. 69rv. El febrer del 1359 el papa li concedí la pabordia d'Aro i el bisbe s'afanyava a donar-li possessió del castell d'Aro, U-34 f. 5v. És probable que a partir d'aquest moment residís al bisbat de Girona, perquè el 1361 el bisbe encomanava a Francesc Terrats la prosecució a la cúria de la causa contra Vidal de Vilanova que havia dut Bonanat Sahugueda, U-41 f. 28r. Consta mort el 30 de juny del 1361: U-40 f. 192v.

115. És Jaume de Vivers, profés al monestir de Sant Pere de Camprodon, d'on fou prior; també ho fou de Montserrat de 1348 al 1351, i abat de Ripoll des d'aquesta data fins al 1362; aleshores renuncià a l'abadia i tornà a ésser prior de Montserrat; morí a Monistrol el 1375: ZARAGOZA 334. Essent monjo a Camprodon, el bisbe de Girona, Arnau de Mont-rodon, li va fer comissió per informar sobre si les rendes dels teixidors i confreres del Sant Esperit de Camprodon eren suficients per a un benefici i llàntia perpètua, U-8 f. 4v-5r.

Venerabili discretioni vestre harum serie intimamus nos ad instanciam venerabilium abbatis^a et monasterii Riuipulli et quorundam hominum quos idem monasterium in certis locis nostre diocesis habet per litteras honorabilis viri domini Simonis de Subdaria, legum doctoris, cancellarii ecclesie Saresbirensis, domini nostri pape capellani et eius sacri palatii camerarii, ac cause que iidem abbas et homines contra nos in Curia mouent auditoris^b citatos fuisse^c juxta tenorem dictarum litterarum et ex causis in ea expressis, de quibus^d translatum uobis per latorem presencium destinamus.

Et ut de veritate facti vos sitis lacius informatus, vobis significamus quod anno proxime lapso, imminente guerra quam rex Castelle habet contra regem nostrum et terram suam, suum nauigium preparasset^e et in mari barchinonensi ipsum applicasset^f, officiales regii in nostra diocesi^g exercitus^h vigore cuiusdam vsatici incipientis «Princeps namque» etⁱ qui continet quod, in casu quo aliquis rex contra ipsum dominum regem Aragonie ad debellandum eum vel terram suam insurrexerit, quod quilibet tam miles quam pedes etatem pugnandi habens, statim cum talia adesse audierit et quam citius poterit, ipsi domino regi seu terre sue succurrat, alias in perpetuum amittat quicquid^j habet¹¹⁶, et sub penis comprehensis in dicto vsatico concitarunt.

Nos igitur, perspicentes penas huiusmodi quas homines quamplurimi ecclesiarum et etiam alii dicte diocesis incurrerunt ex^{ll} eo quia ad loca maritima dicte diocesis nostre non occurrerunt, et conspicientes etiam quod messes que in actu metendi existebant^m simul cumⁿ eorum bonis aliis vigore ipsarum penarum quas incurrerunt penitus amitebant, ad ipsa loca maritima, vbi exercitus huiusmodi et officiales regii existebant, personaliter^o accessimus^p et remissionem a domino rege cum^q difficultate maxima pro^r dictis hominibus ecclesie^f ex dictis penis obtinuimus, datis per nos, quamquam^s inuitos^s, pro ipsis hominibus^t quos^u uidebamus sine reparatione^v esse^{ww} deperditos^{ex} libertates Ecclesie, immunitates, priuilegia et franquitates uiribus carere omnino^x, viginti milibus solidorum barchin.^y Quibus per nos et ex proprio marsupio persolutis, dicti homines ad propria^z remearunt et suas messes et^{aa} laborationes secure^{aa} fecerunt. Et postmodum, facta per nos pro quantitate dictorum XX mill. sol. inter ipsos homines tallia^{bb} debita^{bb}, et exsequutore per

116. A aquesta altura del marge esquerre de la lletra, hi ha una nota de la mà del bisbe: «Ponantur verba que sunt in vsatico». El bisbe, que ja havia estat obeït en part, potser exigia una literalitat major, perquè el text llatí de l'usatge diu: «... omnes homines, tam milites quam pedites, qui habeant etatem et posse pugnandi, statim ut audiverint vel viderint, quam cicus poterint ei succurrant. Et si quis ei fallerit de iuvamine quod sibi in hoc facere poterit, perdere debet cuncta que per illum habet in perpetuum; et qui per eum non tenuerit, emendet ei fallimentum et deshonorem quem ei fecerit cum avere et sacramento manibus propriis jurando, quoniam nemo debet fallere ad principem ad tantum opus vel necessitatem»: cf. Ramon D'ABADAL I VINYALS – Ferran VALLS I TABERNER, *Usatges de Barcelona*, Barcelona 1913 (Textes de dret català I), 28-29. Per al text català corresponent, cf. Josep ROVIRA I ERMENGOL, *Usatges de Barcelona i Commemoracions de Pere Albert*, Barcelona, Editorial Barcino 1933, 88-89, 223-224.

ipsum dominum regem nobis dato ad^{cc} faciendum^{dd} nobis exsolui et restitui^{dd} partem eorum singulos contingentem in tallia ipsa, dicti homines, preter quam predicti qui^{cc} cum ipsorum abbate eorum domino appellarunt, libere exsoluerunt.

Quare vobis placeat ut, die super^{ff} hiis^{ff} assignata, que erit^{gg} dies¹¹⁷ presentis mensis ffebruarii, nomine nostro coram dicto auditore^{hh} compareatis et coram eo pro iure nostro deffendendo debite procedatis et diligenter attendatis ad verbaⁱⁱ in supplicatione posita, scilicet in presenti munere seu dono etc., quia nunquam dedimus, immo premissa^{jj} quasi coacti et pro remissione predicta habenda^{kk} fecimus, ut est dictum, et^{ll} sicut^{mm} de hiis plene constare uidebitis per litterasⁿⁿⁿ regias quasⁿⁿ uobis mittimus, de quibus^{oo} suo^{pp} lato possitis facere plenam fidem, quas^{qq} diligentia debita reseruetis et^{rr} quam citius poteritis nobis per fidelem portitorem remitatis^{rr}.

Preterea placeat uobis nostro nomine et venerabilis capituli nostri quasdam litteras quas cum presentibus uobis mitimus, domino^{ss} nostro^{ss} vicecancellario et domino nostro Cesaraugustano, prout eorum vtrique dirigentur, presentare et nos^{tt} sue gratie^{uuu} commendare.

Littere eorum, ut^{vv} informatus sitis, continent in effectu ut nos et ipsum capitulum^{ww} dignentur^{xx} cum suis specialibus litteris et depositionibus testium [informare] an venerabilis Eblo de Medrio (*sic*), clericus Camere apostolice, qui^{yy} causa cambii auctoritate apostolica canonicatum et prebendam, quas^{zz} dominus Petrus de Gornone obtinebat in nostra gerundensi ecclesia nunc^{aaa} obtinuit, fuerit ex vtroque parente de militari genere procreatus, cum ipsum talem esse deceat, iuxta^{bbb} priuilegia et consuetudines ecclesie gerundensis^{bbb}, si canonicatum obtinet supradictum.

Et si qua etc.

Inscripció Befaràs: Pro guerra

Subscripció man prop episc: Aquesta letra fés en latín ab l'altra qui és en romanç, set sia vna, la una aprés l'altra.

^a corr pro abbatiis ^b interlin ^c seq per cancell ^d seq vna cum p per latorem presentium tr cancell ^e corr pro preparauit ⁱ corr pro applicauit ^g seq et cancell ⁱ interlin man prop episc ^j seq quia quid iter cancell ^k seq in ipso vsatico cancell ^l corr pro comprehensas ^m seq cum cancell ⁿ seq aliis cancell ^o seq accessibus cancell ^p interlin ^q interlin ^r interlin ^s interlin ^t seq quos cancell ^u in marg sin ^v seq uidebatur cancell ^w interlin ^x add in marg sin man prop episc ^y interlin ^z seq remearunt [interlin remearunt iter] ue meorum et sua remear cancell ^{aa} interlin ^{bb} interlin ^{cc} seq exsoluendum et restituendum cancell ^{dd} interlin ^{ee} seq quia cancell ^{ff} interlin ^{gg} seq vacuum ^{hh} seq audiatur (?) cancell ⁱⁱ seq supplicationis cancell ^{jj} seq ut cancell ^{kk} seq ea cancell ^{ll} seq prout cancell ^{mm} interlin ⁿⁿ corr pro litteram regiam quam ^{oo} corr pro qua ^{pp} seq (?) cancell ^{qq} corr pro quam ^{rr} add al man ^{ss} corr pro dominis nostris ^{tt} interlin

117. Segueix un espai en blanc i, al marge esquerre, una nota de l'escrivà: «Ignoro qui est».

^{uu} seq nos cancell ^{vv} seq in non cancell ^{ww} seq j (?) cancell ^{xx} interlin ^{yy} seq vigo cancell
^{zz} seq quas iter non cancell ^{aaa} interlin ^{bbb} add in marg dext et in calce lit man prop episc

1360 gener 21. Girona

ADG, U-36, f. 177r

Al mateix destinatari. Mateix contingut que l'anterior, amb indicacions sobre la manera de procedir a la cúria d'Avinyó¹¹⁸.

En Saugueda: Lo fet *sub brebibus* és axí: que considerat lo fet del rey de Castela qui^a era en les mars de Barçalona, e considerat que tothom és prouocat volenter^b contra l'esglea, tots los hòmens de l'esglea d'aquest^c bisbat nostre^c eren morts per aquela rahon, e la esglea nostra^d subpeditada^e e morta, e tots los hòmens de l'esglea e d'aquest bisbat en especiall; que-l seynor rey uolia que tots los hòmens entrassen en la mar per l'usatge de^f Barçalona^f qui comença «Princeps namque». E si aquela ueguada isquessen d'aquest bisbat los^g hòmens de l'esglea^g per anar a Barçalona, totstemp^s fóra introduïda aquella costuma e los hòmens de l'esglea foren morts e l'esglea perduda^h. E per aquella rahon, yo, que era a Sent Feliu^k de Guíxols per deffendre la marítimaⁱ, en pròpia persona ab ben v milia hòmens de l'esglea e pus, fiu aquell pacte ab lo seynor rey: que^j nuyll hom de l'esglea no agüés anar a Barçalona, e aüda remission d'açò la aguí^l de penes d'ests *et de omnibus* per los hòmens de l'esglea *solum*; e doné-li'n mil liures e él per Déu agueré'n aüdes xx milia, si allò no fos ffet e^k no hagués aüda remission als dits hòmens^k; e axí yo he comprat e rehemut lo dret del seynor rey e^l les penes en què eren cahuts los hòmens de l'esglea^l.

E axí tramet-uos aquestas letras realls¹¹⁹ *que producatís in iudicio si uobis videtur et^m est faciendum^m*, e que les me façats tornar e ueurets que la stimació, deⁿ la qual uos tramet translatⁿ, que l'abat de Ripol ha^o fer a mi és^p *tacita ueritate impetrata et falsa suggestione*, car él diu que yo ho fiu *dono gratuito*, e ueurets que és forçat fet.

Per què us prech que y prouehiscats e bén, e que per contumàcia ne per res no s'i perda res, que açò uuyll yo ben pagar e ben dar compliment, e per Déu, tot se pagarà dels béns del dit abat de Ripoll e quart-se'n tant con se uuylla, que si él fa aquí, yo faré^q açí de cert. E axí prech-uos que aga recapte, que creu que-l diluns de Carnestoltes qlos o dimarts passen los xxv dies a mi donats per l'oidor; e axí prech-uos que y donets consseyl e bon. E fets-me saber què us trametré per aquest fet.

118. Escrita tota de mà del bisbe.

119. Es tracta sens dubte del document transcrit supra n. 21.

E si res volets, fets-m'ò saber.

Encara^f us prech de les cortines morades o altres de melior forma^f.

Inscripció man prop episc: Ponatis mihi si estis promotus archiepiscopus, quia ignoramus adhuc.

^a seq es cancell ^b interlin ^c interlin ^d interlin ^e seq daltres molt interlin cancell ^f
interlin ^g interlin et in marg dext ^h interlin ⁱ interlin ^j interlin ^k interlin et in marg
dext ^l interlin et in marg dext ^m interlin ⁿ interlin ^o seq fem cancell ^p seq taco can-
cell ^q seq açi cancell ^r in marg sin

1360 febrer 12. Girona

ADG, U-37, f. 153r-154r

Als clergues de la diòcesi. A les Corts de Cervera el rei va prometre que faria restituir als homes d'església tot el que els seus oficials n'havien calculat amb el pretext del fogatge de 8 sous. Intimïn ordre a Bernat Margarit¹²⁰, ciutadà de Girona, Bernat Cavaller, sotsveguer de Besalú i en Segalars, porter del rei, detentors dels efectius, de restituir-los.

120. Descendent d'una família de mercaders i apotecaris, el 1337 desvetllava la protesta del bisbe perquè cobrava el rebovatge als homes d'església, G-12 f. 106rv. El gener del 1339 rebia del bisbe 30 lliures en comanda, D-154 f. 18r, G-13 f. 131r. Del maig de 1339 a 1343 i de 1349 a 1351 és batlle reial de Girona i, en l'interval de les dues batllies, procurador reial del comtat de Bas, distingint-se pel seu afany de millorar les comunicacions: GUILLERÉ I 134, 140, 169-170, 218-219, 222; II 285, 315, 335-336, 360. Durant la primera batllia tingué qüestions amb el bisbe Arnau de Mont-rodon, G-14 f. 75r-76r. El 1351 el rei el nomenà tresorer de l'infant Joan, i ho fou fins a la seva mort l'any 1366: GUILLERÉ 170. Amb el bisbe Berenguer de Cruïlles les dificultats devien ésser més grans, perquè aquest el feia citar com a culpable contra el articles de la fe i la potestat divina, U-22 f. 40rv. I l'any següent li obria causa per a exigir el pagament de comestions i altres drets dels domers de Sant Gregori, pel mas Riba de Sant Gregori, que ja era seu, G-29 f. 76r-78r. Fou marmessor de Dalmau Ramon de Xammar, PG 433. El 1356, ja obertes les hostilitats amb Castella, Bernat Margarit forçava els homes de Sant Daniel a contribuir, i el bisbe exigia a Bernat de Cabrera que fés respectar la llibertat d'aquells homes, U-30 f. 27rv. Consta que el 1358 feia un cens de 40 sous al rei per la seva fàbrega, PG 494. El juny del 1361 el bisbe manava als clergues de Girona que publiquessin l'excomunió de Bernat Margarit, tresorer, i altres oficials de l'infant Joan, per haver tingut presoner dos dies Jaume Ferrer, clergue conjugat d'Osor, D-161 f. 8r. El setembre d'aquell mateix any, la seva esposa Francesca rebia de Guillem sa Serra, de Taialà, cessió dels drets que pogués tenir sobre el mas Roig de Sant Gregori per 200 sous que li havien estat llegats, PM 1277. El 1362 adquirí la meitat del delme de Domeny, que li reportava 25 lliures l'any: ADG, Llibre Verd, f. 15r. Va dotar amb 20.000 sous barcelonesos la seva filla Francesca en casar-se el 1364 amb Francec Gornau: ADG, PA, Nupcials, n. 26.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis nobis in Christo clericis ecclesiarum Sedis, Sancti Felicis, Sancti Martini de Costa et rectori ecclesie de Mercatallo Gerunde vel eorum loca tenentibus ac aliis^a ecclesiarum^b clericis ciuitatis et nostre diocesis gerundensis ad^c quos presentes peruenierint^c, salutem in Domino.

Cum illustrissimus dominus noster rex in celebri Curia^d nouiter^e in villa Ceruarie proxime celebrata^f nobis et quibusdam^g aliis prelati ecclesie super hiis instantibus et requirentibus^h cum publico instrumento¹²¹, confecto in prefata villa Ceruarie XIX^a die decembris anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o L nono et clauso per Bertrandum de Pinósⁱ notarium^j dicti domini regis, promisit bona fide quod restituet seu restitui faciet et^k per suos officiales restitui integre mandauit^k hominibus ecclesiarum totum id quod ab eis^l de^m mandato suo^m aut illustrissime domine regine eius consortis ut locumtenentis sui, vel officialium aut commissariorum suorum vel eiusdem domine regine habitumⁿ et extortum extititⁿ, pretextu tallie octo sol. a quolibet focho hominum ecclesie habendorum anno predicto per dictam dominam reginam indicte et per ipsum dominum regem confirmate^o, prout hec et alia in dicto instrumento lacius continentur.

Et^p cum^q fidedigna relatione ad audientiam nostram nouiter sit perductum^q quod venerabiles Bernardus Margariti^r cuius^s Gerunde, Bernardus Caualerii subuicarius Bisullduni^s, en Seguelars porterius^t dicti domini regis, pretendentes se^u commissarios^v dicti^w domini regis et^w habere super hiis potestatem a dicto domino rege et domina regina^x, plura et diuersa bona, pignora et alias pecunie et bonorum quantitates ratione dicte tallie octo sol. ab hominibus ecclesie nostre^z diocesis gerundensis^z habuerunt, extorserunt et secum asportarunt seu asportari fecerunt, in dampnum nom modicum, periuudicium et grauamen ipsorum hominum et eorum periculum animarum^{aa},

idcirco cum nostra intersit^{bb} nostroque incumbat officio ipsos homines et personas ecclesiasticas et bona ipsorum ac eorum libertates et immunitates deffendere et tueri et^{cc} immunes fieri facere a tallia supradicta^{cc}, vobis et vestrum singulis per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus moneatis et citetis eosdem venerabiles Bernardum Margariti, Bernardum Caualerii, en Senguelars porterium et ... eius vxorem^{dd} dicta bona et pignora et pecunie quantitates penes se vt predicatur detinentes^{ee}, vt infra VI dies a monitione et citatione vestris proxime et continue numerandos eisdem hominibus ecclesie et personis a quibus^{ff} predicta omnia habuerunt, pignorarunt et extorserunt ratione dicte tallie^{gg} tradant et^{hh} restituant et deliberent integre et libere, vt tenentur. Quorum sex dierum spaciumⁱⁱ duos pro primo, duos pro secundo et reliquos duos pro tertio et peremptorio terminis^{jj} assignetis eisdem^{kk} et eorum singulis nostro nomine^{kk} et nos sibi harum serie etiam || assignamus, vel vltima die ipsorum

121. Cf. supra n. 21.

sex dierum, si feriata non fuerit, alias sequenti die proxime non feriata, Gerunde coram nobis compareant causas etc.

Alioquin nos ex nunc etc.

Vosque etc.

Reddite latori etc.

Datum Gerunde, XII^a die februarii anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o LX°.

Inscripció Befaràs: Corts de Cervera

Marge: pro.

^a seq ad quos presentes cancell ^b interlin ^c interlin ^d seq nunc cancell ^e in marg sin
^f seq in cancell ^g interlin ^h seq et cancell ⁱ seq scriptorem cancell ^j interlin ^k interlin
^l seq habitum sue exactum fuit de mandato suo cancell ^m interlin et seq seu illustrissime domi-
 ne regine eius consortis aut al ⁿ interlin cancell ^o seq cum cum ipsam talliam inter-
 lin cancell ^p seq intelleximus [interlin:] nuper per dictum cancell ^q interlin ^r seq B Ray-
 mundus Riboti cancell ^s interlin ^t seq domini cancell ^u seq a dicto cancell ^v seq et cancell
^w interlin ^x seq plures et diuer cancell ^y seq s cancell ^z interlin ^{aa} seq ac etiam contra
 ius et iustitiam ac etiam contra mentem et voluntatem dicti domini regis cancell ^{bb} seq e can-
 cell ^{cc} interlin ^{dd} seq ac etiam venerabilem Petrum Alberti baiulum Gerunde nostro nomi-
 ne in subsidium iusticie nostro nomine requiratis quod superius nominatos eius iurisdiccio-
 nis subiectos per penas et alias iuris remediis effectu debito compellant quod interlin cancell ^{ee}
 corr pro detinentis ^{ff} seq dc cancell ^{gg} seq ta cancell ^{hh} interlin ⁱⁱ seq eisdem cancell
^{jj} seq nostro nomine [interlin: eisdem] cancell ^{kk} interlin

29 (I)

1360 febrer 14. Girona

ADG, U-41, f. 2v

El bisbe, comissionat per recollir l'aportació oferta pels braços de l'Església i dels cavallers a les Corts de Cervera, signa rebut a Arnau de Busquets¹²², i Ponç d'Altariba¹²³, de 50 lliures en 81 florins, a raó de 12 sous, 4 diners el florí.

122. Cf. Josep Maria SOLÉ I SABATÉ (dir.), *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents 1359-1518*, vol. I, Barcelona, Generalitat de Catalunya i Fundació Enciclopèdia Catalana 2003, 48-49, i infra n. 30. El 19 de setembre del 1362, el bisbe Ènnec de Vallterra, successor de Berenguer de Cruilles, escriurà a tots dos diputats que permetin a Felip de Palau, clergue de la seva família, de donar la lista de focs d'església, a fi de llevar fogatge per ajudar el rei, U-44 f. 41r.

123. Per a Ponç d'Altariba, cf. Josep Maria SOLÉ I SABATÉ, *o. c.*, 52-53, i infra n. 30. Molt vinculat a Girona a partir dels últims temps del pontificat d'Arnau de Mont-rodon, del qual és nebot, el maig del 1340, amb Pere de Vilanova i Jaume de Bellmàs, constitueix títol d'ordenació a favor de Bernat de Vilanova, clergue, i li prometen aliment i vestit, G-14 f. 12rv-126r. El setembre del 1345 està en guerra amb Marc de Vilanova, nebot de l'abat de Ripoll, i el bisbe intenta negociar la pau, U-9 f. 83rv. L'abril del 1347 Arnau de Mont-rodon firma rebut a Ponç d'un *Decretum* que pertany a la casa Mont-rodon, G-19 f. 72r. El mateix mes el bisbe interce

Nouerint vniuersi quod nos Berengarius, Dei gratia episcopus gerundensis deputatique simul cum quibusdam aliis al petendum, colligendum seu colligi faciendum, recipiendum et administrandum profertam siue adjutam per brachia Ecclesie et militum Cathalonie illustrissimo domino regi nouiter in villa Ceruarie concessi ratione guerre Castelle, confitemur et recognoscimus vobis honorabilibus viris Arnaldo de Busquetis, legum doctori, et Poncio de Altariba, militi, dicti domini regis consiliario, condeputatis nostris ad predicta, quod habuimus et recepimus a uobis quinquaginta libr. Barchin. Quasquidem quinquaginta libras Dalmatius Salendini notarius tradidit nobis hic in ciuitate Gerunde seu pro eis octuaginta vnum florenos auri fini communes, ad rationem XII sol. et III^{or} denariorum pro quolibet floreno, et vnum solidum dicte monete ad complementum dictarum quinquaginta librarum. Vnde renunciando exceptioni non numerate pecunie et doli, in testimonium premissorum iussimus inde vobis fieri presens apoche instrumentum.

Quod est (*sic*) actum Gerunde XIII^a die mensis februarii anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o sexagesimo.

Sig+num nostri, Berengarii, episcopi predicti, qui hec firmamus et laudamus.

Testes huius rey sunt venerabilis et religiosus ffrater Bernardus, Dei gratia Balneolarum abbas, et venerabilis Bernardus Cauallerii, de Bisulduno, diocesis gerundensis.

deix davant l'infant Pere d'Aragó a favor d'una germana de Ponç d'Altariba, hereva de Guillem de Déu, que fou condemnat en certa enquesta feta a Vic, U-11 f. 9r. El gener del 1348 el bisbe Mont-rodon escriu al bisbe de Vic, canceller, insistint que demani al rei per al seu nebot Ponç d'Altariba l'ofici de veguer de Girona per tres anys, U-11 f. 135rv. El novembre del mateix any el bisbe cedia a Altariba el seu dret sobre un deute de 2.000 sous, part d'un de 5.000 que el comte Jaume d'Urgell li havia reconegut el 1343, D-159 f. 13rv. El març del 1349 Altariba era nomenat veguer de Girona, GUILLERÉ I 132 [que l'anomena, segurament per lapsus, Ponç d'Altamira], PG 453, i el 2 de maig feia el jurament acostumat al pedró del cap de l'escala de la Seu, G-22 f. 103v. El novembre d'aquell mateix any Pere el Cerimoniós li donava instruccions per acabar amb els abusos en el nomenament de saigs, en l'atorgament d'exempcions d'anar a les hosts, en la imposició i repartiment de penyores, i en altres qüestions, LVm 23; ARNALL I 165-167, 170. El 1360 Berenguer de Cruïlles signarà rebut a Arnau de Busquets i a Ponç d'Altariba de 50 lliures en 81 florins a raó de 12 sous 4 del florí, de l'aportació proferta pels braços eclesiàstic i militar a les Corts de Cervera per a la guerra de Castella, G-41 f. 2v. L'any 1362 serà destinatari de la lletra adreçada a Arnau de Busquets esmentada suara mateix, supra nota 123.

30 (II)

1360 febrer 21. Girona

ADG, U-36, f. 186r

A Arnau de Busquets canonge de Barcelona, i Ponç d'Altariba conseller del rei, diputats eclesiàstic i militar de Catalunya. Trametin la lletra de manament de Jaume des Far¹²⁴, que obliga Francesc Ferrer¹²⁵, porter del rei que ara enquesta els focs del bisbat de Girona, a donar còpia al bisbe del dit fogatge¹²⁶.

Senyors: De necessitat^a hauem obs vna letra de^b manament^b de part del^c honrat en Jacme dez Far, que vengua en Ffrancesch Ferrer, porter del seynor rey^d, qui ara és açí en lo nostre bisbat de Gerona per enquerir e encercar los noms dels focs, en la qual li man que encontinent don a nós^e còpia e transllat dels noms dels ditz ffochs.

Per què us plàcia que tantost nos trametatz la dita letra.

E si res, seynors, voletz que façam per^f vosaltres^g, fiançosament nos escriuets.

Dada a Gerona, a XXI jorns de ffebrer.

Bisbe de Gerona, amich vostre.

Als molt honratz^h e discretz los seynors micer Arnau de Busquets, doctor en leys, canonge de Barçalona, e a-n Ponç d'Altarriba, caualler e conseylor del seynor rey, e per la clerícia e cauallaria de Cathalunya deputatz.

124. Per a Jaume des Far, jurisperit manresà i conseller reial, cf. *Documents* I 128-129, 158. Documentat a partir del 1343, el 1345 era auditor en una causa contra Guillem Moner, de Perpinyà, acusat d'estafar fusta per a ballestes, PG 396. Berenguer de Cruïlles li enviava l'any 1350 el procés contra els clergues que havien dit paraules de menyspreu contra la reina mare de Pere III, perquè el rei el pogués conèixer, U-19 f. 42v-43r. El 1351 Jaume des Far intervenia en l'absolució del comte d'Empúries i altres nobles que havien causat injúries, incendis i altres ofenses a vassalls de ls Seu de Girona, G-24 f. 186r-187v. El 1352 el bisbe li recomanava el seu germà Bernat de Cruïlles, que anava a veure el rei, U-20 f. 8r. El 1358 feia d'home de palla del rei, comprant els castells de Coaner i Torroella, a la vegueria del Bages, per tal que esdevinguessin carrers de Manresa i s'integressin així a la Corona, PG 416, 494. El 1360 consta com a senyor de Gualta, PG 511. L'agost del mateix any, el bisbe-diputat recomanava a des Far el monjo de Banyoles Ramon de Pujals, enviat a la cort a gestionar exempcions dels homes d'església del bisbat, U-38 f. 101r, infra n. 57. Cf. també PG 524.

125. És segurament el mateix personatge al qual s'adreçarà el bisbe el 13 de maig del 1360, comunicant-li que de l'afer que li ha plantejat en lletra en parlarà amb Gilabert de Cruïlles, U-38 f. 69r. Atès que els porters reials eren habitants dels llocs reials on vetllaven per l'execució de les ordres del rei, no seria impossible que el porter de la lletra fos el mateix que l'any 1344 era batlle episcopal de Paret Rufí, U-8 f. 72r.

126. La còpia fou lliurada al bisbe en aquesta data o més tard, i la prova és que ha estat conservada a l'ADG, d'on l'edità Josep Me PONS I GURI, *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXX (1964), 323-498; ha estat reeditat en el volum del mateix autor *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, vol. I, Barcelona, Fundació Noguera 1989, 255-449.

Marge: pro.

^a corr pro necessitats ^b interlin ^c corr pro dels ^d seq que li man que encontinent cancell
^e seq tra cancell ^f seq vos cancell ^g interlin ^h seq los s cancell

1360 març 3. Girona

ADG, U-37, f. 160rv

A tots els clergues. Monitòria als oficials reials a fi que retornin penyores preses, atès que el rei a les Corts de Cervera prometé el 19 de desembre de 1359 de retornar els diners injustament cobrats a homes d'església amb motiu de la guerra de Castella.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesiarum Sedis, Sancti Felicis Gerunde et aliis ecclesiarum clericis ciuitatis et diocesis gerundensis vel eorum locatenentibus ad quos presentes perueuerint, salutem in Domino.

Cum ad querimoniam plurium et diuersorum hominum^a et^b personarum de^c ecclesiarum et aliarum personarum dominio existentium dicte^d nostre diocesis^d ad audientiam nostram sit perductum et continue deducatur quod venerabiles Bernardus Margeriti, Raymundus Medirri¹²⁷, campsor^e, Jacobus Comitis¹²⁸, notarius^f, et^g Johannes de Valmayna, porterius domini regis, ciues

127. Abans de dedicar-se al negoci bancari, Ramon Medir sembla haver exercit l'apotecaria des del 1348 al 1357. Documentat com a financer a partir de 1354, i amb interessos vinícoles a Sant Joan de Mollet, on també és delmer, el 1357 casà la filla, dotada amb 30.000 sous barcelonesos, amb el patrici Guillem Sunyer; l'any 1357 presta 78.538 sous i 5 diners barcelonesos de tern a la ciutat de Girona, que ha de pagar aquesta quantitat com a contribució a les 70.000 lliures promeses pel braç reial a Pere III per a la guerra contra Castella, PG 487. Els anys 1359-1360 recapta el fogatge a la vegueria de Girona; el 1360 subscriu tres violaris del censal municipal; el 1381 la fallida financera del final del regnat del Cerimoniós a Girona l'arrossegà també a ell; es casà dues vegades i, a més de la filla, tingué un fill, Joan; fou jurat de Girona el 1354, 1369, el 1377 i el 1381: PG 467, 473, 597; GUILLERÉ I 52, 254, 285, 357; II 22, 28, 87, 148, 258, 290-291, 325, 332, 427. Rebé dipòsits de l'obra de Santa Maria de Camprodon, G- 37 f. 140v, i de les monges de Santa Coloma de Matella i de Sant Joan de l'Erm, U-43 f. 46r. També fou recaptador dels fogatges posteriors, entre 1364 i 1366, acordats a les Corts generals i particulars que s'encavallaren aquells anys, U-47 f. 28r, 96r, 142v; U-50 f. 144v; U-51 f. 44r; U-54 f. 19r; U-55 f. 76r. Finançà censals i violaris per la ciutat de Girona: PG 574, 583, 739-741.

128. Notari de Girona des del 1328, després d'haver estat alguns anys escrivà, va intervenir en nombrosos conflictes dels bisbes amb les autoritats reials i amb senyors renuents a obeir l'autoritat episcopal: PM 943, 1002, 1095, 1097, 1175, 1183, 1187-1194, 1196, 1198, 1243-1247. El 1343 el bisbe Arnau de Mont-rodon li encomanà la capbreuació de la pabordia d'Aro, U-6 f. 170r. El novembre del 1351 rebia comissió d'executar la butlla pontificia de dispensa matrimonial per a Francesc de Llèmena i Constança, filla d'Arnau de Campllonch, de Girona,

Gerunde, contra voluntatem et ordinationem celebris curie Ceruarie ultimo^h celebrate^h, ipsosⁱ homines et personas sibi diuersis obligationibus^l, manuleutis et penis pro exsoluendis per homines ipsos et personas certas peccuniarum summas pro auxilio expensarum quas dictus^k dominus rex necessario habet facere^l pro deffensione guerre quam rex Castelle contra ipsum et terram suam indebite^m incitauit; dictosque homines et personas ipsi Bernardus Margeriti, R. Medirii, Jacobus Comitit et Johannes Valmayna vigore obligationum et penarumⁿ, manleutarum^o et^p aliquorum processuum per eos factorum^o vexarunt et vexant et a suis operationibus et laborationibus necessariis detraxerunt et detrahunt indebite et iniuste^q et^r in^r non modicum dampnum et grauamen hominum^s et personarum^s, et suarum animarum non modicum detrimentum, et contra mandatum et voluntatem ipsius domini regis et ordinationem dicte curie, vt est dictum,

eapropter vobis per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus eosdem Bernardum Margeriti, R. Medirii, Jacobum Comitit et Johannem de Valmayna et quemlibet eorumdem vice nostra moneatis et^t requiratis^f vice nostra, quos nos etiam harum serie admonemus^u et^v requirimus^v vt omnes et singulas obligationes, manuleutas^w, penas et^x processus^x in et sub quibus dictos homines uel aliquos seu aliquem ex iis ratione^y fogagii^y pro exsolutione seu exsolutionibus ratione dicit auxilii seu seruicii pro dicta guerra facienda detinent seu per alios eorum nomine detineri fecerunt^z cancellent, cassent penitus seu cancellari, cassari et annullari faciant in quantum ad eos et quemlibet ipsorum spectent faciant libere et || absque exacione aliqua^{aa} peccunie seu bonorum^{bb} ab ipsis hominibus quouis modo petenda et habenda, ut tenentur, infra tres dies a monitione^{cc} et^{dd} requisitione vestris proxime et continue in antea numerandos. Quorum trium dierum spatium^{cc} eorum cuilibet ad hec pro primo, secundo, tertio et peremptorio termino nostro nomine assignetis, et nos etiam sibi^{ff} tenore presencium assignamus.

Alioquin, etc.

Vosque, etc.

Datum Gerunde, III^a die mensis marcii anno a Nativitate Domini M CCC LX.

Marge: pro.

parents en quart grau de consanguinitat i contractants per raó de mortalitats, U-19 f. 186rv. Quan el bisbe pactarà amb el rei l'any 1356 una ajuda de 21 sous per mas, el nomena col·lector, amb altres, U-30 f. 23v-24r. Li encomana gestions prop del comte d'Empúries i de l'infant Pere d'Aragó: U-25 f. 83v-84r, U-31 f. 196rv. El 1349 havia comprat un *hospicium* prop de la plaça de les Albergueries; el 1351 comparteix un cens sobre un terreny a l'horta de Figueroles amb la sagristia segona de Sant Feliu; consta mort el 1359: GUILLERÉ I 455, 479; II 79. Cf. també PG 309, 318, 369, 433, 476, 490, 531, 550.

^a in marg dext ^b in marg sin ^c seq dominio cancell ^d in marg dext et interlin ^e seq
 et Johannes cancell ^f seq Et cancell ^g interlin ^h interlin et in marg dext ⁱ seq person can-
 cell ^j seq man cancell ^k interlin ^l seq pro guerra cancell ^m interlin ⁿ seq penarum
 interlin iter cancell ^o interlin ^p seq processuum per eos factorum interlin cancell ^q seq ac
 cancell ^r interlin ^s interlin ^t interlin ^u seq aue cancell ^v interlin ^w seq et cancell
^x in marg sin ^y interlin ^z interlin ^{aa} interlin ^{bb} seq dictorum hominum cancell ^{cc} seq
 et cancell ^{dd} ms ut ^{ee} seq contra (?) cancell ^{ff} seq peremptorie cancell

32 (III)

1360 març 7. Girona

ADG, G-35, f. 136rv

*Nomenament de Francesc Viader¹²⁹ com a notari episcopal i, amb Berenguer Gue-
 rau, també com a notaris del bisbe-diputat elegit a la Cort de Cervera.*

Nouerint vniuersi quod nos Berengarius, Dei gratia episcopus gerunden-
 sis, attendentes quod sagax humane nature discretio, memoria hominum
 labilitate pensata, ne diurnitatis tempore ea que inter contrahentes
 aguntur obliuionis deffectui subiacerent, tabellionatus officium adinuenit,
 per quod contrahentium vota scribuntur et scripture mis[nis]terio postmo-
 dum longum seruantur in euum; ac considerantes te, Franciscum Viaderii,
 ciuem Gerunde, ad dictum officium tabellionatus et notarie exercendum, in
 quantum humana fragilitas nosse^a hoc permitit, fore sufficientem, ydoneum
 ac attentum,

eapropter de dicto officio per te fideliter et legaliter exercendo tibi duxi-
 mus prouidendum ac te^b notarium et tabellionem nostrum publicum et aut-
 tenticum tam in ciuitate quam in diocesi nostra gerundensi statuimus et
 creamus, ac te de ipso officio per pennam, calamarium^c atque cartam presen-
 tialiter inuestimus^d. Dantes et concedentes tibi plenam licentiam ac plenam
 potestatem et facultatem instrumenta, acta, prothocola, litteras, testamenta
 seu ultimas uoluntates decedentium et codicillos ac quascumque alias scrip-
 turas cuiuscumque sint generis conficiendi, scribendi, copiandi et exemplan-
 di seu scribi^e, copiari et || exemplari faciendi, et in formam publicam redigi^f
 facias, tu manu tua propria subscribes, et ut notarius noster publicus ea clau-

129. Originaris de Flaçà o de Sant Joan de Mollet, Ramon Viader i el seu fill Francesc Viader fan contractes a Bordils, Mollet i Flaçà, arran de la pesta negra: ADG, Causes Pies, reg. 3, f. 60r-80r, 89r-112r. Francesc Viader és actiu a Girona des del 1346 fins al 1371, quan mor a causa d'un rebrot de la pesta; es casà amb Francesca, germana de l'acabalat draper Bonanat de Llémena [per al qual cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I, n. 62, 119, 131, 295, 325, 352, 357, 392, 493]: GUILLERÉ II 79, 411. Cf. també PM 1179. El 1356 fou col·lector de l'ajuda de 21 sous per mas, pactada pel bisbe Berenguer de Cruïlles amb el rei: U-30 f. 23v-24r.

das; testes et eorum attestaciones et dicta recipiendi et examinandi, et eorum dicta et attestaciones examinandi, scribendi seu scribi faciendi et publicandi; et de causis, litibus, questionibus et quibuscumque iudiciorum actis coram quibuscumque iudicibus et a quibuscumque interiectis et eorum parte et partibus instrumenta publica, vt premititur, conficiendi.

Dantes et concedentes nihilominus tibi auctoritatem et potestatem vt, quandocumque tibi expedire videbitur et opportunum fuerit ac inde requisitus fueris, notas instrumentorum, testamentorum, codicillorum, acta iudiciorum, testium depositiones per te et quoscumque notarios seu scriptores iuratos per nos vel predecessores nostros gerundenses episcopos vel scriptores nostros iuratos aut ipsorum notarios aut alicuius eorundem iam creatos seu creandos receptas et recipiendas in publicam formam seu pergameneam possis redigere seu redigi facere ac eas et ea subscribere et claudere manu tua propria, prout decet; et instrumenta ipsa per hoc habeant perpetuam firmitatem, ac si in publicatione cuiuslibet instrumentorum, testamentorum, codicillorum, actuum, iudiciorum, testium depositionum auctoritas ordinaria interuenisset; et generaliter omnia et singula facere ac exercere que ad dictum tabellionatus officium quomodolibet pertinere noscuntur.

Ita quod ad te tamquam ad notarium nostrum publicum et autenticum in omnibus et singulis et dependentibus ab eisdem, si et quando necesse fuerit per totam ciuitatem et nostram diocesim gerundensem libere recurratur.

Ad hoc ego dictus Franciscus Viaderii in presentia^s notarii et testium subscriptorum vobis, reuerendo in Christo patri et domino domino episcopo supradicto promito ac sponte iuro per Deum et eius sancta quatuor euangelia a me corporaliter tacta circa predictum officium per me exercendum fideliter me habere et ea que mihi ex debito ipsius officii facienda occurrant et scribenda fideliter asque tamen fraude scribam seu scribi faciam iuxta bonam conscientiam meam et posse que ad idem officium pertinebunt. Sic me Deus adiuuet et dicta eius sancta euangelia coram me posita et tacta.

Actum est hoc VII^a die mensis marcii anno a Natiuitate Domini M CCC sexagesimo.

Sig+num Berengarii, Dei gratia episcopi predicti, qui hec firmamus et laudamus.

Sig+num Francisci Viaderii predicti, qui hec firmo et iuro.

Testes huius rei sunt Philipus de Palacio¹³⁰ et Nicholaus Sprach¹³¹, clerici ecclesie gerundensis.

130. Clergue familiar de Berenguer de Cruïlles, procurador i mà dreita seva durant tot el seu pontificat, el 1347 és beneficiat a la capella dels Quatre Sants Màrtirs, U-10 f. 186v-187r. Berenguer de Cruïlles el nomena escrivà jurat l'octubre del 1348, D-159 f. 2r, i notari el maig del 1349, G-22 f. 108rv. Rep i fa diverses procures: D-160 f. 26r, D-161 f. 53r, 66rv, D-162 f. 3r, G-23 f. 162v-163v, G-24 f. 154r-155r, G-24 f. 163rv, 195rv, G-39 117rv, G-40 f. 48v, G-47 f. 33rv. El bisbe el tramet a l'arquebisbe de Tarragona, a l'infant Pere d'Aragó, al vescomte de Rocaberti i a d'altres per gestionar afers: U-20 f. 2r, U-24 f. 123v, U-25 f. 89v, U-

Item dictus dominus episcopus, vt deputatus Curie Ceruarie, dictum Ffranciscum Viaderii per modum predictum notarium publicum [creauit]. Qui Ffranciscus promisit et iurauit ut supra, die et anno ac presentibus testibus supradictis.

Item iamdictus dominus episcopus, vt deputatus Curie Ceruarie, creauit notarium publicum Berengarium Gerald¹³², clericum gerundensem. Qui

33 f. 4r, U-41 f. 139v. El 1361 és enviat al diversos cardenals de la cúria, U-43 f. 56v-58r. Obtingué la capellania de Pujals dels Pagesos, D-162 f. 80v, G-32 f. 79v-80v, la de Vilafant, G-59 f. 1r, U-89 f. 66r, i la de les Encies, D-162 f. 31v. Fou procurador fiscal del bisbe Berenguer de Cruïlles: G-32 f. 84v-85r; G-38 f. 157r-159r; G-39 f. 97r, 184r; G-40 f. 157v. I marmessor: D-162 f. 153v, G-42 f. 163v-164r. A la mort del bisbe Cruïlles, és nomenat rector de l'hospital de la Seu, D-162 f. 13v, G-43 f. 136r. Ho era encara els anys 1371 i 1377: PG 571, 573. El 5 de maig del 1363 el nou bisbe, Ènnec de Vallterra, el té empresonat al castell de la Bisbal i només el deixa sortir si s'obliga per 10.000 sous, D-162 f. 26v; el 19 de maig Felip lliura al bisbe dues escriptures de deutor que tenia com a marmessor del bisbe Berenguer, D-162 f. 153v; i el 25 del mateix mes declara que li van robar els fons d'una talla que havia aplegat per a defensar homes d'església [cf. D-162 f. 12r], restant deutor de 4.240 sous, que es comprometia a tornar en quotes anuals de 500 sous, G-47 f. 21r; de manera que l'empresonament fou degut a irregularitats observades pel nou bisbe en la liquidació de la marmessoria del bisbe difunt. Vallterra el nomenà notari seu el 1365, D-163 f. 1v, G-48 f. 75rv, però la justícia eclesiàstica prosseguí la causa iniciada fins a la sentència, que fou naturalment apel·lada, G-50 f. 25v-26r. El 1366 rebia llicència d'escollir confessor i de fer-se absoldre de pecats reservats, U-55 f. 163v. El 1379 pretenia una canongia i hom li obrí causa perquè no era noble, G-58 f. 117v-118r. El 1380 el bisbe Bertran de Mont-rodon i el capítol el trameten al comte d'Empúries per a fer-li presents els greuges inferits per certs oficials, U-71 f. 97v. El 1390 Berenguer d'Anglesola li demanava informació sobre el nombre de focs de les paròquies que havien de pagar el bovatge, U-79 f. 32v. Els darrers anys de la seva vida fou col·lector de la dècima triennial, D-173 f. 14r, D-174 f. 7r, U-106 f. 3rv de la 2ª numeració. L'any 1400 era a Barcelona i Anglesola el reclamava sota pena de 1.000 sous. L'abril del 1406 consta mort, U-106 f. 23v-24r de la 2ª numeració. Fou sebollit al carner de la galilea de la Seu, PG 857.

131. Berenguer de Cruïlles el nomenà notari el mateix dia que a Felip de Palau, maig del 1349; fins aleshores havia estat clergue de Sant Pere de Galligants: G-22 f. 108rv. El 31 de setembre del 1362 Fulcò Périer li aprovava a ell i a Nicolau Figuera, notaris episcopals, els comptes del mes de setembre, G-43 f. 17rv.

132. Berenguer Guerau apareix el maig del 1351 com a clergue de la Seu en l'acte de vendre un breuari als obrers de Sant Andreu Salou, G-26 f. 9v. A partir de l'any següent és procurador del bisbe, G-25 f. 21v-22r, 25v; G-35 f. 20rv (= PM 1179). El 1355 el bisbe fa gestions prop del cardenal Pere [Roger, vulgarment dit de Belfort, futur papa Gregori XI, EUBEL I, 18, 20-21] de Santa Maria Nova, ardiaca a Girona, perquè confereixi un benefici simple a Guerau, U-25 f. 253v-254r. El 1356 és nomenat procurador fiscal, G-35 f. 23v-24v. De l'abat de Sant Pere de Galligants obtingué el diaconil de Llofriú, D-162 f. 2r, que permutarà el 1362 amb el benefici que Berenguer Batlle obtenia a Sant Miquel de Fluvià, D-162 f. 2r. A la mort del bisbe Cruïlles (1362), rep paga de 50 sous que li pertocaven com escrivent de la notaria, G-42 f. 162v-193r. El 30 d'octubre del mateix any compra els emoluments de la cúria de l'oficialat durant un any per 6.800 sous, amb condicions, G-43 f. 48rv, 49r-50v, D-162 f. 120r. Aleshores ja era beneficiat de la Seu. L'any 1365 i fins al febrer del 1356 encara té arrendats els salaris de la cúria, D-162 f. 156r, D-163 f. 18r, 38r, G-47 f. 118rv, D-163 f. 49v, 74v. En canvi, el 24 de gener del 1366 ha de prometre al bisbe, sota pena, de no sortir del palau episcopal, on queda arrestat o vigilat, D-163 f. 44v. El 1369 continua, i aparentment fins al gener del 1373, amb l'arrendament del serveis de la cúria, G-52 f. 152v-153r, D-167 f. 59r-60r. L'any 1371 el

Berengarius iuravit esse fidelis et legalis etc. Quod fuit actum etc. prima die aprilis etc. Testes G. Bernardus de Perles¹³³ et Philipus de Palacio, clerici gerundenses.

bisbe li fa poders per la causa que té amb el comte d'Empúries sobre el subsidi, U-64 f. 71r. L'octubre del 1373, el bisbe el cita públicament a la Bisbal, D-167 f. 103v. No sabem què passà; hi ha un salt molt gran en la documentació, que se situa de cop a l'any 1400. Entretant s'ha fet amb la sagristia de l'Armentera, bo i mantenint el benefici de l'altar del Corpus a la Seu, U-89 f. 51r de la 2ª numeració, benefici que aleshores permuta amb Bartomeu Clopera, U-89 f. 73r de la 2ª numeració. També resulta que obtenia la doma simple dels Arcs de Santa Pau i la permutava, U-101 f. 21bis. Litiga amb Bartomeu Plana, apotecari de Castelló, a propòsit del patronat sobre un benefici fundat a Castelló mateix per Agnès, vídua de Tomàs Pere, U-101 f. 38v i 68v de la 2ª numeració. El novembre d'aquell any seguia obtenint el benefici de Sant Miquel de Fluvià i en delegava el servei i l'administració dels fruits, U-101 f. 69v-70r, U-102 f. 35v-37r, U-103 f. 5v, U-104 f. 49v-50r, U-105 f. 61r. També ho feia amb el benefici de la sagristia de l'Armentera, U-102 f. 22v de la 2ª numeració. El 1406 hi ha un nou incident: és excomunicat i el bisbe s'ha de preocupar d'administrar la sagristia de l'Armentera i el benefici de Sant Miquel de Fluvià, que l'any 1409 Berenguer Guerau ha abandonat: U-106 f. 45r, U-107 f. 37r, 49r, 75v, 76v-77r de la 2ª numeració, U-108 f. 48r, 61v, U-109 f. 32v.

133. Els Perles provenen de Vilafreser, on hi ha el mas Perles. El primer esment d'un Guillem Bernat de Perles és de l'any 1328: és clergue i obté per gràcia papal un benefici a Pau: U-3 f. 163v, 177v. Fou beneficiat de la catedral i consta mort l'any 1349, perquè aleshores ja se celebrava el seu aniversari: PG 859. Des del 1349 el Guillem Bernat de Perles de la lletra és documentat com a majordom episcopal (forà) de Berenguer de Cruïlles i clergue de Sant Daniel: D-158 f. 26v-27r, 30rv; G-23 f. 63r; U-19 f. 31rv; G-26 f. 51r, 206v-207r; G-24 f. 86v, 119rv; G-26 f. 179v; G-27 f. 154r-155v; G-28 f. 90r; G-29 f. 157v; G-32 f. 19v-20r; G-35 f. 22v; G-36 f. 205rv; G-38 f. 79v-80r; G-39 f. 38v; G-40 f. 182r; U-38 f. 77r. El 1350 intervé en dues marmessories de Vilafreser: G-23 f. 148v, 172r; i el 1355 paga dues moles per al molí del mas Perles, G-32 f. 38r. El maig del 1353 compra una casa a Girona que és de domini directe de la comanda d'Aiguaviva de l'orde de l'Hospital, G-29 f. 7r-9r. El 1354 fa testament: elegeix sepultura a la Seu i fa hereus els pobres i les donzelles per maridar, G-32 f. 7r-8r. El 1355 intervé en la marmessoria de Bernat Maties, domer de Llagostera, aprovant-li el bisbe els comptes, G-33 f. 54r-55v. El 1356 el bisbe li assigna un dels llocs de prevere de capítol a la Seu, G-35 f. 11r, i li defineix comptes, G-32 f. 99rv, definició que repetirà a finals de l'any sobre: G-35 f. 80v-81r. El 1357 dóna 75 sous a Margarida, vídua de Pere de Puig, pedrer de Girona, per disposició de Guillem Sabater, clergue tonsurat difunt, per tal d'alimentar un infant, anomenat Antoni, fill natural de dit Sabater, G-35 f. 72rv. L'agost del 1358 signa al bisbe rebut de diverses quantitats, entre elles de 72 lliures destinades a un retauler d'argent que hom està obrant a Girona, G-35 f. 92v-93r. El 1361 és patró del benefici de les Onze Mil Verges de Sant Feliu de Boada, D-1 f. 287r-288r. El maig del mateix any és marmessor de Jaume Viladevall, sagristà de Vilafreser, i ven per 100 sous un *Sextus Decretalium*, per tal de repartir-ne l'import entre els pobres, U-40 f. 139r. L'any 1362 confereix el dret de patronat del benefici de les Onze Mil Verges de Sant Feliu de Boada a Bonanat (o Bernat) de Perles, hereu del mas Perles [i nebot seu]: D-1 f. 288r-289r, G-42 f. 57v-58r. El 9 de febrer del 1362 Berenguer de Cruïlles el feia procurador general dels feus episcopals, U-43 f. 164r. Fou marmessor, amb Felip de Palau i Jaume Albert, del bisbe Cruïlles, però renuncià a la marmessoria, cosa que també va fer Jaume Albert, G-42 f. 163v-164r. Després de la mort de Berenguer de Cruïlles, hom li conferí la rectoria de Borgonyà, D-161f. 79rv. El 1363 el bisbe nou, Ènnec de Vallterra, el nomena procurador dels contractes feudals, G-45 f. 51v-52r, i més tard, el 1369, procurador de les transmissions de domini de béns que es tenen en feu per la mitra, G-52 f. 145v-146v; es lliura tot seguit a la feina, controlant delmes: D-162 f. 98rv, D-165 f. 15r, D-

Inscripció Befaràs: Francisci Viaderii.

^a seq sinit cancell ^b corr pro ter ^c seq et cartam cancell ^d ms inuestumus ^e seq eo
cancell ^f seq faciendi cancell ^g seq mei cancell

33

[1360 març 13. Girona]

ADG, U-37, f. 91rv

Als clergues de Besalú. L'abat de Banyoles¹³⁴ i el batlle i sotsveguer de Besalú¹³⁵ no restitueixen penyores de bans reials que el rei ha remès en la Cort de Cervera; intimin monitòria d'excomunió.

Berengarius etc., dilectis in Christo clericis ecclesie sancti Vincentii de Bisulduno ac aliis, etc.^a

Ad nostrum fidedigno relatu nouiter peruenit auditum quod, licet illustrissimus dominus rex in celebri Curia vltimo in villa Ceruarie celebrata remissionem fecerit omnibus et singulis personis de dominio ecclesie existentibus pro vel ex^c illis octo sol. quos illustrissima domina Regina petebat a quolibet homine seu^d focho in iuxilium armate quam idem dominus rex faciebat pro guerra quam rex Castelle contra ipsum injuste suscitauerat, nec non mandauerat omnibus officialibus suis ne contra ipsos homines ratione premissa procederent nec eos ad contribuendum in eisdem compellerent, immo pignora per ipsos officiales seu eorum nomine capta et pignorata libenter sibi redderent et restituerent; attamen venerabilis^e frater Dei gratia abbas monasterii Sancti Stephani Balneolarum, baiulus^f et subicarius Bisullduni quedam pignora que pro eisdem octo sol. capi et fieri fecerunt ab^g hominibus^h dicti venerabilis abbatis ac ville et subuicarie Bisullduni eisdemⁱ reddere et restituere postposuerunt et postponunt, in non modicum suarum periculum animarum et dictourm hominum preiudicium maximum et grauamen, et contra intentionem et mandatum ipsius domini regis.

167 f. 84rv. El mateix any, el bisbe i el capítol el nomenen, amb altres, procurador dels aniversaris de la Seu, per tal que hom clarifiqui una situació caòtica, G-50 f. 47r-49r. El 1370 intervé en la distribució de les porcions monàstiques de Sant Daniel, G-51 f. 108r-109r. El 1374 és elegit consiliari de la confraria de Santa Maria de la Seu, D-167 f. 119v. L'última notícia sobre G. B. de Perles és del 1378, quan Pere Solà, majordom del bisbe Bertran de Montrodon, li reconeix tenir en comanda dos pitxers d'argent, amb marca de Girona, lliurats en penyora per un préstec de 100 florins fet al bisbe, G-56 f. 105r.

134. Cf. supra n. 18 nota 83. El bisbe el farà agafar, per no restituir penyores dels bans reials remesos pel rei a la Cort de Cervera: U-38 f. 43r. Cf. supra n. 21.

135. Cf. supra n. 25 nota 111.

Super quibus nos, cum ex nostri officii debito quo ad dictorum hominum instanciam teneamur de opportuno remedio prouidere, eapropter uobis etc. quatenus eundem venerabilem abbatem et dictos baiulum et subuicarium moneatis et vice nostra requiratis vt quecumque pignora que fieri fecerint pro predictis per dictum portarium ponant in posse venerabilium iuratorum ville^j Balneolarum^k vel || cui uoluerint pro reddendo et restituendo eadem hominibus supradictis. VI dies etc.

Alioquin nos etc. contra ipsos baiulum et subuicarium per uos sic monitos et monitioni huiusmodi non parentes in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus. Vosque etc.

Significantes eidem quod, nisi fecerint que mandamus, contra ipsum abbatem per excommunicationis sententiam et alias procedemus iustitia mediante.

^a seq ffide cancell ^b seq et allis oam cancell ^c corr pro ax ^d seq man cancell ^e seq dm
cancell ^f corr pro vaiulus ^g seq ipsis cancell ^h seq per P. de Segalars dicti domini re can-
cell ⁱ interlin ^j seq Bisullduni ^k interlin

1360 març 21. Girona

ADG, U-37, f. 65r

Els cònsols de Castelló i els col·lectors de la talla del fogatge han fet pagar les majordones dels clergues; restitueixin les quantitats cobrades perquè són exemptes.

Berengarius etc., dilectis ecclesie beate Marie Castilionis ac aliis etc.

Fidedigno relatu ad nostrum nouiter peruenit auditum quod venerabilis P. Caponis¹³⁶, P. Fusterii¹³⁷, Johannis Gerberni, Berengarius Floreta, consules, ac Bernardus Turuelle¹³⁸, Bernardus Çabaterii¹³⁹, Nicholaus Emeterii (?),

136. El 1355 Pere Capó havia estat procurador dels homes de Castelló i altres pobles del comtat d'Empúries davant Berenguer de Cruïlles, per tal de tractar sobre la suspensió de l'entredit que el bisbe havia fulminat sobre el comtat, a causa dels problemes que tenia amb el comte, PM 1221. Un probable fill o nebot de Pere Capó és beneficiat a Santa Maria de Castelló l'agost del 1414: D-181 f. 66v-67r.

137. Un homònim, probable fill o nebot, és beneficiat a Castelló els primers anys del segle XV, reiteradament documentat des del 1400 al 1409 com a substitut en el servei del benefici que obté a la mateixa església Joan Oliver: U-89 f. 66r de la 2ª numeració; U-101 f. 55 de la 2ª numeració; U-102 f. 41r; U-103 f. 68v; U-104 f. 91v; U-105 f. 79v; U-106 f. 50r de la 2ª numeració; U-107 f. 49v; U-108 f. 44v; U-109 f. 44r de la 2ª numeració.

138. L'abril del 1330 és documentat un Bernat de Torroella, de Castelló, que té deutes amb la pabordia de Castelló i és citat davant Simó de Sexà, canonge i jutge comissionat, U-4 f. 88r.

Berengarius Cayl, collectores cuiusdam tallie que, ut^a dicitur^a, fit in ipsa villa et parrochia^b Castilionis ratione fogagii quod petitur et leuatur^c in^d defensionem^d guerre^e quam rex Castelle contra dominum regem iniuste incitauit^e, f^f quocumque focco seu qualibet persona foccum faciente^f, mulieres que pro ancillis cum clericis Castilione commorantur^g, etiam si matres, sorores vel eorumdem clericorum consobrine seu de parentela existant, etiam^h si foccum non faciant^h, et alie etiam que nullam ab eisdem clericis solidancam recipiunt, indiferenter ac si foccum, utⁱ dictum estⁱ, facerent, ad^k contribuendum^k in dicta tallia talliarunt^l ac^l compulerunt et compellunt^m, in non modicum suarum periculum animarum et dictorum clericorum ac in ipsarum mulierum preiudicium magnum et grauamen, et contra mentem et intentionem ipsius domini regis etⁿ contra ordinationes super hiis factas et ordinatas in celebri Curia vltimo in loco de Ceruaria celebrata¹⁴⁰, acⁿ contra priuilegium^o quo ipse mulieres in hoc casu debent merito congaudere^p.

Et^q cum dicte mulieres in dicta tallia contribuere^r non^s teneantur nec^t persolvere^t, nisi in casu quo solidancam ab ipsis clericis recipiant^u, in^vquo casu^v XII diners pro libra ipsius solidate tantum^w, et nos super hiis, vigore^x dicte curie^x, prouidere de oportuno remedio teneamur,

ideo vobis etc., quatenus peremptorie consules et talliatores dicte tallie moneatis^y vice nostra ut a predictis omnibus desistant penitus atque cessent; et quicquid et quecumque inde contra^z dictam formam^z habuerint eis reddant et restituant^{aa} integre^{bb}, ac eas deliberent a quacumque captione et obligatione quibus ipsas teneant infra^{cc} tres dies a monitione vestra proxime et continue in antea numerandos, quos eorum et cuiilibet etc. Et, ut dictum est^{cc}, eas ad contribuendum in ipsa tallia non^{dd} compellant, contra^{ee} dictam formam, ut superius est expressum^{ee}, nisi in casu quo solidancam recipiant, ut^{ff} est dictum^{ff}.

Vosque etc.

Datum ut supra.

^a interlin ^b corr pro parrochie ^c corr pro eleuatur ^d in marg sin al man ^e interlin al man ^f in marg dext al man ^g seq et nullam teneant habitationem in qua focum faciant interlin cancell ^h interlin al man ⁱ interlin al man ^k interlin ^l interlin al man ^m seq et de facto et tales etiam feminas in eadem tallia talliarunt cancell ⁿ in marg sin et interlin al man ^o seq clericale cancell ^p seq super que Vnde cancell ^q interlin al man ^r seq hec persolvere cancell ^s interlin al man ^t in marg dext add al man ^u seq et in hoc casu cancell ^v interlin al man ^w interlin al man ^x interlin al man ^y seq et citetis cancell ^z interlin al

139. Bernat Sabater és un dels procuradors dels homes de Castelló i altres pobles del comtat que la tardor del 1355 apel·len de la sentència del bisbe Berenguer de Cruïlles, que havia posat entredit sense oir els homes del comtat, PM 1219, 1221. Tenia propietats a Serra de Daró, de domini directe del bisbe, PM 1262.

140. La Cort havia imposat 12 diners per persona no afocada que visqués a sou d'un altre: *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 391, 411-412 ; SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST, *o. c.*, 194, 214-215.

man ^{aa} *seq infra X die cancell* ^{bb} *interlin al man* ^{cc} *interlin al man* ^{dd} *interlin al man*
^{ee} *add in calce litterae al man* ^{ff} *interlin al man et seq videlicet set premitur infra X dies etc*
 vel vltimo die etc alioquin vos etc feratur sententia *cancell*

1360 març 26. Girona

ADG, U-37, f. 67rv

El bisbe firma rebut als síndics de la universitat de la Bisbal de 8800 sous per raó de la talla del fogatge.

Nouerint vniuersi quod nos Berengarius episcopus gerundensis gratis et ex certa scientia confitemur et recognoscimus vobis, Guillemo Torroni et Johanni de Riera¹⁴¹, Petro ça Brugera¹⁴² alias vocato Citjar, et G. Romagera¹⁴³, de Sancto Paulo, iuratis et procuratoribus et sindicis vniuersitatis hominum castri nostri de Episcopali et terminorum eiusdem, quod habuimus et recepimus tam^a a vobis^b quam a diuersis personis nomine dicte vniuersitatis octo mille^c octingentos sol. barch. de terno^d per diuersas solutiones ipsam vniuersitatem^e soluere contingentes ratione tallie del fogatge duorum annorum pro^f prestito, qui finierunt prima die presentis^g mensis marci, qua facta extitit inter ipsos.

Et ideo renuntiando exceptioni dicte peccunie non numerate, non habite et non recepte et doli de predictis octo || mille octingentis sol., facimus vobis

141. Joan Riera és de Castell d'Empordà, i el maig del 1370 ven a Bernat Frigola una mitgera censal de blat per a l'aniversari de Pere de Cassà, U-324 f. 48v. El setembre del 1377 el bisbe Bertran de Mont-rodon el nomenarà claver del castell de la Bisbal, U-69 f. 208r, i li aprova comptes els anys 1380-1384: D-166 f. 122v-123r; D-168 f. 27r, 134v; G-59 f.38v-39r; 163v. El 1383 el bisbe li dóna instruccions precises sobre el tracte que ha de dispensar al presoner Pere Feliu sa Pinya, murri i gran falsari, U-72 f. 30v D.

142. El maig del 1351 presentava Ramon de Bruguera, sens dubte parent, per al benefici fundat a Cadaqués per Guillem de Bruguera, jurista i rector de Cadaqués, U-18 f. 6v. El 1385 és arrendador de les rendes del castell de Sant Sadurní i té dificultats per un deute, U-73 f. 15r de la 2ª numeració. El 1404 hi ha causa entre ell i Bartomeu Vives, àlias Tolrà, sobre l'arrendament dels fruits episcopals del mateix lloc, U-104 f. 3r.

143. El setembre del 1360 té causa amb Ramon Despuig sobre la venda d'una vinya a la Bisbal, U-38 f. 82v. Abans havia estat jurat de la Bisbal, i el 1361 el bisbe li remetia les penes incorregudes en l'exercici del càrrec, U-39 f. 25r. El seu pare, Pere Romaguera, era de condició remensa, i per no habitar al mas de sa Font ni pagar remença li fou imposada pena de 10 lliures, que el 1367 el bisbe Ènnec de Vallterra està disposat a perdonar si Guillem habita el mas sobredit, U-56 f. 202r. Es casà amb Sibil·la, filla de Pere Estanyol, batlle de Cruïlles, en forma clandestina o mitjançant rapte, perquè el 7 de maig del 1370 Pere Estanyol promet al bisbe que farà rebre la benedicció nupcial a la seva filla i al seu espós, Guillem Romaguera, en el termini de quinze dies, G-53 f. 7v.

et dicte vniuersitati et bonis vestris et vestrorum bonum et perpetuum finem et pactum de vltierius non petendo.

Volumus autem quod omnia albarana vel instrumenta vel alie scripture tam publice quam priuate uel per aliam rationem uel literam, si qua vel si que per nos vobis facta seu facte fuerunt de predictis, comprehendantur in presenti albarano atque intelligantur et de cetero nullam roboris habeant firmitatem^h. In cuiusⁱ reiⁱ testimonium^j facimus vobis nomine quo supra presens albaranum, sigillo nostro sigillatum.

Quod fuit actum et datum Gerunde, xxvi die mensis marcii anno a Natiuitate Domini M CCCⁱⁱ Lⁱ primi.

Marges: ? | pro.

^a interlin ^b seq quadrigentas XL libras cancell ^c seq et ouad cancell ^d seq rei cancell
^e seq nobis cancell ^f seq pre cancell ^g interlin ^h seq Et cancell ⁱ interlin ^j seq premissorum cancell

1360 abril 3. Girona

ADG, U-37, f. 70r

{Al rector de Vilabertran}. Vol procedir contra alguns parroquians a causa del fogatge. Vilabertran és exempt.

Bisbe de Gerona.

Entès hauem que vosaltres per vigor d'alscunes letres nostres procehits e volets procehir contra alsclus^a vostres parroquians qui són del noble^b vescomte de Rochabertín per^c lo sindicat qui's deu fer per rahan del fogatge, ço és, que degen a nós dar per scrit tots los fochs dels hòmens de Vilabertran.

Vn, con nós no entenam ni sia nostra entenció que nuyl hom poblat dins lo loch de Vilabertran^d, qui^e és^e del vescomtat^f de^g Rochabertí, se'n tena a la dita letra nostra^g, volem que per^h vigor de la dita letra nostra^h contra los dits hòmens qui són del ditⁱ loch^j de Vilabertran^j, no procehiscats^k en^l neguna manera per la dita rahó^l.

Dada a Gerona^m, iii jorns d'abril.

^a interlin ^b interlin ^c seq raho cancell ^d seq qui sian del cancell ^e interlin ^f seq
ni de alcun baron cancell ^g interlin et post ten a seq deja fermar al dit sindicat interlin cancell
^h seq la cancell ⁱ seq seyor vescomta cancell ^j interlin ^k seq entro altre manemen nostre
hajats en contrari cancell ^l interlin

1360 abril 3. Girona

ADG, U-37, f. 70r

A Felip Dalmau de Rocabertí. No faci talla per raó de fogatge a Vilabertran, lloc exempt.

Sapiats, sényer, que nós^a hauem ab^b nostra letra^c scrit al rector de Vilabertran que él no prochescha contra nuyl hom^d de^e Vilabertran^e per vigor de la letra nostra feta per lo fogatge.

Ítem vos trametem la letra de la absolucion del batle vostra de Peralada que-ns hauets fet saber.

E si res, etc.

Bisbe de Gerona^f.

Al molt noble e molt honrat en Dalmau, per la gràcia de Déu vescomte de Rochabertí, car nabot nostre.

^a *interlin et seq* ab responent a la vostra *interlin cancell* ^b *interlin* ^c *seq* rehebuda *cancell*
^d *seq* vostra poblat dins lo loch de vilabertran per rahan del fogatge e en cas que hagues procehit ni [*corr pro los*] lo nombre dels fochs haguessen hauts no [*seq* vostra *cancell*] [*interlin*: feta *cancell*] [*interlin*: feta] pro uida vostra ni interesser [*interlin*: vostre] cor per aço no foren constrets ni forçats a sc al dit fogatge. E si res etc. *cancell* ^e *interlin*

38 (IV)

1360 abril 16. Girona

ADG, U-37, f. 107r

Als clergues de l'església de Castelló. De part del rei i de la Cort de Cervera trametin llistes de les persones laiques afocades a Castelló.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo^a Guillemo Terrades¹⁴⁴, Castilioni Maçaneti¹⁴⁵, Petro de Clota¹⁴⁶, ... Cathalani¹⁴⁷,

144. El comte Ramon Berenguer el presenta el setembre del 1362 per al benefici de la capella dels sants Just i Pastor del castell d'Empúries, D-162 f. 13v. L'octubre del 1363, essent beneficiat de la capella de sant Lluc a Santa Maria de Castelló, firma debitori al bisbe de 80 sous que li resten de pagar perquè amb Castelló Maçanet, beneficiat de Santa Maria, i amb altres clergues, van destruir «un castell de fusta, la vigília de la festa de l'Epifania passada, que els altres clergues tonsurats de Castelló havien construït i dreçat dins l'església de Castelló a honor i reverència del Senyor i de santa Maria verge, per a representar la història dels tres Reis mags»: D-162 f. 64v; U-50 f. 13r. El 1364 té una causa amb Joan de Culull, clergue de Castelló, sentenciada per Dalmau de Puig, canonge de Vilabertran, de la qual Culull apel·la, D-162 f. 13v.

Johanni Raymundi¹⁴⁸, en Bayona¹⁴⁹, Johanni Vergés, Bartholomeo Monerii¹⁵⁰, Johanni Culul¹⁵¹ et ... Moschayoni, clericis ecclesie et ville Castilionis nostre diocesis, salutem in Domino.

145. No es coneix cap més notícia sobre aquest clergue que la continguda en la nota anterior.

146. El 1362, essent clergue del monestir de Sant Miquel ses Closes, Berenguer de Cruïlles li enumerava les dones de Castelló exemptes d'entredit, U-24 f. 36r. El 1363 és beneficiat a Santa Maria i promet fer el servei del cardenal de Tulle, obtentor d'una doma dins l'església sobredita, D-162 f. 24r. Els anys 1366-1368, havent al·legat pobresa estricta, rep llicència de retenir un violari, U-57 f. 293r. L'agost del 1368 rep facultat d'absoldre matrimonis clandestins a Castelló, U-77 f. 42v-43r de la 2ª numeració. Era mort ben abans del 1397, quan hom donava la primera possessòria del benefici que havia fundat a l'església parroquial, U-86 f. 75v. El benefici, atesos els antecedents, era de renda mínima i l'octubre del 1345 el vicari general l'unia al benefici de la sagristia major de la mateixa església: D-188, 93v-94r, G-65 f. 15v-16v.

147. A l'ADG hi ha documentats dos clergues de cognom Català. Un és Francesc Català, tonsurat i ordenat en ordes menors l'any 1334 al convent de carmelites de Peralada, U-5 f. 137rv. El juliol del 1351, essent comanador de l'hospital de pobres de Castelló, és citat a comparèixer a querrella d'Alamanda, vídua de Bernat Alió, U-18 f. 18v. El març del 1361 ha de deslligar de vot el clergue Joan Garriguella, que l'any 1360 s'havia donat a l'hospital i per manca de salut demanava d'ésser dispensat del seu jurament, G-40 f. 140v-141r. L'altre és Pere Català, a qui els vicaris generals encomanen l'any 1362 el diaconil de Castelló, D-162 f. 6v. El març del 1367 li són remeses les penes incorregudes per haver-se barallat amb un altre clergue i haver-lo ferit, atesos els mèrits contrets en la defensa de la vila episcopal de Bàscara durant el pas de les companyies estrangeres, U-56 f. 112r. El 1376 apareix com a procurador fiscal del bisbe a Castelló, U-68 f. 120r, i segueix en el càrrec el 1380, quan el bisbe destitueix els altres procuradors, G-58 f. 165v-166r. Encara exercia el 1382, G-60 f. 1v.

148. A l'ADG només es coneix per ara un Joan Ramon, clergue de Palau-Saverdera des del 1364 al 1400, i devers 1404 beneficiat de Torroella de Montgrí, mort entre 1406 i 1407: D-162 f. 116r, U-89 f. 31r de la 2ª numeració; U-104 f. 90 bis r, U-107 f. 19r de la 2ª numeració.

149. Família de mercaders de Castelló d'Empúries, documentada a l'ADG a partir del 1414, quan Joan Baiona, mercader, presenta Pere Capó, prevere, per al benefici fundat per Robert Baiona, també mercader, a Castelló: D-181 f. 66v-67r.

150. L'any 1369 el bisbe nomenarà Bartomeu Moner procurador fiscal seu a Castelló, amb facultat de procedir més enllà del Fluvià, G-52 f. 146v-147r. El 1373, essent domer de Vila-sacra i per encàrrec del bisbe Jaume sa Trilla, comprarà a Asbert sa Trilla, donzell de Vilanova i nebot del bisbe, un rossí per 50 lliures: G-54 f. 158r; D-167 f. 121r. Fins al 1395 consta com a domer de Vila-sacra, amb facultat per a absoldre de matrimonis clandestins, U-84 f. 44v. A partir del 1400 és sagristà de Figueres, U-89 de la 2ª numeració, U-101 f. 19r, 46r de la 2ª numeració. Consta mort el juny del 1402, U-102 f. 35r de la 2ª numeració. Havia dotat un retaule i un aniversari a Vila-sacra, i les seves restes hi foren sebollides prop d'una pintura de sant Cristòfol, U-105 f. 37r.

151. Joan i Pere Culull són dos parents (germans?, oncle i nebot?), clergues de Castelló, que la primera setmana de Quaresma del 1355 el saig del comtat d'Empúries lliura al bisbe, per excessos comesos: U-25 f. 254v. Segurament Joan Culull era aleshores molt jove, perquè el febrer del 1361, ordenat prevere i beneficiat a Castelló, el bisbe li intimava ordre d'acreditar que havia complert 25 anys: D-161 f. 2v-3r. L'abril del 1363 Joan Culull rebia el benefici que havia resignat Pere Culull, D-162 f. 21bisv-22bisr. La possessió li fou controvertida per Guillem Terrades i hi hagué sentència de Dalmau de Puig, canonge de Vilabertran, comissari del bisbe, segurament desfavorable a Culull, perquè n'apel·là: D-162 f. 30v-31r, 98r.

Cum nos ex parte domini regis ac vigore generalis Curie per eum in villa^b Ceruarie ultimo celebrate^c et ut per dictam Curiam in^d hac parte^d deputati plene certificari et informari velimus quot sunt persone layce affocate et domum affocatam teneant et foueant in dicta villa Castilionis,

epropter vobis, de quarum discretione in Domino confidimus, ac vestrum cuiilibet dicimus et mandamus in virtute sancte^e obedientie et sub pena excommunicationis^f, quam vestrum quemlibet, canonica monitione premissa^g, mandato nostro^h huiusmodi non parentem incurrere volumus, quatenus diligentia qua poteritis nobis in scriptisⁱ numerum ipsarum personarum laycalium domos^j affocatas, ut^k predicatur, in ipsa villa tenentium et fouentium quam citius poteritis transmitatis.

Datum Gerunde, XVI die mensis aprilis anno a Natiuitate Domini M CCC sexagesimo.

^a seq Castilioni ebrini cancell ^b seq Castilionis cancell ^c seq ut ut cancell ^d interlin et in marg dext ^e seq obedane cancell ^f seq quatenus cancell ^g seq vt cancell ^h seq non cancell ⁱ seq m [interlin: vt] cancell ^j seq suas cancell ^k interlin

39 (V)

1360 abril 18. Girona

ADG, U-37, f. 73rv

Als administradors de l'ajuda del braç de les ciutats, viles i llocs reials de Catalunya, el bisbe, diputat del braç de l'església. Han manat al poble de Quart de pagar 50 sous per 73 focs del lloc, però n'hi ha 12 que són d'església: rebaixin la talla.

Als molt honrats aministradors^a de la ajuda del braç de les ciutats^b, viles e lochs reials de Cathalunya, en Berenguer per la gràcia de Déu bisbe de Girona^c, i dels^d deputats dels braços^e de l'esgleya e dels caualés en la dita ajuda, salut en nostre Seynor.

Con, segons que hauem entès, vosaltres ab vostra letra manets als^f jurats e hòmens del loch de Quart, del^g nostre bisbat^g, que dejen pagar quascun^h cinquanta sol., segons lo nombre de LXXIII focs qui és dat per lo dit loch, segonsⁱ vostra letraⁱ, e en aquest nombre n'aja XII focs qui són de senyoria e del tayl dels hòmens de l'esgleya^j del^k dit bisbat nostre^k, e ab aquels paguen e han acustumat de pagar, segons que som d'açò plenament informats,

emperamor d'açò vosaltres affectuosament pregam que contra aquests XII qui són del nombre II qui solament hi són affogats e són^l compreses en lo dit nombre de LXXIII, no enantets ne façats enantar, con sien, axí con dit és, de tayla dels^m hòmens de l'esgleya e no d'altre, e en aquel dejen^o estar^p. E^q plàcie-us que dejats manar ab vostra letra^r que ls sia lur dret^q seruat, segons lo capítol per la Cort e per la dita ajuda ordonat, la^s tenor del qual és aytal [ponatur capitulum]^s:

Ordonat^f emperò la Cort que per quascun^u foch dels damont^v dits hòmens sien pagats XX sous e no més, exceptats los poblats dins ciutats, viles e lochs reyal^w e altres^x damont dits qui àn acostumat de contribuir ab les dites ciutats e viles reyal^v en totes coses, ho almeyns àn acostumat de contribuir ab éls en dons fets al seynor rey o de^z per deffensió de la cosa pública de Cathalunya fora imposicions. Plau al seynor rey la dita comper-ticion, ab què la dita quantitat de les dites LXXII^{aa} lliures no se'n minuen^{bb}, ans se complesquen, segons que en lo primer capítol és contengut^r 152.

Dada a Gerona, a XVIII jorns del mes d'abril en l'ayn de nostre Seynor de M CCC sexanta.

^a seq del braç cancell ^b seq e cancell ^c seq v cancell ^d seq del iter cancell ^e seq deles cancell
^f seq dits homens cancell ^g interlin ^h in marg dext ⁱ interlin ^j seq segons que
da cancell ^k interlin ^l interlin ^m seq deles cancell ⁿ interlin ^o seq ésser a ells ans can-
cell ^p interlin ^q interlin et in marg sin^r seq que lus sia cancell ^s interlin ^t in calce litte-
rae ^u RAH cascum ^v RAH damunt ^w RAH reals ^x RAH seq dels ^y RAH
reals ^z RAH om ^{aa} RAH ad mille ^{bb} RAH minues

40

1360 [Data incerta] ADG, U-37, fragment b), intercalat entre folis 73 i 74

*Pere Roig, clergue de Palau (Sator)*¹⁵³. Demana al bisbe que faci saber als altres diputats perquè els homes de Palau que són d'església no han de pagar com els homes de jurisdicció reial.

Mossènyer: [Cer]ta cosa és que aquests hòmens de Palau qui són de la esgleya nuyl temps no foren de contribution ab los reyal^s del dit loch, ans àn paguat tota uaguade XXIII ss. axí con los altres de la esgleya, e encare de present paguaren lur part en los XX milia ss. que uós, mossènyer, donàs al seynor rey^a. E los reyal^s paguen ab les altres uniuersitats segons [mé]s e meyns, e [fan] entre éls imposicions, e aquels de l'esgleya no ges.

Per què, mossènyer, plàtia a uós que faça[ts] i^a letra als deputats que éls no paguen, sinó axí con los altres de l'esgleya, [co]r als cuns jurats^b de Gerona mateys dien que gran tort [l]us és fet. E axí, mossènyer, si Déus e uós no lus ajudats, desfets són.

152. Cf. *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 391; SÁNCHEZ MARTÍNEZ - ORTÍ GOST, *o. c.*, 194.

153. A l'ADG no hi ha documentat ara com ara cap Pere Roig com a clergue de Palau Sator. Sí que ha deixat rastre un Pere Roig, de Peratallada, possiblement laic, possible parent del Pere Roig de la lletra, que el 10 de juliol del 1346 feia manlleuta a favor de Bernat Roig, també clergue, G-18 f. 136v.

Humil uostra, P. Rog, clergua.
 [Man prop episc:] Fiat et hostendatur nobis.

^a interlin ^b seq dej cancell

41 (VI)

1360 abril 24. Girona

ADG, U-37, f. 199r

Credencial a Pere de Pont¹⁵⁴, notari de Girona, per als batlles de la bisbalia, que ha de visitar per afers del fogatge.

En Berenguer per la gràcia de Déu bisbe de Gerona, als^a amats vniuerses e sengles batles ho lochstenents lurs^b dels^c lochs nostres de^d Dosquers, de Crespian^d, de ça Pera, de Corçan, de Sent Sadurnín, de Vilaroman, de Vallobrega, d'Uylan e de Peret Rufin, salut^e e dilecció.

Volem e a quascun de vosaltres per^f les presens^f diem e espressament manam que en tot ço que en P. dez Pont, notari nostra, vos dirà e us manerà de part nostra per rahan del fogatge^g cregats^h, façatsⁱ e ho'behiats a é l axí com a nós, si personalment hi érem.

E açò en res no mudets.

Dada a Gerona, a xxiiii jorns del mes d'abril del ayn de la Natiuitat de nostre Seyor de M CCC LX.

Marge: pro.

In calce litterae man prop episc: Fiat.

^a ms al ^b interlin ^c corr pro del et seq los cancell ^d interlin ^e seq en n cancell ^f
 interlin ^g seq obe cancell ^h seq e obeyats cancell ⁱ interlin ⁱ interlin

154. Clergue conjugat, que el bisbe nomena notari seu el 15 de desembre del 1353: G-28 f. 56v-57r. Possible parent de Pere de Pont, notari a Avinyó el 1349 [cf. U-14 f. 66rv], és actiu com a notari episcopal fins al 1403: PM 1212, 1214, 1275, 1298, 1301, 1308, 1311, 1318, 1350, 1353, 1356, 1364, 1373, 1379, 1395-1396, 1399-1400, 1402-1403, 1408, 1410, 1413, 1415, 1420, 1424, 1426, 1430, 1440, 1447, 1453, 1459, 1463, 1468-1470, 1475-1477, 1485. Ha deixat rastre documental una discussió que va tenir amb Nicolau Figuera, un altre notari episcopal, sobre la data a posar en un debitori de 2.000 florins firmat pel bisbe al capítol, G-49 f. 50v. També consta que el febrer del 1358 tenia tres escriptures del comte d'Empúries, que aquest reclamava, U-32 f. 257v-258r.

1360 abril 29. Girona

ADG, U-37, f. 78rv

Als clergues de Madremanya. Els parroquians no han volgut fer sindicat per al fogatge; monitòria de fer-lo, sota pena d'excomunió.

Berengarius episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesie de Matremagna et aliis etc., salutem in Domino.

Cum aliqui de parrochianis vestris, prout intelleximus^a, noluerint firmare in posse discreti Ffrancisci Viaderii, notarii nostri, sindicatum ratione fogatgii quod leuatur infra diocesim || gerundensem, licet per ipsum^b notarium fuerint requisiti,

idcirco vobis et vestrum singulis per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus admoneatis generaliter in ecclesia vestra publice omnes et singulos parrochianos vestros domicilium^c facientes^c vt infra IIII dies a monitione et citatione vestris dictum sindicatum^d in posse dicti notarii firmauerint vt tenentur.

Alioquin nos ex nunc pro ex tunc etc. contra ipsos in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus.

Vosque etc.

Reddite latori presentes etc.

Datum Gerunde, XXIX die aprilis anno a Natiuitate Domini D^o CCC^o LX°.

Marges: Mandauit Philipus | pro.

^a seq nollent cancell ^b seq ve (?) cancell ^c interlin ^d seq fir cancell

1360 abril 30. Girona

ADG, U-37, f. 115v-116r

Al sagristà segon de Castelló. Urgeix la llista de focs.

Episcopus gerundensis, dilecto nobis in Christo^a Castilioni Ebrini¹⁵⁵ sacriste minori ecclesie Castilionis.

Bene recolimus quod XVI^a die presentis^b mensis^c per vos presentare mandauimus quandam nostram patentem literam G^o. Terrades, Castilioni Maça-

155. El desembre del 1351 el bisbe li confereix possessió del benefici acabat de fundar pels confreres de Sant Sadurní de Cistella, U-19 f. 100r.

neti, Petro de Clota, ... Cathalani, Johanni^d Raymundi, a-n Bayona, Johanni Vergés, Bartholomeo ll Monerii, Johanni Cululli et^e Moschayoni, clerici ecclesie Castilionis, vt vigore generalis Curie per dominum regem in villa Ceruarie celebrate nos^f certificarent et informarent quot persone layce affocate et domum affocatam tenentes sunt in villa Castilionis.

Et cum nos dictam literam habere velimus, cum dicti clerici asserant eam uos habere et habere debere, vobis mandamus expresse in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus dictam literam^g ad nos cum citius poteritis remittatis.

Et hoc aliquatenus non mutetis.

Datum Gerunde^h, vltima die mensis aprilis.

Marge: pro.

^a seq Johanni cancell ^b interlin ^c seq aprilis anno subscripto cancell ^d seq cululli cancell
^e seq l cancell ^f seq in cancell ^g seq cum citius poteritis cancell

1360 [maig 1]. Girona

ADG, U-37, f. 203r

Als clergues de la diòcesi. Eimeric de la Via¹⁵⁶, ciutadà de Girona, té 100 sous d'homes d'església provinents del fogatge de 8 sous, que el rei va perdonar a la Cort de Cervera. Intimin ordre de restitució.

Berengarius etc., clericis ecclesie etc., ut supra.

Fidedigno relatu ad nostrum nouiter peruenit auditum quod, licet illustrissimus dominus rex in celebri Curia vltimo in villa Ceruarie celebrata inter alia expresse mandauerit quod peccunie quantitates que habite fuerant ex quadam tallia que facta fuerat pro quibusdam clientibus quos illustrissima domina regina petebat ad opus cuiusdam galee in auxilium guerre quam^a rex Castelle contra ipsum dominum regem incitauerat, ac cum venerabilis Eymericus de la Uia, cuius Gerunde, qui centum sol. occasione premissa recepit et habuit a quibusdam hominibus ecclesie, reddere et restitueri postposuit et postponit, in non modicum sue anime periculum et dictorum conquerencium periudicium maximum et grauamen.

Quapropter vobis etc. quatenus eundem venerabilem Eymericum moneatis^b vice nostra ut dictos c sol. eisdem hominibus donet etc., infra III dies etc., quos sibi etc.

156. Cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I, n. 84 nota 221.

Alioquin nos etc. Vosque etc.
Reddite etc.

^a seq dictus cancell ^b seq citet cancell

45

1360 juny 7. Barcelona

ADG, U-38, f. 77r

A Bernat Margarit, despenser del duc de Girona. Sabent que es proposa de forçar jueus de la Bisbal i de Peratallada per raó del fogatge, prega que no ho faci.

Entès hauem per^a relatió digna de fe^a que vós entenets a forçar e fer oppressions e nouitats^b als juheus del loch nostre de la Bisbal e de Perataylada per rahon del fogatge; de la qual cosa nos meraueylam molt, con vós aquestes nouitats e oppressions^c façats ara e introduiscats als dits jueus contra dret e justícia, e no escoltada lur rahon ne deffenson, e açò en periudici nostre e de nostra iuredicció.

Per què us pregaríem^d que açò^e no faéssets^f e que sobresseguéssets al dit fet entró nós fóssem tornats a Gerona^g.

De^h cert no-ns deuriets fer greuge, car però ja nos auíe[m] profers^h.

Dada a Barçalona, a VII jorns de juyn.

Bisbe de Gerona.

Al honrat en Bernatⁱ Margarit^j, despenser^k del seynor duch^k.

Marge: pro.

^a interlin ^b seq e aço contra dret e custuma cancell ^c seq de nosaltres fer cancell ^d seq conseylariem cancell ^e corr pro aço ^f seq res mas cancell ^g seq En altra manera si nou fets vos conexerets quens sabra greu cancell ^h interlin et in marg dext man prop episc ⁱ seq margarit ciutada de Gerona cancell ^j interlin man prop episc ^k man prop episc

46

1360 juny 7. Girona

ADG, U-38, f. 77r

A Guillem Bernat de Perles, majordom del bisbe. Lletra en el mateix sentit que l'anterior.

Bisbe de Gerona.

Entès hauem que ls secretaris de la jama dels jueus de Gerona entenen a forçar e fer oppressions e nouitats als jueus del loch nostre de la Bisbal e de Perataylada per rahon del fogatge; de la qual cosa nos meraueylam molt, con ells façen açò contra dret e custuma, e no escoltada lur rahon, e encara en periudici nostre e de nostra juredicció.

Per què us diem que encontinent, vista la present, façats, procurets e digats als dits secretaris e^a lurs conseyllets^a de part nostre que no ananten^b en aquest fet ne façen anantar, ans hi sobreseguen entró nós siam tornats a Gerona.

En altra manera, si no u fan, que^c nós hi prouehirem en tal manera que éls conexeran que-ns sabrà greu e que-ns^d sab greu qui als jueus habitants en nostres lochs fa enuyg^d.

Dada a Barçalona, vt supra.

Dilecto nostro G. Bernardo de Perlis, majoridompno nostro.

^a interlin ^b seq an cancell ^c seq ho cancell ^d interlin et in marg dext man prop episc

47 (VIII)

1359 juny 8. Barcelona

ADG, U-38, f. 77v

A l'arquebisbe de Tarragona. A la carta de l'arquebisbe en la qual aquest informava sobre els focs i els síndics del fogatge, respon remetent a la lletra que els diputats dels braços eclesiàstic i militar li han adreçat¹⁵⁷.

Reuerendissime pater et domine mi: Receptis reuerendissime paternitatis et dominacionis vestre litteris super facto sindicatus quem homines locorum vestrorum debent facere^a et^a fermare^b ac etiam super connumeratione et scriptione que de focis dictorum locorum per vos fieri debent, et contentis in eis plenius intellectis, vobis et eisdem respondemus per^c presentes et remito^c prout in litteris per venerabiles deputatos brachiorum Ecclesie et militum super huiusmodi factis et eidem dominationi destinatis latius continetur.

Et si qua eidem dominationi et paternitati vestre reuerendissime placuerint me facturum^d, mandet mihi suo omnia sibi grata.

Datum Barchinone, VIII die junii.

Devotus vester Berengarius episcopus gerundensis.

Reuerendissimo in Christo patri et domino domino Petro diuina prouidentia sante (*sic*) Terrachonensis ecclesie^e Archiepiscopo.

157. Segurament perduda, per crema de la documentació emanada durant el temps de la diputació, segons l'acord pres en la Cort de Cervera: cf. supra, p. 284.

Marge: pro.

^a *interlin al man* ^b *seq prout alii eis consimiles hec facere tenentur cancell* ^c *interlin al man*
^d *seq ce cancell* ^e *seq Archi cancell*

1360 juliol 13. Girona

ADG, U-38, f. 168v-169r

El bisbe auxiliar als clergues de Sant Vicenç de Besalú. Antoni Berga, batlle de Besalú, i els jurats de la vila no respecten la immunitat de dos homes de l'abat de Besalú i els exigeixen de pagar el fogatge que ja han pagat com a homes d'església. Monitòria d'excomunió.

Frater Arnaldus Dei gratia episcopus galtellinensis vicarius etc., dilectis in Christo clericis ecclesie Sancti Vincencii de Bisullduno ac aliis etc.

Pro parte venerabilis fratris Francisci, Dei gratia abbatis monasterii Sancti Petri de Bisullduno, ad nostrum fidedigno relatu nouiter peruenit auditum quod, licet ipse ratione dicti sui monasterii duos^a habuerit homines, vocatos^b R. de Brunello et P. deç Comolat^{b158}, intra^c villam et parrochiam de Bisullduno commorantes, qui et predecesores sui in hospiciis eorum iuxta et secundum tenorem^d privilegii^e illustrissimi domini Petri felicis recordationis regis Aragonum et comitis Barchinone coram nobis exhibito et hostensu liberi sunt et immunes ab omni hoste et caualcata et ab omni questia, tolta, forcia, prestituo, seruicio et succursu, et ab omnibus exaccionibus, demandis^f, regalibus et victualibus que dici vel nominari possent^g, prout^h de hoc sunt et fuerunt ipsi et predecesores sui in dictis suis hospiciis in possessione^h; et licet ipsi R.ⁱ et Petrus persoluerunt [q]uilibet eorum viginti sol. barchinonⁱ, prout alii de dominio ecclesie, [ration]e fogacii quod leuatur et exigitur in auxilium expensarum quas^k illustrissimus dominus rex fecit et facit pro guerra quam rex Castelle contra ipsum dominum nostrum regem mouit et incitauit [et^l pro] aliis oneribus que^m homines ecclesie habent generaliter supportare^l, [at]tamen venerabilis Anthonius Berga baiulus Bisullduni, adⁿ instanciam venerabilium Fferrarii Natalis, G. Monerii¹⁵⁹, Hugueti Straderii¹⁶⁰ et Petri

158. A l'ADG és conegut un Pere des Comalat, paraire de Castelló d'Empúries, casat amb Caterina, de la qual va tenir la filla Francesca, casada amb Patllari Sabater; aquest Pere des Comalat va viure durant la segona meitat del segle XIV, ja que els documents que es refereixen a la seva filla i vídua són respectivament dels anys 1407 i 1408: U-107 f. 96r, U-108 f. 1v. Dificilment tingui res a veure amb el de la lletra.

159. És documentat a Besalú un Guillem Moner, clergue conjugat, que el març del 1360 havia estat nafrat per Bernat Serra, U-37 f. 90v. El 1362 és escrivent de Besalú, G-43 f. 89rv.

Arnaldi de Villa, juratorum dicte ville Bisullduni, contra libertates et immunitates ecclesiasticas ac contra tenorem et formam priuilegii supradicti et in dampnum non modicum et preiudicium dictorum^o abbatis et hominum ipsorum^p, non verentes incurrere penam et excommunicationis sententiam per constitutionem sacri consilii Terrachonensis contra^q huiusmodi^f inuasores, raptores et vsurpatores bonorum ecclesiarum et personarum earundem^r editas et latas^{s161} compellit et compellere nititur ad soluendum per eosdem homines in ipso fogagio quod^f nunc pro dicta guerra petitur et leuatur^f, prout alii in dicta villa habitantes, ac^v etiam in quibusdam aliis talliis que fiunt^w infra dictam villam habitantes et comorantes^v; || et eosdem homines huiusmodi occasione pignorauit et pignorari fecit et alias ipsos inquietauit, agrauit (*sic*) et molestauit; super quibus idem abbas peciit sibi per nos de iusto remedio prouidere.

Eapropter, cum nos officio quo fruimur in hac parte ecclesias et monasteria^x et personas eorum teneamur in suis immunitatibus et franquitatibus defendere et tenere, vobis et vestrum singulis harum serie dicimus et expresse mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis, quatenus eosdem venerabiles baiulum et iuratos moneatis vice nostra ut a^y predictis omnibus desistant et^y pignora omnia per ipsos baiulum et iuratos occasione huiusmodi capta et extorta ab ipsis hominibus reddant et restituant libere, vt tenentur, quodque de dampnis, [mes]sionibus et expensis ratione predicta [a] dictis R. et P. factis datis [et] irrogatis sibi satisfacionem, ut tenentur, infra vi di[es] etc., quos etc.; et^z quod ulterius ipsos homines pro premissis non agrauent nec agrauari uel molestari facia[n]t ullo modo^z. Vel vltima die etc.

Alioquin nos etc. Vosque etc.

Reddite etc.

^a corr pro duob ^b interlin ^c corr pro inf ^d seq et cancell ^e corr pro priuilegia ^f interlin ^g seq Attamen venerabilis cancell ^h interlin ⁱ seq baiulus bisullduni cancell ^j seq p ratione cancell ^k seq dominus rex cancell ^l interlin ^m corr pro quos ⁿ interlin ^o corr pro dicti ^q seq tales cancell ^r interlin et ibn marg dex ^s seq ad requisitionem venerabilium juratorum ville bisullduni ^t interlin cancell ^u interlin al man ^v seq et persoluere // sunt astricti cancell ^w in calce litt ^x seq inter homines cancell ^y seq per cancell ^z interlin al man

160. El juny del 1366 Pere Riell, domer de Sant Vicenç de Besalú, es queixa de les injúries rebudes d'Huguet Estrader; U-55 f. 141v. És donzell de Besalú, i esclarmonda, vescomtessa de Rocabertí, l'agost del 1367 li firma un terç del delme de Cistella, PM 1330.

161. És la quarta constitució del concili de Tarragona de l'any 1244, *Item cum quidam*, posteriorment reiterada: cf. Josep M. PONS I GURI, *Constitucions Conciliars Tarraconenses (1229 a 1330)*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XLVII (1974), 65-128; XLVIII (1975), 241-363; citem segons la reedició publicada dins Josep M PONS I GURI, *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, vol. II, Barcelona 1989, 280-281, 292, 302, 306, 326, 354-355, 359-360, 369-371, 384-385.

1360 agost 8. Girona

ADG, U-38, f. 93v-94r

Als clergues de Santa Maria dels Turers, de Banyoles. Alguns de Banyoles retenen efectes de la talla i fogatge de 8 sous, que el rei va perdonar a les Corts de Cervera. Intimin ordre de restitució.

Berengarius etc., clericis ecclesie^a Sancte Marie de Turario Balneolarum ac aliis etc., salutem in Domino.

Coram nobis conquerendo exposuerunt^b G.^c de Rouiria¹⁶², parator, R. Bret¹⁶³ et P. de Valfogona¹⁶⁴, paratores ville Balneolarum^c, quod licet illustrissimus dominus rex in celebri Curia vltimo in villa Ceruarie celebrata remissionem fecerit omnibus^d hominibus^e de dominio Ecclesie existentibus^e ex illis octo solidos quos a quolibet hominum et personarum habere volebat in auxilium expensarum guerre quam rex Castelle contra ipsum mouebat et in[cit]abat attamen^f venerabiles R. de Ferraronibus, Petrus de Oliuis, sartor, Johannes de Ordiuey, parator et iurati dicte ville Balneolarum, quedam pignora que ab eisdem conquerentibus^g || pro quantitate^h quam vniuersitas dicte ville soluere debebat pro predictisⁱ ... de Segalars, porteriis ipsius domini regis, pignorauit et accepit, et ipsi^j pignorati pro premissis diutius extiterunt et existunt, in non modicum^k periculum animarum dictorum iuratorum, qui^m dictos conquerentes ab hiis seruare debent indemnes et eorundem reddere et restituere postposuerunt et postponunt^m, et dictorum conquerentium preiudicium maximum et grauamen.

Quapropter ad ipsorum instantiam vobis etc. quatenus eosdem iuratos moneatis et citetis vice nostra trina legitima monitione et ut (?) restitutionem debitam eisdem conquerentibus faciant, vt tenentur, infra VI dies etc., vel vltima die etc.

Alioquin nos etc. Vosque etc.

Reddite etc.

Datum ut supra.

162. Cf. supra n. 23 nota 107.

163. A l'ADG és documentat un possible descendent o parent del Ramon Bret de la llera, Narcís Bret, comerciant de Banyoles, que el 1423 dipositava 100 florins a lluïció d'un censal que feia a la doma de Cornellà del Terri, U-326 f. 179r. El 1431 fundà un benefici a l'església parroquial de Borgonyà, D-5 f. 15v-21r. En el seu testament, del 1434, dotava un benefici a la capella de la casa de la Bastida, terme de Borgonyà, D-9 f. 159v-161v, la primera possessòria del qual es donava el 1439, U-139 f. 122r. El 1541 un altre Narcís Bret era senyor de la Bastida, U-326 f. 179r, gran casal tothora existent avui dia. Cf. PG 1118.

164. L'ADG documenta un Joan de Valfogona, clergue de Banyoles, presentat per al benefici de Santa Maria de Centenys el 7 d'octubre del 1363: D-162 f. 63rv.

^a seq sancti vincenii de bisullduno cancell ^b seq Raymundus de Ferraronibus P. de Oliuiis sartor Johannes de Ordiuey parator de Balneolis cancell ^c in calce litt ^d seq ecclesie cancell ^e interlin ^f seq ... de sagalaris portierius porter cancell ^g seq habuerunt et receperunt cancell ^h seq co (?) cancell ⁱ seq pignorauit et a cancell ^j interlin ^k seq suarum cancell ^l interlin ^m interlin

1360 agost 10. Girona

ADG, U-38, f. 132r

*A Guillem de Canet, veguer de Girona i Besalú*¹⁶⁵. *Ja que pretén prendre penyores a homes d'església de la sotsvegueria de Besalú, li recorda que es féu composició amb el rei de 20 sous per foc.*

Entès hauem, sényer^a, nouelament que vós demanats e volets hauer diuerses penes e^b bans^b de tots los homes e sengles^c de l'esgleya habitans dins^c la sotsuegeria de Busulun qui hajen^d jugat, qui hajen^e portades^f armes^g dins cemenieri e qui hajen jurat de Déu, e^h per diuerses altres coses, per què diets que han comeses losⁱ dits bans eⁱ penes.

E con sia certa cosa e^j vós sapiats bén^j que-l seynor rey aquesta^k (*sic*) ayn passat, quan li foren atorgats xx sous per^l foch^l per quascun pagès e borner de l'esgleya, relexà e perdonà^m graciosamentⁿ no solament als homes de l'esgleya, mas generalment a tots los altres totes penes e bans en què fossen cahuts, e-ls^o dits homes e pageses, qui per los serueys que han ja fets e-ls fogatges que paguen al seynor rey e altres deutes e càrrechs que han, sien en moltes maneres pobres e oppremuts^o,

pregam-uos que als dits homes d'esgleya ne^p als altres^p per les dites rahons no uuylats fer tort ne injúria^q, ans vuylats sobreseer en^r les coses damont dites, axí con deuets.

En altra manera^s, requests, hauríem a enantar migançan justícia contra vós; e^t desplauria-n^u e-n^s desplaui molt que ho hajam a ffer per^v res^v.

E d'açò, si us plau, hajam vostra resposta per^w lo portador^w.

Dada a Gerona, a x jorns del mes d'agost.

Marges: pro. | bisbe de Gerona | al honrat en G. de Canet, veguer de Gerona e de Busulú.

^a seq r (?) cancell ^b interlin ^c seq los cancell ^d seq jugr cancell ^e seq pordes cancell ^f interlin ^g seq dans cancell ^h seq molte cancell ⁱ interlin ^j interlin et in marg dext ^k

165. Veguer de Girona i Besalú des del gener del 1360 fins a l'estiu de 1363: GUILLERÉ I 132. Prestava el jurament acostumat al pedró de la Seu el 2 de març: G-35 f. 132v-133r. Al cap de pocs dies, el 14 de març prohibia als saigs eclesiàstics de fer execucions, rebent la monitòria del bisbe en sentit contrari, U-37 f. 179r-180r. Cf. LV 33.

seq hay cancell ^l interlin al man ^m seq at cancell ⁿ interlin ^o in calce litt ^p interlin
 al man ^q seq ha cancell ^r seq ate (?) cancell ^s seq han cancell ^t seq desplaer cancell ^u
 seq molt cancell ^v interlin al man ^w interlin

51

1360 agost 22. Girona

ADG, U-39, f. XLVIIv-XLIXr

El bisbe cita el veguer Guillem de Canet a justificar l'exacció de cinc sous que imposa per blasfèmies, portar armes, jocs en lloc tancat i marrades sospitoses, sota pena d'excomunió.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesiarum Sedis et Sancti Felicis Gerunde et aliis ecclesiarum ciuitatis et nostre diocesis gerundensis clericis^a uel eorum locatenentibus ad quos presentes peruenerint, salutem in Domino.

Graui et querelosa querimonia hominum ecclesiarum dicte^b nostre diocesis^b de dominio ipsarum existentium ad audientiam nostram, quod non sine magna nostri animi displicentia et dolore referimus, nouiter est perductum quod venerabilis Guillemus de Caneto, vicarius Gerunde et Bisulduni, contra illustrissimif^c principis, pii patris et domini suorum || subditorum et^d tanquam^e misericordis filiorum^f genitoris voluntatem^g et mentem domini^h regis, saluo eiusⁱ vicarii honoreⁿ, et plus ad ardorem^j extorquende et habende pecunie et^k pro sacianda^l ingluuie sui proprii massupii (*sic*) quam ad zelum iustitie et vtilitatem^m magestatis reg[i]e autⁿ [...] obseruandam^o prospiciens^o et anelans, a quolibet dictorum hominum^p quinque sol. aut plurimam quantitatem^q, uidelicet pro penis seu^r bannis impositis^q pro jurando contra Deum et eius sanctos et quia arma per loca clausa^s uel alias deportarunt et in locis ipsis luserunt et itinera non condirecta tenuerunt aut alia^t modica, prout colore exquisito sibi expedire uidetur, eis imposita aut aliquid premissorum eos comississe uel in ea incidisse^u iniuste^v et sine cause cognitione^v minus uere pretendit, habuit et extorssit et extorquere etiam^w nititur, in dampnum, preiudicium et grauamen dictorum hominum non^x modicum^x et^y dominorum ecclesiasticorum etiam eorumdem; qui homines sic multipliciter et sine misericordia^z per eum^{aa} et^{bb} per tam^{cc} multiplices peccuniarum quantitates in subsidiis^{dd}, seruiciis^{ee}, talliis et fogagiis ac aliis iuuaminibus quam^{ff} alias^{ff} per eos dicto domino regi pro deffensione^{gg} terrarum suarum a guerra quam rex Castelle contra eum indebite incitauit, quam etiam^{hh} pro aliis multiplicibus oneribus ipsorum hominum, que miserabiliter etⁱⁱ fame ac penuriis variis dolorose sustinere et portare habuerunt et habent^{jj} quasi^{kk} ad extremam necessitatem^{ll}, licet afflicto non esset addenda

afflictio sed^{mm} miserendum potius^{mm}, resque publicaⁿⁿ et^{oo} communis vtilitas^{pp} deprimitur et eius egestas imoderate noscitur augmentare, dicti hominum domini, qui suos redditus pro uite eorum sustentatione necessario^{qq} ab eis^{rr} debent participare^{ss} coguntur^{tt} inopia comprimi simul^{uu} cum ipsis hominibus eorumdem^{vv}.

Nosque^{ww} talia sic importabilia, sic prejudicialia^{xx} et passim^{yy} omnibus sic dampnosa et^{zz} huiusmodi clamore dolorose perterriti^{zz} non possumus nec debeamus contra commune bonum et vtilitatem publicam^{aaa} || oculis conuenientibus pertransire, et ex eo etiam quod idem vicarius cum iustitia per procuratorem nostrum^{bbb} cum^{ccc} instrumento publico^{ccc} ut a [pre]dictis sic iniustis, sic enormis et sine misericordia exactis et habitis et extortis^{ddd} caritatiue requisitus noluit neque uult aliquatenus abstinere^{eee}, attendentes^{fff ggg-} quod non fuit nec est mens nec dicti domini nostri regis intencio quod dicti homines taliter contra iustitiam et sic multipliciter opprimantur, presertim debiles (?) de quibus nulla comoditas phisco regio aplicatur seu potius res publica deprimitur et dicti homines ex tunc depauperantur^{fff},

vobis per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis, quam vestrum quemlibet requisitum e[t] nostra monitione premissa incurrere uolumus nisi feceritis que mandamus, quatenus iamdictum venerabilem vicarium moneatis et citetis vice nostra ut a predictis exactionibus pro premissis uel aliquo premissis dictis hominibus infligitis et infligendis per eum penitus abstineat, et^{hhh} quemcumque processum contra eos uel aliquem ex ipsis tam cum scriptis quam sine scriptisⁱⁱⁱ factum reuocet et^{jjj} cancellet penitusque anullet seu reuocari, cancellari et annullari^{kkk} faciat, ut tenetur; et nichilominus omnes et singulas peccuniarum et bonorum quantitates pro premissis uel aliquo premissorum per eum uel alium eius nomine habitas et extortas ab ipsorum singulis^{lll} hominum quouis modo eis^{mmm} restituatⁿⁿⁿ libere et quiete et absque diminutione aliqua, ut tenetur^{ooo}, iuramentum in nouitate sua pro obseruanda iustitia ecclesiis et personis ac hominibus earumdem per ipsum prestitum inuiolabiliter obseruando^{ppp}, seu^{qqq} restitui faciat, ut tenetur^{qqq}, infra sex dies a monitione et citatione vestris proxime et continue in antea numerandos, uos eidem vicario ad hec et quodlibet predictorum pro primo, secundo, tertio et peremptorio termino nostro nomine assignetis et nos sibi etiam tenore presentium assignamus; vel vltima die ipsorum VI dierum si feriata non fuerit, alias sequenti die proxime non feriata, Gerunde coram nobis compareat causas et rationes legitimas si quas habet ob quas premissa non teneatur facere hostensurus et in iustitia processurus.

Alioquin^{rrr} || et^{sss} quia idem dominus noster rex in Curia generali Ceruarie proxime celebrata, cum littera sua patenti^{ttt}, cuius data fuit Ceruarie XX die decembris anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o L^o nono, de certa scientia remisit omnes et quascumque penas ciuiles vsque et per totum ipsum^{uuu} mensem^{vvv} decembris preteriti omnibus hominibus ecclesie, de qua littera eidem

venerabili vicario facta extitit plena fides¹⁶⁶, idcirco^{sss}, licet non sit dubium dictum vicarium excommunicationum sententias per constitutiones^{www} sacri concilli Terraconensis^{www} contra inuasores et raptores bonorum ecclesiarum et personarum earumdem latas¹⁶⁷ incurrisse, nos ex nunc pro ex tunc et ex tunc pro ex nunc, vestris monitione et citatione legitimis eiusque mora et culpa precedentibus, [contra eum] in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus. Vosque eundem ex tunc excommunicatum in vestris ecclesiis, nisi interim aliud a nobis receperitis in mandatis, publice nuntietis duobus uel tribus diebus dominicis continuis uel festiuis et tamquam excommunicatum ab aliis euitari etc. Significantes nichilominus eidem ex parte nostra quod nos ex tunc ad obseruandum contra ipsum dictas constitutiones et alias contra eum procedemus iustitia mediante.

Reddite etc.

Datum Gerunde, xxii die mensis augusti anno a Natituitate Domini M CCC LX.

Marges: pro / corrigantur tres sequentes

In calce fol. XLVIII, man prop episc: Bene uadit ista satis, set est summe necessarium quod fiat hic [mentio] quod dominus rex omnes istas penas et alias in Curia Ceruarie remisit, quia iuuat factum nostrum et procesum, et si dicatur per iucarium quod ab illo tempore citra ipse punit [et] ducens in quie (?)... (*fine mutilus*)

^a interlin ^b in marg dex ^c seq domini regis cancell ^d seq eorum cancell ^e interlin ^f seq patris cancell ^g seq men cancell ^h interlin ⁱ seq homen cancell ^j seq habende peccunie cancell ^k interlin ^l seq sites cancell ^m seq publicam obseruandam uel vtilitatem [interlin: et] cancell ⁿ interlin ^o seq uel anelans cancell ^p seq el uidelicet cancell ^q interlin al man ^r interlin ^s seq por cancell ^t seq non (?) cancell ^u seq p cancell ^v interlin ^w interlin ^x in marg dex al man ^y seq suorum cancell ^z seq afflicti [interlin: tam] cancell ^{aa} seq afflicti quam cancell ^{bb} interlin ^{cc} interlin ^{dd} seq et cancell ^{ee} seq et cancell ^{ff} interlin ^{gg} seq sue cancell ^{hh} interlin ⁱⁱ seq deimportabili cancell ^{jj} seq ad cancell ^{kk} seq extremam pro dolor cancell ^{ll} seq pro dolor deuenerunt cancell ^{mm} interlin ⁿⁿ seq in cancell ^{oo} interlin ^{pp} corr pro vtilitatis ^{qq} seq habent cancell ^{rr} seq habent cancell ^{ss} seq simul cum dictis suis hominibus inopia homi cancell ^{tt} in marg sin ^{uu} interlin ^{vv} seq Et cum cancell ^{ww} interlin ^{xx} seq sic cancell ^{yy} interlin ^{zz} interlin et in marg dex ^{aaa} seq et huiusmodi quereloso clamore perterriti preterire cancell ^{bbb} seq facto inde instrumento cancell ^{ccc} interlin et seq requisitus et monitus in marg dex cancell ^{ddd} seq noluit cancell ^{eee} seq abstinere iter cancell ^{fff} in marg sup ^{ggg} seq etiam (?) cancell ^{hhh} seq quemque cancell ⁱⁱⁱ seq factis cancell ^{jjj} interlin ^{kkk} corr pro annulaiari ^{lll} seq hominibus cancell ^{mmm} seq redeat cancell ⁿⁿⁿ interlin al man ^{ooo} seq [interlin: restituet uel restitui faciat] infra sex dies iuramentum prestitum per eum cancell ^{ppp} seq restituat interlin cancell ^{qqq} interlin ^{rrr} seq nox ex nunc pro ex tunc et ex tunc pro ex nunc vestris monitione [interlin: vestris monitione inter] et citatione legitimis eiusque mora et culpa precedentibus cancell ^{sss} in marg sup al man ^{uuu} interlin ^{vvv} seq ipsius interlin cancell ^{www} in marg sin et interlin

166. Cf. supra n. 21.

167. Cf. supra n. 48 nota 161.

1360 agost 22. Girona

ADG, U-39, f. XLIXrv

El bisbe als clergues de Sant Vicenç de Besalú. Mateix contingut que la lletra anterior.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesiarum Sancti Vincentii de Bisullduno et aliis ad quos presentes peruenirint nostre diocesis, salutem in Domino.

Fidedignorum relatione et frequenti querimonia pro parte hominum ecclesiarum dicte nostre diocesis ad audientiam nostram^a nouiter est perducum quod discretus^b R^c. M[a]ries^d168, procurator^e seu regens^e officium procuratoris fischalis in curia Bisullduni, contra expressam uoluntatem et mentem illustrissimi principis et domini nostri regis, qui tanquam^f dominus et^g vt pater filiis est^h suis subditisⁱ pius^j et misericors^l, et plus, eius honore saluo, ardore^k extorquende peccunie et habende pro^l sui marsupii^m ingluuie saciandaⁿ quam ad zelum iustitie et vtilitatem publicam prospiciens || et anelans^o, tam propria auctoritate quam mandato per venerabilem G. de Caneto, vicarium Gerunde, sibi facto, exquisitis^p coloribus^p a quolibet dictorum hominum quinque sol. aut plurimam quantitatem videlicet pro penis seu^q bannis impositis^q pro iurando^f contra Deum et eius sanctos et quia arma per loca clausa uel alias deportand[o] et in locis ipsis ludendo et itinera non condirecta tenendo aut aliis^s modicis^s prout colore acquisito sibi expedire uidetur impositi[s]^f, uel aliquo premissorum per^u eos commississe^v uel in ea incidisse pretendens ex^w arrupto et ordine iuris non seruato et informacione aliqua non recepta^w, habuit et extorsit et extorquere nititur, sibique diuersas penas imposuit^x et^x imponit ad faciendum cum eis compositiones et iuratorias cauciones pro exsoluendis sibi ratione dictarum penarum seu^y bannorum^y diuersis peccunie quantitatis.

Et etiam predictus R. Maries, facta compositione per homines ecclesie predictos cum dicto venerabili vicario, ab aliquibus^v, ab aliquibus IIII, ab^{aa} aliquibus III^{aa}, ab aliquibus II sol. et plus et minus, per vim et violentiam et compulsione penarum asserendo^{bb} debere habere retrodecimam, habuit et

168. El 1355 és documentat el clergue Bernat Maries, U-25 f. 103r. El Ramon Maries de la lletra és molt probablement el mateix que el juliol de l'any 1383, amb Pere Maries, Pere Vilella, Jaume Roca i Joan Esponellà, tots de Besalú, obliga el sotsveguer a requerir el bisbe perquè convoqui contra ells comunia de pau i treua, U-72. f. 41v-42 C. El 25 d'agost del 1360 Pere Maries i la seva esposa Francesca seran requerits pel bisbe perquè executin el testament i les últimes voluntats de Ponç de Santamaria i de la seva muller, de Francesc Foltrera i de la seva muller, pares de la dita Francesca, i de Pere Maries, clergue d'Orsavinyà, sota pena d'excomunió: U- 38 f. 146r-147r. Consta que el bisbe el va processar per la imposició dels cinc sous; s'han conservat 7 folis d'aquest procés: C 51, n. 12. Cf. infra n. 59.

extorsit, in dampnum, periudicium et grauamen dictorum hominum non modicum et dominorum ecclesiasticorum etc., ut supra.

Marge: pro.

In marg dex man prop episc: Set fiat hic mencio quod iste simul et ultra a les ve habuit XII diners et aliquotiens II sol.

^a seq fidedig cancell ^b seq Berengarius cancell ^c interlin ^d seq procuratorem seu regentem cancell ^e interlin ^f seq pius cancell ^g interlin ^h seq [interlin: pius et] misericors cancell ⁱ seq plus eius honore saluo cancell ^j interlin ^k seq exti cancell ^l seq sa cancell ^m seq inole cancell ⁿ ms sacienda ^o seq pro mandato cancell ^p interlin al man K ^q interlin ^r seq de deo cancell ^s corr pro aliasmodicas ^t corr pro impositi[s] ^u interlin ^v corr pro comisso ^w interlin al man ^x in marg dex et interlin ^y interlin ^z seq qu cancell ^{aa} interlin al man ^{bb} seq he cancell

1360 agost 22. Girona

ADG, U-39 f. XLIXv-Lr

El bisbe a tots els clergues. Monitòria contra el veguer Guillem de Canet, que perpetra exaccions ajudat per Bonjuhà Benvenist¹⁶⁹, jueu de Besalú.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesiarum ciuitatis et nostre diocesis gerundensis vel eorum locatenentibus ad quos peruenerint, salutem in Domino.

Grauis querimonia pro parte hominum ecclesiarum dicte nostre diocesis existentium facta aures nostras nouiter circumstrepit quatenus venerabilis G. de Caneto, vicarius Gerunde et Bisullduni, pretendens et asserens contra^a iustitiam et^a minus uere, saluo eius honore^b, dictos homines in penas^c et banna diuersas et diuersa^d pro jurando contra Deum et eius sanctos, portando arma et ludendo in locis clausis uel alias, seu itinera non condirecta tenendo, et

169. El 1338 Bonjuhà Benvenist és actiu a Besalú, on té causa contra Arnau d'Illa, de Dosquers, per un deute de 40 sous, que finalment pagarà el bisbe, a condició que el sotsveguer retiri la querella interposada pel jueu: U-47 f. 43v-44r. El 1349 Pasqual Coromina i Bernat de Setcases, de Besalú, reconeixen deure a Benvenist, en nom de tots els jueus de la vila, 12 lliures pagades al bisbe per raó de furt comès pel dit Coromina: G-38 f. 139r. Prestà diners al bisbe Arnau de Mont-rodon, perquè, mort aquest, el jueu requeria els marmessors la paga de 174 sous: G-29 f. 2rv. L'abril del 1359 tenia cura dels interessos de Tolrana, vídua de Bonjuhà Biona, jueu de Besalú, veí d'Olot, i cedia a Pere Romeu, de Juvinyà, un seguit de deutes inscrits a la cúria de Besalú, contrets per Guillem Frigola, de Juvinyà, amb el difunt Bonjuhà Biona, DJG 385. Encara el juliol del 1364 requeria Pere Virgili, tutor dels fills i hereus de Pasqual de Mitjavila, de Pedrinyà, parròquia de Crespià, 55 sous que li devia: U-51 f. 33r (= DJG 436). Cf. infra n. 60.

alias diuersas penas, prout sibi placet dictis hominibus^e exprimere, incidisse, pro^f dictis^g penis et bannis ab eis et^h eorum bonisⁿ habendis et extorquendis, pluribusⁱ et diuersis minis et terroribusⁱ dictos homines concutitur atque terret, quibus sic perterritis et concussisⁱ 170, Bonjuhà Beuenist, iudeum perfidum Bisullduni^k, ipsis hominibus interponit, quem^l tamquam assessorem et conciliarium sibi assumpsit contra iura et constitutiones Catalonie generales, cum ipsi iudei cum in officiis publicis preferuntur sub tali pretextu christianis quam plurimum sint in[hone]sti^l, || ut ipsius iudei falsa et^m sagaci suggestione seducti aliquam, licet obnoxii non existant, dicto vicario persoluant peccunie quantitatem, satagens et cominans idemⁿ iudeus, qui in hiis se sponte ingeritⁿ, quod nisi sibi ad aliquam peccunie quantitatem dicto vicario persolendam non acquisierint, quod ipse vicarius ad capiendum eos et eorum bona procedet et grauius condempnabit, et^o qui tamquam servus a domino reprobatus in cuius mortem sui^p genitores^p nequiter perpetrarunt^o. Qui iudeus suis progenitoribus non degeneratus^o, qui^q pro^r peccunia minima^r Jhesum saluatorem nostrum tradere non erubuerunt et peccare non crediderunt, animam suam, reddentes^s nobis pro gratia contumeliam et de familiaritate contemptum^s, et dicti vicarii dampnato animo in^r gehennam perducere^u et^v dictos homines dampnificare^w in personis et^x in bonis etiam non formidat, quinimo^y dictos homines inducit ut quantitates aliquas, licet innocii penitus existant^z, persoluant vicario supradicto^y; qui^{aa} vicarius in non modicum sue anime periculum certam partem de peccunia mediante et tractante dicto iudeo inde adempta^z dampnabiliter tribuit pro labore^{aa}. Et cum parum periculosum non existat cum infidelibus et dampnatis participare et eos consulere in agendis et potissime cum^{bb} iudeo ipso apud bonos et graues de falsa et iniqua ac^{cc} fraudulenta^{cc} conuersatione multipliciter diffamato, et nos tam saluti anime dicti vicarii quam vtilitati dictorum hominum teneamur^{dd} in hac parte^{dd} ex nostri officii debito^{cc} prouidere, considerantes^{ff} quod tanto serius super hiis dicti iudei perfidia insalserit (*sic*), quod nisi super hoc debite et breui tempore succurratur christianorum exauriet facultates^{ff},

eapropter vobis per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus iam dictum venerabilem vicarium moneatis primo, secundo, tertio et peremptorie vice nostra^{gg} quod^{hh} ⁱⁱ, sicut cupit reputari fidelis, a^{hh} dicto Beuenist iudeo perfido^{jj} super premissis uel aliis consulendo uel^{kk} alias^{ll} non^{ll} participet vllo modo, immo ab omni

170. Nota *in mar inf*: «Fiat hic mentio de quadam constitutione regia olim facta prohibente ne officialis regius possit habere iudeum in assessorem uel etiam iuxta tenorem ipsius quam... » (*fine non legitur*). L'annotador tenia cultura jurídica i bona memòria. En la Cort de Montsó de 1289 el rei Alfons II sancionà la constitució següent: «Item ordenam e-statuim que negun jueu no pusche tenir loch de veguer ne de batle ne esser assessor per ço que car gran dan se'n segueix». Aquesta constitució no és recollida en la tercera compilació (1704), però figura en el text de la primera: cf. Josep Me FONT I RIUS ed., *Constitucions de Catalunya. Incunable de 1495*, Generalitat de Catalunya – Departament de Justícia, Barcelona 1988, p. {104}.

participatione eiusdem penitus abstineat prout decet, ne eius deceptione, quod absit, in futuro seculo penam sentiat dampnatorum.

Alioquin nos ex nunc pro ex tunc^{mm} et ex tunc pro ex nuncⁿⁿ, vestra monitione legitima eiusque culpa seu inobedientia precedentibus, cum excommunicatio obedientibus^{oo} medicinalis sit^{pp} et non mortalis, contra eum in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus.

Reddite latori presentes literas subscriptione vestra diem monitionis vestre continente in signum mandati completi apposita in eisdem.

Datum Gerunde, xxii die augusti anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o LX°.

^a interlin al man ^b seq in diuers cancell ^c corr pro pennas ^d corr pro diuersas ^e seq
i cancell ^f seq quibus quidem cancell ^g interlin ^h interlin ⁱ corr pro plures et diuersas
minas et terrores ^j seq Bene cancell ^k seq inter ipso cancell ^l in calce litt al man
^m seq sagacii cancell ⁿ interlin ^o in marg sup ^p interlin ^{o'} ms degeneratis ^q seq
nec trad cancell ^r interlin ^s in marg sin al man ^t seq geh cancell ^u seq nec cancell ^v
interlin ^w seq tam cancell ^x seq nis quam cancell ^y interlin et in marg dex ^z seq dicto
vicario cancell ^{z'} ms adepta ^{aa} in calce litt al man ^{bb} seq ipso cancell ^{cc} interlin ^{dd}
interlin ^{ee} seq teneamur deb cancell ^{ff} in calce litt al man ^{gg} seq ne cancell ^{hh} interlin
al man ⁱⁱ seq si cancell ^{jj} seq in cancell ^{kk} seq aliis non cancell ^{ll} interlin ^{mm} seq
pro cancell ⁿⁿ seq vestris cancell ^{oo} interlin ^{pp} seq non cancell

1360 agost 25. Girona

ADG, U-38, f. 144v-145r

Als clergues de la diòcesi. Els homes d'església de la diòcesi es querellen contra Bonjuhà Benvenist, jueu de Besalú, que els acusa falsament davant els curials reials. Exhortin que ningú no manllevi diners.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis^a ecclesiarum Sedis et ciuitatis et nostre diocesis gerundensis ad quos presentes peruenerint, salutem in Domino.

Graui querimonia pro parte hominum diocesis gerundensis de dominio ecclesiarum existentium nobis intimata ad audientiam nostram nouiter est perductum quod^b Bonjuhà^c Beuenist, judeus Gerunde, a sua et progenitorum suorum peruidia (*sic*) non degenerans sagaci et sua falsa astucia in negotiis curialium regalium Bisullduni et alibi se ingerens et^d ipsis hominibus asserens quod venerabilis G. de Caneto, vicarius Gerunde et Bisullduni, et alii curiales^e domini regis homines ipsos et eorum bona sine^f cause cognitione et alio iuris ordine non seruato, sed ex arrupto^f (*sic*) capere et grauitate punire intenderant pro penis et bannis in quibus tam iurando contra Deum et eius sanctos^g, arma portando et ludendo in locis clausis seu alias, quam^h itinera non condirecta tenendo, quam etiam aliter, prout ipseⁱ infidelis^j eis falso

exprimebat, nisi compositionem cum eisdem curialibus, siue^k obnoxii siue innoxii essent, facerent per eorum singulos exsoluendam. Cuius quidem homines^l dicti^l iudei assertionibus falsis territi et seducti, certas pecunie summas exsoluerunt, de quibus iudeus ipse certam partem pro suo doloso tractatu persolutis^m, per ipsos hominesⁿ acquisiuit et dicti curiales eam sibi ratione^o preuia exsoluerunt, in^p non modicum dampnum et preiudicium ditorum hominum et^q dominorum suorum^q, et contra uoluntatem et interesse^r inclitis^s ac magnifici domini regis^{s p}. Et hoc non mirum si idem iudeus^t premissa et similia et etiam majora^u comitit, qui^v suis progenitoribus degenerare non uult, qui pro peccunia etiam minima Christum Jhesum salua-||-torem nostrum tradere non erubuerunt^w. Et cum parum periculosum fidelibus^x non existat cum tali infideli^y et perfido condempnato et^z crucis Christi inimico^z participare et^{aa} ab^{bb} eo petere^{bb} consilium^{cc} in agendis, presertim^{dd} cum ipsi iudei quos propria culpa submisit perpetue seruituti nobis ingrati existant et nobis illam retributionem de nostra familiaritate nugem (*sic*) dant iuxta uulgare prouerbium “mus in pera, serpens in gremio, ignis in sinu”, suis consueuerunt hospitibus exhibere^{dd},

ea^{ee} propter, ne^{ee} in contumeliam Creatoris aliquis prosilire presumat^{ee}, uobis per presentes dicimus et mandamus in uirtute sancte obeidentie et sub pena excommunicationis quatenus^{ff} trinam generalem monitionem in ecclesiis uestris publice faciatis vniuersos^{gg} parrochianos uestros amonendo et nominatim^{gg} illos qui ex parte uestra fuerint nominati ne aliquis clericus uel laycus^{hh} cuiusuis gradus uel conditionis existat dicto Beuenist iudeo emendo, uendendo, mutuando seu manuleuandoⁱⁱ, molendo^{jj}, panem coquendo^{jj} uel consulendo^{kk} uel aliquo etiam^{ll} quouis participationis genere publice uel occulte participet ullo modo, donec^{mm} plene restituerit quidquid habuerit ex predicto^{mm}.

Alioquinⁿⁿ, uiginti dierum spatio lapso et factis dictis tribus generalibus monitionibus per uos^{oo} contra omnes et singulos qui contra dictas monitiones uestras fecerint, nos ex nunc pro ex tunc et ex tunc pro ex nunc, uestris monitionibus et ipsorum culpa precedentibus, contra eos generalem in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus, uosque eisdem ex tunc generaliter et specialiter illos quos sibi participasse noueritis excommunicatos in ecclesiis uestris^{pp} publice nuntietis et illos quos nominatim et specialiter^{qq} nuntiaueritis ab aliis euitari faciatis tantum et tamdiu donec de^{rr} eorum absolute legitime uobis constet.

Reddite latori presentes literas diem receptionis earum continente in signum mandati complet apposita in eisdem.

Datum Gerunde, xxv^a die augusti etc.

Marge: pro. / corrigantur omnia scripta

^a seq ecclesie cancell ^b seq Bentuen {interlin: bantbeh} cancell ^c interlin ^d seq asserens cancell ^e seq dicti cancell ^f interlin al man ^g seq dub cancell ^h seq in cancell ⁱ seq exp ex cancell ^j interlin ^k seq innoxii siue cancell ^l intrlin ^m interlin ⁿ seq perso-

luti acquirebat cancell^o seq per cancell^p in calce litt^q interlin^r seq dicti domini
 regis cancell^s add man prop episc^t seq d cancell^u seq non cancell^v seq de cancell^w
 seq et peccare non crediderunt cancell^x interlin^y seq condempna cancell^z interlin^{aa}
 seq eis cancell^{bb} interlin^{cc} ms consulium corr pro consulere^{dd} in marg sup al man^{ee}
 in marg sin al man^{ff} seq janad (?) cancell^{gg} in calce litt^{hh} seq cuius ui cancellⁱⁱ
 seq uel alia cancell^{jj} interlin^{kk} seq per publice uel occulte cancell^{ll} interlin^{mm} in
 marg dex man prop episcⁿⁿ seq nos cancell^{oo} seq factis cancell^{pp} seq nun cancell^{qq}
 seq nuntiauertis cancell^{rr} seq eius [interlin: de iudiciis dampnationis dat et d] cancell

1360 agost 25. Girona

ADG, U-38, f. 145r-146r

El bisbe a tots els clergues. Monitòria d'excomunió contra els qui venguin i comprin res de les penyores que Guillem de Canet ha pres a homes d'església.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesiarum ciuitatis et nostre diocesis gerundensis^a vel eorum locatenentis (sic) ad quos presentes peruenerint, salutem in^b Domino^b.

Cum venerabilis Guillemus de Caneto, vicarius Gerunde et Bisullduni, contra iustitiam^c et sine cause cognitione et alias contra^c mentem et voluntatem illustrissimi principis et domini nostri regis Aragonum et plus ad ardo-rem extorquende^d et habende peccunie pro sacianda sui proprii || marsupii ingluuie quam ad zelum iustitie et vtilitatem magestatis regie obseruandam prospiciens et anelans, a quolibet hominum dicte nostre diocesis de dominio ecclesie existentium quinque solidorum aut plurium quantitatem uidelicet ratione penarum et bannorum in quas iurando^e contra Deum et eius sanctos, arma^f portando et ludendo in locis clausis seu alias, itinera non condirecta tenendo aut alia modica comitendo^g, prout colore exquisito et pro sue uoluntatis libito^h eosⁱ incidisse pretendit habuit et extorsit et extorquere etiam nititur, in dampnum et preiudicium et grauamen dictorum hominum non modicum et dominorum eorumdem¹⁷¹. Qui homines sic multipliciter et sine misericordia per eumdem vicarium propter multiplices peccuniarum quantitates quasⁱ tamⁱ in subsidiis, seruiciis, taliis, fogagiis et aliis ajudis per ipsos dicto domino regi pro deffensione terrarum suarum a guerra quam rex Castelle contra eum indebite incitauit, quam^k multiplicibus oneribus que iidem supportare habent, quam etiam e fame et penuriis variis dolorosis affliguntur persoluere^l habuerunt^l, licet afflicto non sit addenda afflictio sed potius mise-

171. A l'altura d'aquest paràgraf, hi ha la nota següent, autògrafa del bisbe: «Ista nichil ualet. Principiauit istam litteram contra uicarium et dimitit eum et concludit contra iudeum et iudeos et contra parrochianos. Concludat contra uicarium quod habeat reddere etc».

rendum, coguntur quasi ad necessitatem ultimam deuenire, resque publica et communis vtilitas deprimitur et immoderata et intolerabilis egestas in^m eis^m noscitur augmentari, ac domini ipsorum hominum, qui redditus pro eorum vite sustentatione ab eis necessarioⁿ debent percipere, simul cum dictis suis hominibus inopia comprimuntur.

Nosque super hiis importabilibus, sic preiudicialibus et passim omnibus sic dampnosis, clamore dolorose perterriti teneamur quantum cum Deo possumus armis spiritualibus obuiare, et^o quia dictus^p dominus noster rex in generali Curia Ceruarie proxime celebrata cum littera sua patenti, cuius datum fuit Ceruarie xx^a die decembris anno a Natiuitate Domini M^o CCC^o L^o nono, de certa scientia remisit omnes et quascumque penas ciuiles vsque et per totum mensem decembris proxime preteriti omnibus hominibus ecclesie, de qua litera eidem venerabili vicario facta extitit plena fides^o, idcirco vobis per presentes dicimus et expresse mandamus in vitute || sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus^q trinam generalem monitionem in ecclesiis vestris publice^f faciatis vniuersos et singulos parrochianos vestros generaliter^s amonendo ne^e vllus^u ex eis aliqua pignora per ipsum^v vicarium uel alium seu alios eius nomine ab ipsis hominibus pro premissis uel premissorum aliquo capta, publice uel occulte, per se uel interposita persona emere^w uel vendere uel^x vendi facere^w audeat quouis modo; et nichilominus quicumque cuiusuis conditionis seu status existat qui per iudeum uel iudeos aliquos ipsa pignora uel aliquid ex eis emi sciuerit tali seu talibus ementibus ea iudeis vendendo, emendo, bladum^y molendo^y, panem coquendo uel quouis modo alio participationis genere participet, uel participare audeat quouis modo. Nos enim ex nunc pro ex tunc et ex tunc pro ex nunc, uestra trina legitima monitione precedente, contra dictos^z vendentes et ementes huiusmodi, necnon contra^{aa} participantes dictis iudeis quos sciuerint, ut^{bb} predicatur^{bb}, pignora ipsa emisse, necnon etiam^{cc} contra auxilium, consilium uel iuuamen in premissis uel aliquo premissorum publice^{dd} uel occulte^{dd} dantes generalem in hiis scriptis excommunicatinis sententiam promulgamus, absolutione eisdem^{ee} illorum qui ea scienter uel maliciose incurrerint nobis uel superiori nostro preterquam in mortis articulo specialiter reseruata.

Reddite latori presentes litteras subscriptione vestra diem qua eas recepistis^{ff} continente in signum mandati completi apposita in eisdem.

Datum Gerunde, xxv die mensis augusti anno a Natiuitate Domini MCCCLX¹⁷².

Marges: pro | +

^a seq s cancell ^b interlin ^c interlin ^d seq peccunie cancell ^e seq d cancell ^f seq
per cancell ^g interlin ^h seq asser eos asserere cancell ⁱ interlin ^j interlin ^k seq mu

172. *In calce litterae, manu propria episcopi*: “Item fiat mencio de remissione domini regis in Curia Ceruarie, ut in alio quaterno”.

(?) cancell^l interlin et in marg dex^m interlinⁿ seq habent participare cancell^o add
 in calce litt al man^p interlin^q seq generalem cancell^r interlin^s interlin^t seq
 aliquis cancell^u interlin^v seq captum cancell^w interlin^x seq vende cancell^y inter-
 lin^z seq ementes cancell^{aa} seq dict cancell^{bb} in marg dex^{cc} interlin^{dd} inter-
 lin^{ee} interlin^{ff} seq excommunicationis cancell

56

1360 agost 25. Girona

ADG, U-38 f. 147r-148r

El bisbe a tots els clergues. Guillem de Canet ha multat i empresonat dos homes de l'abat de Besalú pel haver fet recurs a la jurisdicció eclesiàstica, que el rei s'ha compromès a respectar a les Corts de Cervera, mitjançant instrument que es reproduueix. Monitòria d'excomunió.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilectis in Christo clericis ecclesiarum Sedis, Sancti Felicis, Sancti Vincentii de Bisulduno et aliis ecclesiarum ciuitatis et nostre diocesis gerundensis clericis^a vel eorum locatentibus ad quos presentes peruenerint, salutem in Domino.

Noueritis quod licet illustrissimus princeps et dominus noster rex Aragonum in fauorem nostri^b, libertatis ecclesiastice et^c rei publice^c olim duxerit quasdam litteras concedendas ac nobili gerenti vices gubernatoris in Cathalonia generalis, necnon vicariis, baiulis ceterisque^d officialibus suis dirigendas, quarum series sic se habent¹⁷³:

Attamen venerabilis G. de Caneto, vicarius Gerunde et Bisullduni, sua^e auctoritate propria et^e contra voluntatem regiam et contenta in litteris supradictis et eas penitus^f spernendo in non modicum nostri^g et nostre libertatis ecclesiastice et rei publice^g dampnum, preiudicium et grauamen^h, nuper Petrum de Fonte¹⁷⁴, parrochianum et operarium ecclesie deⁱ Spondiliano, eo solum quia ut operarius predictus contra quosdam operi dicte ecclesie obligatos recursum habuerat prout poterat et sibi licitum erat¹⁷⁵ ad nostram ecclesiasticam curiam^j, ll minis et terroribus^k dicto^l Petro^l factis et quod nisi faceret idem Petrus quod dictus vicarius volebat^m eundem Petrum faceret

173. S'insereix tot seguit la lletra n. 22.

174. El 1318 és documentat un Pere de Font, de Serinyà, que ven a Pere Miquel, clergue, els delmes d'unes peces de terra de Pere de Casals de Mont, també de Serinyà, per 70 sous: PM 759. Aquest personatge és distint de l'homònim esmentat el 17 d'agost del 1360, quan el bisbe escriu lletra monitòria d'excomunió contra el veguer de Girona i Besalú, si no deixa anar Pere de Font, multat amb 10 lliures i empresonat per haver recorregut a la justícia eclesiàstica, U-38 f. 179rv. El març del 1369 el bisbe autoritzarà qüestionària a favor de Pere de Font, la seva esposa i els seus fills, perquè se'ls ha calat foc a la casa, U-52 f. (113r-114r).

175. A aquesta altura de la lletra, nota *man prop episc*: "et de iure et de consuetudine".

puudir en la biga regii carceris Bisullduni, obligari fecit isto velut pretextu adⁿ octuaginta sol. barchinonensium de terno sibi^o certo termino persoluen- dos, quos^p indebite et iniusta ratione^q ab eo et eius bonis habuit et^r habere voluit^r et extorsit, in non modicum dampnum dicti Petri qui ad persoluen- dum eos minime tenebatur. Mala^s peioribus cumulando, ... [G.] de Casali- bus¹⁷⁶, parrochie de Serinyano, eo^t solum^u quia^v quandam liiteram a nostra ecclesiastica curia^w emanatam dicto vicario presentavit, capi fecit et captum detineri facit etiam perperam et iniuste^s.

Et cum talia nobis sic preiudicialia^x et aliis vtique dampnosa et pernicio- sa exemplo, non possimus nec debeamus conniuentibus oculis pertransire, vobis per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus dictum venerabilem vicarium moneatis et citetis vice nostra vt predictum ... de Casalibus a captione qua ipsum tenet libere et quiete absoluant, ac dictos LXXX sol. predicto Petro de Fonte inte- gre restituat, necnon de damnis et expensis per^y ipsos^z et vtrumque ipsorum^z sustentis et factis libere et integre satisfaciatur, ac^{aa} eis et cuilibet eorum pro- cessus^{bb} et obligationes omnes^{cc} per^{dd} vtrumque eorum^{dd} ratione premissorum factos et factas reuocet, cancellet penitus et anullet infra VI dies a^{ee} monitione vestra^{ee} proxime et continue in antea numerandos, quos sibi ad hec pro primo, secundo, tertio et peremptorio termino, cum periculum sit in mora, nostro nomine assignetis et nos sibi etiam harum serie assignamus. Monentes nichilominus eundem vicarium dicta auctoritate nostra, quem nos etiam per pre- sentes admonemus^{ff} trino^{gg} legitimo monitu vt ulterius contra predictos^{hh} P. de Fonte, ... [G.] de Casalibus, uel aliquem alium contra ipsius domini regis voluntatem et contra contenta in suis litteris preinsertis ulterius aliquidⁱⁱ nonⁱⁱ faciat uel comitat, immo eos sua libertate permitat secundum dictarum litte- rarum seriem et tenorem libere congaudere.

Alioquin nos ex nunc pro ex tunc etc.

Reddite etc.

Datum Gerunde, xxv die mensis augusti anno a Natiuitate Domini M CCC LX.

Inscripció Befaràs: Super habere recursum ad Curiam Ecclesiasticam per laycos.

176. Un Guillem de Casals, de Pedrinyà, el setembre de l'any 1300, amb altres del mateix lloc i de Crespjà, és gitat de pau i treva, U-1 f. 55rv. La seva filla Margarida és definida pel bisbe per l'acostumada quantitat de 2 sous i 8 diners el gener del 1345, G-18 f. 2r, la qual cosa indica que Casals és home propi del bisbe. Sigui o no parent amb l'anterior, hi ha tres lletres del bisbe, datades el 17 de juliol, en els quals es fa esment de Guillem de Casals, de Serinyà. En la primera es diu que Guillem de Canet el tenia empresonat perquè el bisbe l'havia tramès a Canet per dur-li una lletra en la qual Berenguer de Cruïlles exigia la llibertat del clergue Francesc d'Esperapans, empresonat per Canet: U-38 f. 178rv. En la segona, el bisbe comunica a l'abat de Besalú que ha escrit a Canet perquè deixi en llibertat Casals, *ib.* f. 178v. La tercera és la que el bisbe adreça a Canet, en català, exigint la llibertat de Casals, *ib.* f. 179r. Sens dubte és parent, potser el fill, del Pere de Casals esmentat suara mateix, nota 174.

Marge: pro.

^a interlin ^b seq et cancell ^c interlin ^d seq vice cancell ^e interlin ^f seq exi cancell ^g interlin ^h seq et nostre ecclesiastice libertatis cancell ⁱ corr pro dicte ^j seq cepi fecit et // et ter cancell ^k seq compulit cancell ^l interlin ^m interlin ⁿ seq persoluendum cancell ^o interlin ^p seq hu cancell ^q seq ratione iter cancell ^r interlin ^s in calce litt ^t seq similiter cancell ^u interlin ^v seq ad cancell ^w interlin ^x seq nobis cancell ^y seq vtrumque ipsorum cancell ^z interlin ^{aa} seq sibi cancell ^{bb} seq obli cancell ^{cc} seq per eum uel ipsos cancell ^{dd} interlin ^{ee} interlin ^{ff} seq primo cancell ^{gg} interlin ^{hh} corr pro dictum ⁱⁱ interlin

57

1360 agost 25. Girona

ADG, U-38, f. 101rv

*Credencials a favor de Ramon de Pujals*¹⁷⁷, monjo del monestir de Banyoles, enviat a la cort a gestionar exempcions dels homes d'església del bisbat. S'escriu a Jaume des Far¹⁷⁸, conseller reial; Pere ça Costa¹⁷⁹, batlle general; Pere de Marges¹⁸⁰, sotstresorer; Jaume des Monell, advocat¹⁸¹; abat de Banyoles; Bernat Cavaller¹⁸², de Besalú; Exemèn Xanxis, de Ribavellosa.

Sényer: Carament vos pregam que us plàcia vuylats creura d'açò^a que us dirà de part nostra^a e endreçar lo religiós ffrare R. de Pujals, monje del monastir de Bayoles, portador de la present, cor nós lo trametem aquí al seynor rey ho a son conseyll per alcuna gran oppressió qui és feta^b als hòmens de l'esgleya del nostre bisbat¹⁸³.

E si res, sényer, vos plau que^c façam per vós^c, fiançosament nos escriuetz.

Dada a Gerona, a xxv jorns d'agost en l'ayn de M CCC LX.

Del bisbe de Gerona, amich vostre.

177. El 1350, essent ja monjo, rebia llicència de portar armes, U-17 f. 171v. El 1363 és monjo infermer i, amb altres monjos, presenta súplica al bisbe sobre el priorat de Santa Maria de Finestres, conferit a Pere Bausarenys amb butlla papal, D-162 f. 65v-67r. Tingué qüestions amb l'almoïner i el candelero del monestir sobre ús de cases pròpies de llurs oficis, acabant en procés a la cúria romana: U-49 f. 119r; U-51 f. 6r. Fundà un benefici que era proveït l'any 1384: G-75 f. 38v.

178. Cf. supra n. 30 nota 124.

179. Cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I n. 582 nota 1050 i n. 586.

180. Esmentat amb el mateix càrrec el 1362, en el document amb el qual Pere III promet i jura de convocar Corts generals a Montsó, PG 524.

181. Cf. *Lletres del bisbe de Girona, o. c.*, vol. I, n. 146 nota 370, i n. 173, 175, 383, 407, 467.

182. Cf. supra n. 25 nota 111.

183. És evident que el bisbe es refereix aquí als abusos de Guillem de Canet.

Al molt honrat, saui e discret sényer en Jacme dez Far, conseyler del seynor rey, amic nostre special.

Item fiat similis al molt honrat sényer en P. ça Costa, batlle general de Cathalunya, special amich nostre.

Item similis al molt honrat sényer en P.^d de Marges, sotztresaurer del seynor rey, amich special nostre.

Item Jacobo de Monello, aduocato et amico nostro speciali.

Item venerabili et religioso ffratri Bernardo, Dei gratia abbati Sancti Stephani Balneolarum.

Item al honrat en Bernat Caualler, de Beseldú, amich nostre special.

Item honorabili viro prouido et discreto domino Exemèn Xanxis de Ribauelosa, legum doctori et domini nostri Regis consiliario, amico nostro speciali¹⁸⁴.

^a interlin ^b seq en lo cancell ^c interlin ^d seq ça Costa cancell

1360 setembre 18. Girona

ADG, U-38, f. 109v-110r

Al rector de Peralada, concessionari del fogatge. Comissió d'informar sobre el salari que Ramon Jaume¹⁸⁵, clerge de Peralada, paga a Francesca, la seva majordona, si sap el que han pagat pel fogatge.

Berengarius Dei gratia episcopus gerundensis, dilecto in Christo^a rectori ecclesie Petralate nostre diocesis, salutem in Domino.

Vobis per presentes comittimus et mandamus quatenus, prestito in^b manibus vestris^b iuramento ad sancta IIII^{or} Dei euangelia corporaliter tacta^c per Raimundum Jacobi, clericum ecclesie Petralate^d, super veritate dicenda in et super valore quantitatis quam ipse annis singulis dat pro vestibus et secularibus^e prestat^f Ffrancische, vxori quondam ... Vagerii, de Castilione, ancille sue, et ab ipsa Ffrancischa etiam iuramento^g recepto^g super quantitate ipsa

184. La lletra en llatí a Exemèn Xanxis s'ha conservat a l'ADG, *ib.*, f. 101r.

185. El gener de l'any 1349 Ramon Jaume rep del vicari general el benefici fundat a la parroquial de Peralada per Maria de Llimós, de Palaldà, presentat per Francesca, filla de Ramon de Llimós i representat per Perpinyà Jaume, rector de Peralada, D-160 f. 29r. Sembla clar que Francesca de Llimós és filla de Ramon i Maria de Llimós, i que Ramon Jaume és nebot o parent del rector Perpinyà Jaume. L'un i l'altre podrien estar emparentats amb Ramon Jaume, de Castelló, que entorn del 1348 havia fundat benefici a Castelló: D-160 f. 7rv; U-102 f. 18r; U-106 f. 77v-78r. Hi ha també un Ramon Jaume, pagès a Matajudaica, que té una terra pel bisbe: PM 619.

quam idem R. sibi^h inde infra tempus concessionis fogagii domino nostro regi concessi prestitit et prestat, et eodem clericoⁱ seu dicta Ffrancischa persoluen- te quod debet in ipso ffogagioⁱ, moneatis vice nostra curiales et consules^k ville Petralate ne contra ipsam Francischam^l uel bona eiusdem^l predicta ratione ali- quatenus procedant.

Alias, si moniti per nos contra eam procedere abstinere nollent, contra eos per censuram ecclesiasticam auctoritate nostra ad excommunicandum eosdem cum iustitia procedatis.

Datum Gerunde, XVIII^a die mensis septembris anno a Natiuitate Domini M^o CCC LX.

Marge: pro.

^a seq clericis cancell ^b interlin ^c seq sup cancell ^d seq in u cancell ^e seq sibi cancell
^f seq et a cancell ^g interlin ^h seq prestat inde ipse annis singulis cancell ⁱ seq per cancell
^j seq contra cancell ^k seq dicte cancell ^l interlin

1360 setembre 30

ADG, U-39, f. LVV

Als clergues de Sant Vicenç de Besalú. No procedeixin contra Ramon Maries, procurador fiscal de Besalú, ni el tractin com excomunicat, perquè ha comparegut a donar explicacions al bisbe.

Ex quibusdam causis coram nobis propositis, vobis et vestrum singulis harum serie dicimus et exprese mandamus quatenus^a auctoritate^b nostrarum litterarum, que date fuerunt Gerunde XXII die mensis augusti proxime nunc lapsa contra R. Maries, procuratorem seu regentem officium procuratoris fis- chalis in curia Bisulduni, factarum^c pro illis V sol. quos a quolibet hominum dicte nostre diocesis nomine quo supra petebat pro penis et bannis in quibus ipsos asserebat incurrisse contra eum^c, minime procedatis^c, donec a nobis aliud habueritis in mandatis; nec auctoritate ipsarum litterarum ipsum pro excom- municato vitetis, quoniam infra tempus in ipsis litteris sibi prefixum coram nobis pro contentis in eisdem quasdam proposuit rationes.

Datum Gerunde, vltima die septembris etc.

^a seq pro contentis in quibusdam cancell ^b interlin ^c add in calce litt

1360 setembre 30. Girona

ADG, U-39, f. LVIR

Als mateixos. Deixin sense efecte les mesures preses contra el jueu Bonjuà Benvenist.

Berengarius etc., clericis Sancti Vincentii predictis etc.

Ex quibusdam causis coram nobis propositis, vobis etc., quatenus pro contentis in quibusdam nostris litteris que date fuerunt xxv die augusti proxime lapsi, et in quibus inter alia continebatur quod nullus ex parrochianis vestris contratus (*sic*) aliquos faceret cum Bonjuà^a Beuenist, judeum^b Bisullduni nec alias secum participaret, prout in eisdem litteris continetur, contra eos per vos monitos^c pro^d premissis^d minime procedatis, donec aliud a nobis super hiis habueritis in mandatis.

Datum Gerunde, vltima die septembris etc.

^a -juà in marg sin ^b seq d cancell ^c seq vel monendos cancell ^d interlin

1360 octubre 12. Barcelona

ADG, PM 1268

El rei Pere III, atès el donatiu fer per la província eclesiàstica tarraconense el 1358, al qual el bisbe de Girona contribuí amb 100 lliures pels habitants de la Bisbal, Rupià, Vila-romà, Vall-llobrega, Dosquers, Sant Sadurní, Crespià, Ullà, Bàscara, Corçà, la Pera i Paret Ruffí, condona les quantitats que haguessin quedat pendents de pagar

Nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie et Maiorice, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie.

Considerantes quod ratione doni pro deffensione et tuicione regnorum et terrarum nostrarum dudum in Cathalonia per ecclesiasticum brachium nobis facti a prima videlicet die mensis madii anni Millesimi CCCⁱ quinquagesimi octavi vsque per totam vltimam diem mensis aprilis proxime nunc elapsi, in quo siquidem tempore duo anni integre includuntur, vos, venerabilis in Christo pater Berengarius, diuina prouidentia episcopus gerundensis, consiliarius noster dilectus, exsoluistis seu exsolui nobis aut Curie nostre fecistis toto tempore ipso de duobus in duobus mensibus centum libr. monete Barchin. pro hominibus habitantibus in castris, villis, siue locis vestris de ça Bisbal, de Rupià, de Vilaromà, de Vallobrega, de Dosquers, de Sant Sadurní, de Crespià, de Vylà, de Bàsquera, de Corçà, de ça Pera e de Ruffin, et in locis,

perrochiis, populis siue masoueris in terminis ipsorum castrorum, villarum siue locorum sistentibus; quam siquidem quantitatem fuit comuni extimatione contradictum vos pro dictis hominibus debere dumtaxat exsoluere pre-textu doni superius expressati..

Considerantes inquam grata seruitia et accepta per vos, dictum episcopum, multifarie nobis impensa et que impendere poteritis Deo dante, clarius promereri ut vos in hac parte specialis prerogatiue gratiam prosequamur, idcirco siue pre-textu doni predicti vos, dictus episcopus, pro hominibus antedictis inter spacium dictorum duorum annorum debueritis maiorem quantitatem dictarum centum librarum de duobus in duobus mensibus seu aliter nobis seu Curie nostre exsoluere, siue non totum illud quicquid sit ad quamcumque quantitatem ascendat, vobis, episcopo memorato, remittimus atque concedimus huius serie gratiose. Ita quod contra vos vel homines antedictos seu bona eorum aut alicuius ipsorum nunquam per nos uel thesaurarium seu commissarium, aut alios officiales nostros quoscumque ratione doni predicti petitio aliqua fieri valeat, questio seu demanda, quinimo sitis ac sint dicti homines inde cum omnibus vestris et eorum bonis perpetuo quitii et plenarie absoluti.

Mandamus itaque per presentem gubernatori generali et eius vicariis, gerentibus, thesaurario et fideli de domo nostra Francisco Ferrarii, commissario ad computandos focos siue hospicia qui seu que sunt in castris, villis seu locis prelatorum, religiosorum, baronum et militum seu aliarum quarumlibet personarum tam ecclesiasticarum quam laycarum intra episcopatum gerundensem populatarum per nos deputato, aliisque commissariis per nos ad hec deputatis seu deputandis et officialibus nostris quibusuis, ipsorumque locatenentibus tam presentibus quam futuris quatenus hanc nostram remissionem siue concessionem gratam et ratam habendo contra eam non veniant, nec aliquem seu aliquos computando focos seu hospicia antedicta contrauenire permittant racione aliqua siue causa.

In cuius rei testimonium hanc cartam nostram fieri iussimus nostri sigilli pendentis munimine roborata.

Datum Barchinone, duodecima die octobris anno a Natiuitate Domini Millesimo CCC^o sexagesimo, regnique nostri vicesimo quinto.

Visa Roma.

1360 novembre 9. Girona

ADG, U-40 f. 8v-9r

El bisbe auxiliar als clergues de (?) i de {Sant Mateu} de Montnegre. Ni els homes lliures ni els d'església no elegeixen síndics per a la talla del fogatge. Els obliguin sota pena d'excomunió.

[Frater Arnaldus episcopus^a] Galtellinensis vicarius etc., dilectis [in Christo clericis... et Sancti Matthei de] Montenigro^b vel eorum locat[e]n[tibus], salutem] in Domino.

Fidegino relatu ad au[di]entiam nostram est perd[uctum] quatenus homines parrochiarum vestrarum qui fran[chi] et de dominio Ecclesie] existunt talliatores eligere indebite omittunt, qui horum singulos tallent ad^c exsoluendum [... ..] domino regi dandam pro fogagio hoc anno [... ..] pro supportandis sumptibus et expensis pro [guerra quam rex Castelle] contra eum et suam terram incitavit factis [et faciendis et que] habeant necessario fieri, et taxationes [... ..],

per presentes dicimus et mandamus in virtute sancte [obedientie quatenus] omnes et singulos parrochianos ipsos mon[eatis] quatenus infra xv] dies a monitione^d vestra proxime et continue in [antea numerandos inter] se eligant, qui^e electi corporali pres[tito] iuramento taxan]do eorum singulos secundum facultates eorundem ta[llent]] fogagio prout decet^f, et^g ipsi talliatores^g [... ..] eandem talliam fa[ciant]] parrochiani vestri quantitates^k ad quas^k talliati fuerint persoluant pro [... ..] pro hominibus franchis etⁱ de dominio ecclesie e[... ..] xv dierum spatium eisdem hominibus et eorum sin[gu]lis] et quantitates ad quas eorum si[n]guli ten[entur]] necnon ipsis^j electis^j ad dictam talliam fa[ciant]] et secundum eorum puras conscientias ut est [... ..] tempore assignetis.

Alioquin nos ex tunc [pro ex nunc etc.]

Datum Gerunde, ix^a die mensis^k

^a seq Galtellints cancell ^b seq d cancell ^c seq retribuendum cancell ^d seq et cita cancell
^e seq qui prest cancell ^f seq qui cancell ^g interlin ^h interlin ⁱ seq h cancell
^j corr pro ipsos electos ^k ms menses

1360 novembre 13. Girona

ADG, U-39, f. 151v

El bisbe auxiliar als clergues de Santa Pellaia. Pere Aldric, Pere de Guàrdies i Arnau Veí, col·lectors de la talla del fogatge, han carregat excessivament alguns parroquians. Facin la talla amb ponderació i segons consciència.

Ffrater Arnaldus, etc., dilectis in Christo clericis ecclesie de Sancta Pelagia ac aliis etc., salutem in Domino.

Exª querimonia per Petrum Aldrici, Johannem Popini^b, Huguetum Vaÿni, Arnaldum Artigues, Berengarium^c Marenis^c, parrochie vestre nobis^d facta^d nouiter intelleximus quatenus P. Aldrici, P. de Guàrdies¹⁸⁶, Arnaldus Veÿni, talliatores cuiusdam tallie que facta fuit inter eos ratione fogagii illustrissimo domino regi gratiose concessi, eosdem talliarunt in eadem vltra quam debuissent et non secundum magis et minus¹⁸⁷.

Quapropter vobis etc., quatenus eosdem talliatores trino legitimo monitu et peremptorie moneatis^e vice nostra vt^f prestito prius per eos juramento in posse rectoris^g, odio et amore postpositis, quod^h secundum eorum bonam conscientiam eadem tallia facta fuerit legitime et secundum magis et minus^h in huiusmodi tallia facienda, ut dictos conquerentes et alios conparrochianosⁱ, vt tallia que facta fuit iuxta eorum conscientias^j eam faciant obseruari et eandem vel aliam taliter^k obtemperent et^l modificent^l, addendo vel minuendo, prout eis visum fuerit, talliando eosdem secundum consciencias eorundem, infra VIII dies etc.

Alioquin nos etc. Vosque etc.

Reddite etc.

Datum Gerunde, XIII die nouembris etc.

Marge: pro.

^a Seq con cancell ^b seq Berengarius cancell ^c interlin ^d interlin ^e seq s vst (?) cancell ^f seq dcito cancell ^g seq dicte ecclesie quod fideliter se haberent omni fauore cancell ^h interlin ⁱ seq talliant et taxent secundum magis et minus in talliando eosdem vobis, vi dies etc. cancell ^j seq facta fuerit cancell ^k seq eam cancell

186. El 29 d'octubre del 1368 un Pere de Guàrdies i Guillem Aldric prometen a Guillem Salavedra, canonge de Sant Martí Sacosta, de Girona, proporcionar-li pergami i pagar a raó de 16 diners el foli, si es compromet a escriure en el termini d'un any un *Legenda Sanctorum* per a l'església de Sant Cebrià de Lladó: G-5 f. 34r.

187. Referència textual a un dels capítols de les Corts de Cervera, on es preveia que els braços havien de repartir l'impost segons el nombre de focs i «carregant als uns mes que als altres»: *Cortes, Cortes de Catalunya III*, 410, 415; SÁNCHEZ MARTÍNEZ – ORTÍ GOST, *o. c.*, 204, 218.

1360 novembre 26

ADG, U-40 f. 16r

El bisbe auxiliar al capellà de {...}. D'acord amb el síndic per a la talla del fogatge, absolguin vint persones de Lloret Salvatge i Sant Genís Sacosta d'excomunió incorreguda en pagar el fogatge fora termini.

Ffrater Arnldus etc., dilectis in Christo capellano ecclesie Sancti Ni[colai ... vel eius] locumtenenti, salutem in Domino^a.

De voluntate [... ..] Sancti Michelis de Amerio, síndici, vt asseritur, seu [... .. tallie] que facta extitit inter prerrochianos vallis de [... ..] et Sancti Genesii de Costa ratione fogagii illustrissimo [domino regi concessi] pro expensis quas fecit et facit pro guerra quam [rex Castelle contra eum et terram suam] incitavit,

vobis^b per presentes dicimus, comittimus [et mandamus quatenus vice] nostra iuxta formam Ecclesie absoluatis viginti [... ..] ab excommunicationis sententia quam incurrerunt pro eo quia infra [... ..] persoluendam partem eos contingentem in quadam tallia [... ..]^c seu solutionem quam facere debebant in [... ..] nunc proxime lapso, iniungendo eorum cuilibet pro culpa [penitentiam salutarem].

Datum Gerunde, xxv^a die nouembris etc.

1360 novembre 24. Girona

ADG, U-39, f. 4rv

Fra Arnau Galtellinense als clergues de Castelló. Bernat Pascal, saig d'Ullastret, Ramon Estruc i Ramon Bosch, de Castelló fa temps que són excomunicats per no haver volgut tornar penyores i desclavar portes a homes d'església de Serra; els citin perquè es facin absoldre, satisfent als perjudicats.

Ffrater Arnaldus etc. vicarius etc., dilectis in Christo clericis ecclesie beate^a Marie Castilionis et^a de Oculostricto et aliis etc., salutem in Domino.

Cum Bernardus Paschalis, sagio de Oculostricto, venerabilis^b Raimundus Strucij¹⁸⁸ et Raimundus de Bosco¹⁸⁹, de Castilione, comissarii ab inclito

188. Consta que la seva vídua Nicolaua rebé llicència de sebollir-se a la capella de Sant Jordi de l'església de Castelló, construïda per en Domènec, parent d'ella, el 7 de desembre del 1380: U-71 f.- 175v.

domino infante Raimundo Berengario, comiti Impuriarum, ut dicitur, deputati^b, fuerint^c iam est diu excommunicationis sententia innodati^d et pro excommunicatis^e etiam pulsatis companis et candelis extinctis ac cum sibi participatibus diutius publicati^f, quos^g non est dubium excommunicationum sententias per constitutiones sacri concilii terraconensis contra tales editas incurrisse^g, pro eo quia moniti^h et citatiⁱ peremptorie et legitime infra tempus sibi peremptorie assignatum^j noluerunt nec curarunt reddere integre^k et^l absque diminutione aliqua et restituere^m diuersaⁿ pignora^o et^p bona alia ac quicquid et quantum tam pro pignoribus quam alias^p rapuerunt^q, pignorarunt et^r extorserunt^c in periudicium et iniuriam dicti domini Episcopi et ecclesie gerundensis^s a Berengario Rubei, Guillemo de Plano¹⁹⁰, Ffrancisco Regis, Bernardo Anglesii, Bernardo Çabaterii¹⁹¹, Guillemo Ffranch¹⁹² et Jacobo Giffre, parrochie sancte Marie de Serra, dicte diocesis, et^u dampnum non modicum eorumdem^v, nec^v januas^w domorum et hospiciorum^x hominum^y ipsorum^y quas clauarunt^z et^{aa} cluari fecerunt^{aa} disclauare et discluari facere, nec etiam reuocare cum^{bb} effectu debito et reuocari facere^{bb} omnia mandata et penarum impositiones eisdem facta et impositas ratione fogacii quod, ut dicitur^{cc}, dictus^{dd} dominus infans^{ee} ratione guerre quam rex Castelle indebite et^{ff} iniuste^{ff} incitauit et comouit contra dominum nostrum regem et^{gg} auxilii quod ipse dicto domino Regi, ut^{hh} dicitur^{hh}, impendit, habere vult ab hominibus supradictis, licet dictus dominus episcopus, cuiusⁱⁱ et sue Gerundensis ecclesie dictus locus de Serra existit et in quo iurisdictionem ciuilem quoad medietatem obtinet pro indiuiso, pro hominibus, quos^{kk} idem dominus episcopus et dicta gerundensis ecclesia in eo habent, et eorum singulis certam pecunie summam dicto domino regi in auxilium expensarum quas in dicta guerra fecit et supportare habuit^{ll} et^{ll} habet necessario persoluerit, || dictique^{mm} Raimundusⁿⁿ Strucii, Raimundus de Bosco etⁿⁿ Bernardus Paschalis in predicta excommunicationis sententia perseuerauerint diutissime et perseuerent animo indurato, clauas Ecclesie contemnendo; in hiisque in quibus censura Ecclesie contempnitur, cum Ecclesia non habeat vltius quid faciat, recurrendum sit ad brachium seculare,

189. Ramon Bosch és paraire de Castelló. Bartomeu Bosch, parent seu, matà Guillem Malloll, d'Agullana i, després del crim, Ramon Bosch i altres de Castelló van jurar que fundarien un benefici a Agullana com a satisfacció per l'homicidi; el novembre del 1353, Bernat Mallol, d'Agullana, suplicava que gestionessin el compliment de la promesa: U-22 f. 160v-161r.

190. El 20 de novembre del 1357 consta com a pabordre de la confraria de la capella de Sant Andreu d'Estany i presenta, amb els altres pabordres, Ramon de Casadamont per al benefici de dita confraria, G-38 f. 30rv.

191. Pagès de Serra que el 1359 venia un camp que tenia pel bisbe a Bonanat de Prat, de Serra: PM 1262.

192. El 21 d'octubre del 1352 el bisbe comunicava als clergues de Serra, Ullastret i Llabià que havia absolt Guillem Franch i altres que van atacar Parlavà, U-21 f. 23v.

ideo vobis harum serie dicimus etc. quatenus venerabiles baiulum^{oo} de Castellione et^{oo}... regentem^{pp} baiuliam de Oculostrieto et^{qq} vtrique ipsorum^{qq} moneatis et in subsidium iusticie nostro nomine requiratis^{rr}, quos nos et^{ss} eorum vtrumque etiam per presentes requirimus et monemus ac in Domino etiam^{rr} exortamur^{uu} vt infra^{vv} xv dies etc. quos sibi etc. et nos sibi etc.^{vv} eosdem^{ww} excommunicatos^{xx}, prout^{yy} sibi comisse^{yy} iudicacioni subiecti^{zz} existunt^{aaa}, compellant viriliter cum^{bbb} effectu quod a predicta excommunicacionis sententia faciant se^{ccc} absolui, satisfaciendo integre de omnibus et singulis supradictis pro quibus, vt predictur, excommunicati^{ddd} existunt^{eee}.

Alioquin nos ex nunc prout tunc etc., ac^{fff} ipsorum^{ggg} et eorum utriusque^{fff} [etc.], contra ipsos in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus.

Vosque etc.

Reddite etc.

Datum Gerunde, xxiiii die nouembris anno a Nativitate Domini M CCC sexagesimo.

Nota ratllada: Fuit facta^{hhh} similis requisitoria contra venerabilem baiulum de Castilione, quod compellat venerabiles Raimundum Strucii et Raimundum de Bacho (*sic*)¹⁹³, commissarios, vtⁱⁱⁱ diciturⁱⁱⁱ, deputatos ab^{kkk} inclito domino infante etc.

^a interlin ^b interlin ^c corr pro fuerit ^d corr pro innodatus ^e corr pro excommunicato ^f corr pro publicatus ^g interlin et in marg dext ^h corr pro monitus ⁱ corr pro citatus ^j seq non cancell ^k in marg dext ^l in marg sin et interlin ^m seq quedam bona cancell ⁿ interlin ^o seq que habuerunt usurparunt et cancell ^p interlin ^q seq et cancell ^r interlin et in marg dext ^s seq in dampnum cancell ^t seq et dampnum non modicum et per iudicium infrascriptorum in marg dext cancell ^u interlin ^v seq et cancell ^w seq predictorum cancell ^x seq eorum cancell ^y in marg dext et interlin ^z corr pro clauare ^{aa} interlin ^{bb} interlin et in marg dext ^{cc} seq inclitus interlin cancell ^d interlin ^{ee} seq Raimundus Berengarii impuriarum comes interlin cancell ^{ff} interlin ^{gg} seq pro cancell ^{hh} in marg dext ⁱⁱ seq asser cancell ^{jj} seq lo cancell ^{kk} seq ipse cancell ^{ll} interlin ^{mm} corr pro dictusque ⁿⁿ interlin ^{oo} interlin ^{pp} seq vicariam cancell ^{qq} interlin ^{rr} seq vt dictum Bernardum cancell ^{ss} interlin ^{tt} interlin ^{uu} seq quatenus in cancell ^{vv} interlin ^{ww} corr pro eundem et seq Bernardum Pascalis cancell ^{xx} corr pro excommunicatum et seq eorum cancell ^{yy} interlin ^{zz} corr pro subiectum ^{aaa} interlin ^{bbb} seq ep cancell ^{ccc} seq s cancell ^{ddd} corr pro excommunicatus ^{eee} corr pro existit ^{fff} interlin ^{ggg} seq baiuli et rege interlin cancell ^{hhh} seq f cancell ⁱⁱⁱ seq se predentes cancell ⁱⁱⁱ interlin ^{kkk} iter non cancell

193. Errada evident del copista, que hauria hagut d'escriure «de Bosco». Un Ramon des Bach reconeix el desembre del 1310 tenir en feu pel bisbe un quart del delme d'Argelaguer i Tortellà, comprat a Ramon de Vilamarí: PM 640. Consta que el cavaller Ramon des Bach, parent de Bertran des Bach, canonge de la Seu, va tenir un fill espuri, Huguet des Bach, ja mort l'agost del 1350: G-23 f. 148rv.

1360 novembre 28. Girona

ADG, U-39 f. LXXXXr

El bisbe auxiliar als clergues de Llagostera. Comissió d'absolució d'excomunió a alguns parroquians que han pagat fora termini la talla del fogatge.

Ffrater Arnaldus etc., dilectis in Christo clericis ecclesie Sancti Felicis de Locustaria diocesis gerundensis, salutem in Domino.

De voluntate et assensu Arnaldi de Prato, dicte veste parrochie, asserentis se^a syndicum^b et^b collectorem fogagii vniuersitatis^c parrochie vestre^d, comittimus et mandamus per presentes quatenus, cum vobis constiterit quod dictus syndicus soluerit constituto^e termino et assignato talliam seu^e solucionem quam per ipsum et dictam vniuersitatem solui debebat^f ratione fogagii domino nostro regi Aragonum in proxime celebrata Curia Ceruarie concessi^g, iuxta formam Ecclesie absoluatis Bernardum Crestiani, Petrum Geraldi lapicidam, ... Ermena, ... Tayarama et^h Bofyl de Loredan, et etiam illas quatuor personas dicteⁱ vestre parrochieⁱ quas dictus syndicus vobis duxerit nominandas ab excommunicationis sententia quam incurrerunt pro eo quia eis statuto termino non curarunt soluere partem eorum singulos soluere^j contingentem in tallia supradicta, iniungendo inde eis pro culpe modo penitentiam salutarem.

Datum Gerunde, xxviii^a dies nouembris anno LX°.

Marge: pro.

^a seq coilell cancell ^b interlin ^c interlin ^d seq et collectorem cancell ^e interlin
^f seq termino statuto cancell ^g seq absoluatis cancell ^h seq etiam cancell ⁱ in mar dex
^j interlin

1360 desembre 7. Girona

ADG, U-39, f. 8v-9r

Al rector de Sant Miquel de la Cot. Els parroquians no fan talla per al fogatge. Els obligui a elegir síndics i a pagar deu dies després de l'elecció, sota pena d'excomunió.

Ffrater Arnaldus Dei gratia episcopus Galtellinensis vicarius in^a spiritualibus et temporalibus generalis reuerendi in Christo patris domini Berengarii per eandem episcopi gerundensis, dilecto^b in Christo^c rectori ecclesie Sancti Michelis de Cote diocesis gerundensis vel eius locumtenenti, salutem in Domino.

Cum fidedigno relatu nouiter perceperimus quod parrochiani vestri inter se talliam^d pro parte eorum singulos contingentem in quantitate domino regi ratione fogacii ei concessi in auxilium expensarum per eum factarum et faciendarum in guerra quam rex Castelle contra ipsum dominum nostrum regem et terram suam incitauit, facere omittunt aut quod^e illa, si qua per eos facta fuit, minus iuste et indebite facta^f fuit,

eapropter vobis per presentes dicimus et expresse mandamus in virtute sancte obedientie et sub pena excommunicationis quatenus ipsos vestros parrochianos omnes et singulos^g, prout maiores et potentes sint in eorum hospiciis moneatis^h vice nostra^h quod ex se certas personas fidedignas eligant et potestatem eisdem concedant faciendi dictam talliam inter eos, et quod electi in posse vestro iurent ad sancta III^{or} Dei euangelia quod bene et fideliter secundum eorum bonas conscientias dictam talliam facient inter parrochianos ipsos eosdem secundum facultates eorum etⁱ per eos supportanda onera talliabunt infra tresⁱ dies proximos postquam ad eam faciendam fuerint electiⁱ etⁱ infra X dies a monitione vestra proxime et continue in antea numerandos^j.

Vos etiam, cum tallia huiusmodi facta fuerit, parrochianos ipsos compellatis ad exsol- || -uendum eorum partem infra X dies proxime post factam et publicatam talliam supradictam. Et horum X dierum spatium tam eis^k ad faciendam dictam talliam quam ad soluendum eamdem eorum singulis pro primo, secundo, tertio et peremptorio termino nostro^l nomine^l assignetis.

Alioquin nos ex nunc pro ex tunc et ex tunc pro ex nunc, vestris monitionibus eorumque mora et culpa precedentibus, contra eos in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus. Vosque eosdem quos excommunicatos esse noueritis ex^m tunc^m denuntietis inⁿ dicta^o ecclesia vestra excommunicatos duobus uel tribus diebus dominicis continuis uel festiuis, et tamquam excommunicatos ab aliis euitari faciatis, tantum et tam diu donec de eorum absolutione legitime vobis constet.

Reddite latori presentes litteras subscriptione vestra diem qua monitiones faceritis supradictas ac nomina illorum quos excommunicatos nunciaueritis^p continente in signum mandati completi apposita in eisdem.

Datum Gerunde, VII die mensis decembris anno a Nativitate Domini M CCC LX.

^a seq per cancell ^b corr pro dilectis ^c seq clericis ec cancell ^d seq facere omittunt cancell ^e seq faciunt (?) cancell ^f seq fint cancell ^g interlin ^h interlin ⁱ interlin ^j in calce litt ^k interlin ^l interlin ^m interlin ⁿ seq ecclesia cancell ^o interlin ^p seq diu (?) cancell